ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ଖୁଦ୍ଦକନିକାଯେ

ଇତିୱୁତ୍ତକପାଠଇ

୧। ଏକକନିପାତୋ

୧। ପଠମୱଗ୍ଗୋ

୧। ଲୋଭସୁତ୍ତଂ

୧। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ଏକଧମ୍ମଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଜହଥ; ଅହଂ ୱୋ ପାଟିଭୋଗୋ ଅନାଗାମିତାଯ। କତମଂ ଏକଧମ୍ମଂ? ଲୋଭଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଧମ୍ମଂ ପଜହଥ; ଅହଂ ୱୋ ପାଟିଭୋଗୋ ଅନାଗାମିତାଯା''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଯେନ ଲୋଭେନ ଲୁଦ୍ଧାସେ, ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତିଂ;

ତଂ ଲୋଭଂ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାଯ, ପଜହନ୍ତି ୱିପସ୍ସିନୋ;

ପହାଯ ନ ପୁନାଯନ୍ତି, ଇମଂ ଲୋକଂ କୁଦାଚନ''ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୋସସୁତ୍ତଂ

୨। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ଏକଧମ୍ମଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଜହଥ; ଅହଂ ୱୋ ପାଟିଭୋଗୋ ଅନାଗାମିତାଯ। କତମଂ ଏକଧମ୍ମଂ? ଦୋସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଧମ୍ମଂ ପଜହଥ; ଅହଂ ୱୋ ପାଟିଭୋଗୋ ଅନାଗାମିତାଯା''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଯେନ ଦୋସେନ ଦୁଟ୍ଠାସେ, ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତିଂ;

ତଂ ଦୋସଂ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାଯ, ପଜହନ୍ତି ୱିପସ୍ସିନୋ;

ପହାଯ ନ ପୁନାଯନ୍ତି, ଇମଂ ଲୋକଂ କୁଦାଚନ''ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ମୋହସୁତ୍ତଂ

୩। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ଏକଧମ୍ମଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଜହଥ; ଅହଂ ୱୋ ପାଟିଭୋଗୋ ଅନାଗାମିତାଯ। କତମଂ ଏକଧମ୍ମଂ? ମୋହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଧମ୍ମଂ ପଜହଥ; ଅହଂ ୱୋ

ପାଟିଭୋଗୋ ଅନାଗାମିତାଯା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଯେନ ମୋହେନ ମୂଳ୍ହାସେ, ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତିଂ;

ତଂ ମୋହଂ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାଯ, ପଜହନ୍ତି ୱିପସ୍ସିନୋ;

ପହାଯ ନ ପୁନାଯନ୍ତି, ଇମଂ ଲୋକଂ କୁଦାଚନ’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। କୋଧସୁତ୍ତଂ

୪। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଏକଧମ୍ମଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଜହଥ; ଅହଂ ୱୋ ପାଟିଭୋଗୋ ଅନାଗାମିତାଯ। କତମଂ ଏକଧମ୍ମଂ? କୋଧଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଧମ୍ମଂ ପଜହଥ; ଅହଂ ୱୋ ପାଟିଭୋଗୋ ଅନାଗାମିତାଯା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଯେନ କୋଧେନ କୁଦ୍ଧାସେ, ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତିଂ;

ତଂ କୋଧଂ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାଯ, ପଜହନ୍ତି ୱିପସ୍ସିନୋ;

ପହାଯ ନ ପୁନାଯନ୍ତି, ଇମଂ ଲୋକଂ କୁଦାଚନ’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ମକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୫। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଏକଧମ୍ମଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଜହଥ; ଅହଂ ୱୋ ପାଟିଭୋଗୋ ଅନାଗାମିତାଯ। କତମଂ ଏକଧମ୍ମଂ? ମକ୍ଖଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଧମ୍ମଂ ପଜହଥ; ଅହଂ ୱୋ ପାଟିଭୋଗୋ ଅନାଗାମିତାଯା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଯେନ ମକ୍ଖେନ ମକ୍ଖାସେ [ମକ୍ଖିତାସେ (ସ୍ୟା।)], ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତିଂ;

ତଂ ମକ୍ଖଂ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାଯ, ପଜହନ୍ତି ୱିପସ୍ସିନୋ;

ପହାଯ ନ ପୁନାଯନ୍ତି, ଇମଂ ଲୋକଂ କୁଦାଚନ’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ମାନସୁତ୍ତଂ

୬। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଏକଧମ୍ମଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଜହଥ; ଅହଂ ୱୋ ପାଟିଭୋଗୋ ଅନାଗାମିତାଯ। କତମଂ ଏକଧମ୍ମଂ? ମାନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଧମ୍ମଂ ପଜହଥ; ଅହଂ ୱୋ ପାଟିଭୋଗୋ ଅନାଗାମିତାଯା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଯେନ ମାନେନ ମତ୍ତାସେ, ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତିଂ;

ତଂ ମାନଂ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାଯ, ପଜହନ୍ତି ୱିପସ୍ସିନୋ;

ପହାଯ ନ ପୁନାଯନ୍ତି, ଇମଂ ଲୋକଂ କୁଦାଚନ’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସବ୍ବପରିଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୭। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ସବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ସବ୍ବଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଯୋ ସବ୍ବଂ ସବ୍ବତୋ ଞତ୍ୱା, ସବ୍ବତ୍ଥେସୁ ନ ରଜ୍ଜତି;

ସ ୱେ ସବ୍ବପରିଞ୍ଞା [ସବ୍ବଂ ପରିଞ୍ଞା (ସ୍ଯା। ପୀ।)] ସୋ, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖମୁପଚ୍ଚଗା’’ତି [ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପଚ୍ଚଗାତି (ସ୍ଯା।), ସବ୍ବଦୁକ୍ଖଂ ଉପଚ୍ଚଗାତି (ପୀ। ଅଟ୍ଠ।)]।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ମାନପରିଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୮। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ମାନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ । ମାନଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ମାନୁପେତା ଅଯଂ ପଜା, ମାନଗନ୍ଥା ଭୱେ ରତା;

ମାନଂ ଅପରିଜାନନ୍ତା, ଆଗନ୍ତାରୋ ପୁନବ୍ଭୱଂ।

‘‘ଯେ ଚ ମାନଂ ପହନ୍ତ୍ୱାନ, ୱିମୁତ୍ତା ମାନସଙ୍ଖଯେ;

ତେ ମାନଗନ୍ଥାଭିଭୁନୋ, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖମୁପଚ୍ଚଗୁ’’ନ୍ତି [ସବ୍ବଦୁକ୍ଖଂ ଉପଚ୍ଚଗୁନ୍ତି (ପୀ।), ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପଚ୍ଚଗୁନ୍ତି (ଅଟ୍ଠକଥା)]।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଲୋଭପରିଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୯। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଲୋଭଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ଲୋଭଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଯେନ ଲୋଭେନ ଲୁଦ୍ଧାସେ, ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତିଂ;

ତଂ ଲୋଭଂ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାଯ, ପଜହନ୍ତି ୱିପସ୍ସିନୋ;

ପହାଯ ନ ପୁନାଯନ୍ତି, ଇମଂ ଲୋକଂ କୁଦାଚନ’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୋସପରିଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୧୦। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଦୋସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ଦୋସଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଯେନ ଦୋସେନ ଦୁଟ୍ଠାସେ, ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତିଂ;

ତଂ ଦୋସଂ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାଯ, ପଜହନ୍ତି ୱିପସ୍ସିନୋ;

ପହାଯ ନ ପୁନାଯନ୍ତି, ଇମଂ ଲୋକଂ କୁଦାଚନ’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦସମଂ।

ପଠମୋ ୱଗ୍ଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ରାଗଦୋସା ଅଥ ମୋହୋ, କୋଧମକ୍ଖା ମାନଂ ସବ୍ବଂ;

ମାନତୋ ରାଗଦୋସା ପୁନ ଦ୍ୱେ, ପକାସିତା ୱଗ୍ଗମାହୁ ପଠମନ୍ତି।

୨। ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ମୋହପରିଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୧୧। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ମୋହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ମୋହଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଯେନ ମୋହେନ ମୂଳ୍ହାସେ, ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତିଂ;

ତଂ ମୋହଂ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାଯ, ପଜହନ୍ତି ୱିପସ୍ସିନୋ;

ପହାଯ ନ ପୁନାଯନ୍ତି, ଇମଂ ଲୋକଂ କୁଦାଚନ’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। କୋଧପରିଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୧୨। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''କୋଧଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। କୋଧଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯା''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଯେନ କୋଧେନ କୁଦ୍ଧାସେ, ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତିଂ;

ତଂ କୋଧଂ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାଯ, ପଜହନ୍ତି ୱିପସ୍ସିନୋ;

ପହାଯ ନ ପୁନାଯନ୍ତି, ଇମଂ ଲୋକଂ କୁଦାଚନ''ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩।ମକ୍ଖପରିଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୧୩। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ମକ୍ଖଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ମକ୍ଖଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯା''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଯେନ ମକ୍ଖେନ ମକ୍ଖାସେ, ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତିଂ;

ତଂ ମକ୍ଖଂ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାଯ, ପଜହନ୍ତି ୱିପସ୍ସିନୋ;

ପହାଯ ନ ପୁନାଯନ୍ତି, ଇମଂ ଲୋକଂ କୁଦାଚନ''ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣସୁତ୍ତଂ

୧୪। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକନୀୱରଣମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି ଯେନ [ଯେନେୱଂ (?)] ନୀୱରଣେନ ନିୱୁତା ପଜା ଦୀଘରତ୍ତଂ ସନ୍ଧାୱନ୍ତି ସଂସରନ୍ତି ଯଥଯିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣଂ [ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣେନ (?)]। ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣେନ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିୱୁତା ପଜା ଦୀଘରତ୍ତଂ ସନ୍ଧାୱନ୍ତି ସଂସରନ୍ତୀ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ନତ୍ଥଞ୍ଞୋ ଏକଧମ୍ମୋପି, ଯେନେୱଂ [ଯେନେୱ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ନିୱୁତା ପଜା;

ସଂସରନ୍ତି ଅହୋରତ୍ତଂ, ଯଥା ମୋହେନ ଆୱୁତା।

''ଯେ ଚ ମୋହଂ ପହନ୍ତ୍ୱାନ, ତମୋଖନ୍ଧଂ [ତମୋକ୍ଖନ୍ଧଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।)] ପଦାଲଯୁଂ;

ନ ତେ ପୁନ ସଂସରନ୍ତି, ହେତୁ ତେସଂ ନ ୱିଜ୍ଜତୀ''ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନସୁତ୍ତଂ

୧୫। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକସଂଯୋଜନମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି ଯେନ [ଯେନେୱଂ (ସ୍ୟା।)] ସଂଯୋଜନେନ ସଂଯୁତ୍ତା ସତ୍ତା ଦୀଘରତ୍ତଂ ସନ୍ଧାୱନ୍ତି ସଂସରନ୍ତି ଯଥଯିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନଂ [ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନେନ (?)]। ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନେନ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂଯୁତ୍ତା ସତ୍ତା ଦୀଘରତ୍ତଂ ସନ୍ଧାୱନ୍ତି ସଂସରନ୍ତୀ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ତଣ୍ହାଦୁତିଯୋ ପୁରିସୋ, ଦୀଘମଦ୍ଧାନ ସଂସରଂ;

ଇତ୍ଥଭାୱଞ୍ଞଥାଭାୱଂ [ଇତ୍ଥତ୍ତାୱଞ୍ଞଥାଭାୱଂ (ସ୍ୟା।)], ସଂସାରଂ ନାତିୱତ୍ତତି।

''ଏତମାଦୀନୱଂ [ଏୱମାଦୀନୱଂ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ଞତ୍ୱା, ତଣ୍ହଂ [ତଣ୍ହା (ସୀ। କ।)] ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମ୍ଭୱଂ;

ୱୀତତଣ୍ହୋ ଅନାଦାନୋ, ସତୋ ଭିକ୍ଖୁ ପରିବ୍ବଜେ''ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପଠମସେଖସୁତ୍ତଂ

୧୬। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ସେଖସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅପ୍ପତ୍ତମାନସସ୍ସ ଅନୁତ୍ତରଂ ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ପତ୍ଥଯମାନସ୍ସ ୱିହରତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ଅଙ୍ଗନ୍ତି କରିତ୍ୱା ନାଞ୍ଞଂ ଏକଙ୍ଗମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି ଯଂ ଏୱଂ ବହୂପକାରଂ ଯଥଯିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ। ଯୋନିସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ମନସି କରୋନ୍ତୋ ଅକୁସଲଂ ପଜହତି , କୁସଲଂ ଭାୱେତୀ''ତି । ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ, ଧମ୍ମୋ ସେଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ;

ନତ୍ଥଞ୍ଞୋ ଏୱଂ ବହୁକାରୋ, ଉତ୍ତମତ୍ଥସ୍ସ ପତ୍ତିଯା;

ଯୋନିସୋ ପଦହଂ ଭିକ୍ଖୁ, ଖଯଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପାପୁଣେ''ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦୁତିଯସେଖସୁତ୍ତଂ

୧୭। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ସେଖସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅପ୍ପତ୍ତମାନସସ୍ସ ଅନୁତ୍ତରଂ ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ପତ୍ଥଯମାନସ୍ସ ୱିହରତୋ ବାହିରଂ ଅଙ୍ଗନ୍ତି କରିତ୍ୱା ନାଞ୍ଞଂ ଏକଙ୍ଗମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି ଯଂ ଏୱଂ ବହୂପକାରଂ ଯଥଯିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅକୁସଲଂ ପଜହତି, କୁସଲଂ ଭାୱେତୀ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ, ସପ୍ପତିସ୍ସୋ ସଗାରୱୋ;

କରଂ ମିତ୍ତାନଂ ୱଚନଂ, ସମ୍ପଜାନୋ ପତିସ୍ସତୋ;

ପାପୁଣେ ଅନୁପୁବ୍ବେନ, ସବ୍ବସଂୟୋଜନକ୍ଖୟ’’ନ୍ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସଙ୍ଘଭେଦସୁତ୍ତଂ

୧୮। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଏକଧମ୍ମୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ବହୁଜନାହିତାୟ ବହୁଜନାସୁଖାୟ ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ ଅନତ୍ଥାୟ ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ। କତମୋ ଏକଧମ୍ମୋ? ସଙ୍ଘଭେଦୋ। ସଙ୍ଘେ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିନ୍ନେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଭଣ୍ଡନାନି ଚେୱ ହୋନ୍ତି, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପରିଭାସା ଚ ହୋନ୍ତି , ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପରିକ୍ଖେପା ଚ ହୋନ୍ତି, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପରିଚ୍ଚଜନା ଚ ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଅପ୍ପସନ୍ନା ଚେୱ ନପ୍ପସୀଦନ୍ତି, ପସନ୍ନାନଞ୍ଚ ଏକଚ୍ଚାନଂ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଆପାୟିକୋ ନେରୟିକୋ, କପ୍ପଟ୍ଠୋ ସଙ୍ଘଭେଦକୋ;

ୱଗ୍ଗାରାମୋ ଅଧମ୍ମଟ୍ଠୋ, ୟୋଗକ୍ଖେମା ପଧଂସତି [ୟୋଗକ୍ଖେମତୋ ଧଂସତି (ସ୍ୟା। ପୀ।), ୟୋଗକ୍ଖେମା ୱିମଂସତି (ସୀ। କ।)];

ସଙ୍ଘଂ ସମଗ୍ଗଂ ଭେତ୍ୱାନ [ଭିତ୍ୱାନ (ସୀ। କ।), ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା (ଚୂଳୱ। ୩୫୪; ଅ। ନି। ୧୦।୩୯)], କପ୍ପଂ ନିରୟମ୍ହି ପଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ସଙ୍ଘସାମଗ୍ଗୀସୁତ୍ତଂ

୧୯। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଏକଧମ୍ମୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ବହୁଜନହିତାୟ ବହୁଜନସୁଖାୟ ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ ଅତ୍ଥାୟ ହିତାୟ ସୁଖାୟ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ। କତମୋ ଏକଧମ୍ମୋ ? ସଙ୍ଘସାମଗ୍ଗୀ। ସଙ୍ଘେ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଗ୍ଗେ ନ ଚେୱ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଭଣ୍ଡନାନି ହୋନ୍ତି, ନ ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପରିଭାସା ହୋନ୍ତି, ନ ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପରିକ୍ଖେପା ହୋନ୍ତି, ନ ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପରିଚ୍ଚଜନା ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଅପ୍ପସନ୍ନା ଚେୱ ପସୀଦନ୍ତି, ପସନ୍ନାନଞ୍ଚ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱୋ ହୋତୀ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ସୁଖା ସଙ୍ଘସ୍ସ ସାମଗ୍ଗୀ, ସମଗ୍ଗାନଞ୍ଚନୁଗ୍ଗହୋ;

ସମଗ୍ଗରତୋ ଧମ୍ମଟ୍ଠୋ, ୟୋଗକ୍ଖେମା ନ ଧଂସତି;

ସଙ୍ଘଂ ସମଗ୍ଗଂ କତ୍ୱାନ, କପ୍ପଂ ସଗ୍ଗମ୍ହି ମୋଦତୀ’’ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ପଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୨୦। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଇଧାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତଂ ଏୱଂ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନାମି – ‘ଇମମ୍ହି ଚାୟଂ ସମୟେ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାଲଙ୍କରେୟ୍ୟ ୟଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ନିରୟେ’। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଚିତ୍ତଂ ହିସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଦୁଟ୍ଠଂ। ଚେତୋପଦୋସହେତୁ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ

ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ପଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତଂ ଞତ୍ୱାନ, ଏକଚ୍ଚଂ ଇଧ ପୁଗ୍ଗଲଂ;

ଏତମତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ୟାକାସି, ବୁଦ୍ଧୋ ଭିକ୍ଖୂନ ସନ୍ତିକେ।

‘‘ଇମମ୍ହି ଚାଯଂ ସମଯେ, କାଲଂ କଯିରାଥ ପୁଗ୍ଗଲୋ;

ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଚିତ୍ତଂ ହିସ୍ସ ପଦୂସିତଂ।

‘‘ଯଥା ହରିତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପେଯ୍ୟ, ଏୱମେୱ ତଥାୱିଧୋ;

ଚେତୋପଦୋସହେତୁ ହି, ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତି’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦସମଂ।

ଦୁତିଯୋ ୱଗ୍ଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ମୋହୋ କୋଧୋ ଅଥ ମକ୍ଖୋ, ୱିଜ୍ଜା ତଣ୍ହା ସେଖଦୁୱେ ଚ;

ଭେଦୋ ସାମଗ୍ଗିପୁଗ୍ଗଲୋ [ମୋହକୋଧ ଅଥ ମକ୍ଖାଗତୋ, ମୂହା କାମସେକ୍ଖଦୁୱେ; ଭେଦସାମଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ ଚ (ସୀ। କ।) ମୋହକୋଧା ଅଥ ମକ୍ଖୋ ମୋହକାମା ସେକ୍ଖା ଦୁୱେ; ଭେଦମୋଦା ପୁଗ୍ଗଲୋ ଚ (ସ୍ୟା। ପୀ।)], ୱଗ୍ଗମାହୁ ଦୁତିଯନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୩। ତତିଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ପସନ୍ନଚିତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୨୧। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଇଧାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପସନ୍ନଚିତ୍ତଂ ଏୱଂ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନାମି – ‘ଇମମ୍ହି ଚାଯଂ ସମଯେ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାଲଂ କରେଯ୍ୟ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ସଗ୍ଗେ’। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଚିତ୍ତଂ ହିସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପସନ୍ନଂ। ଚେତୋପସାଦହେତୁ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ପସନ୍ନଚିତ୍ତଂ ଞତ୍ୱାନ, ଏକଚ୍ଚଂ ଇଧ ପୁଗ୍ଗଲଂ;

ଏତମତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ୟାକାସି, ବୁଦ୍ଧୋ ଭିକ୍ଖୂନ ସନ୍ତିକେ।

‘‘ଇମମ୍ହି ଚାଯଂ ସମଯେ, କାଲଂ କଯିରାଥ ପୁଗ୍ଗଲୋ;

ସୁଗତିଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଚିତ୍ତଂ ହିସ୍ସ ପସାଦିତଂ।

‘‘ଯଥା ହରିତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପେଯ୍ୟ, ଏୱମେୱ ତଥାୱିଧୋ;

ଚେତୋପସାଦହେତୁ ହି, ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ସୁଗ୍ଗତି’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ମେତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୨୨। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଞ୍ଞାନଂ ଭାଯିତ୍ଥ । ସୁଖସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧିୱଚନଂ ଇଟ୍ଠସ୍ସ କନ୍ତସ୍ସ ପିଯସ୍ସ ମନାପସ୍ସ ଯଦିଦଂ ପୁଞ୍ଞାନି [ପୁଞ୍ଞାନନ୍ତି, (ଅ। ନି। ୭।୬୨)]। ଅଭିଜାନାମି ଖୋ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୀଘରତ୍ତଂ କତାନଂ ପୁଞ୍ଞାନଂ ଇଟ୍ଠଂ କନ୍ତଂ ପିଯଂ ମନାପଂ ୱିପାକଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ। ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତ୍ୱା ସତ୍ତ ସଂୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ନଯିମଂ ଲୋକଂ ପୁନରାଗମାସିଂ। ସଂୱଟ୍ଟମାନେ ସୁଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କପ୍ପେ ଆଭସ୍ସରୂପଗୋ ହୋମି; ୱିୱଟ୍ଟମାନେ କପ୍ପେ ସୁଞ୍ଞଂ ବ୍ରହ୍ମୱିମାନଂ ଉପପଜ୍ଜାମି।

''ତତ୍ର ସୁଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରହ୍ମା ହୋମି ମହାବ୍ରହ୍ମା ଅଭିଭୂ ଅନଭିଭୂତୋ ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁଦସୋ ୱସୱତ୍ତୀ। ଛତ୍ତିଂସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଖୋ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କୋ ଅହୋସିଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ; ଅନେକସତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ରାଜା ଅହୋସିଂ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଧମ୍ମିକୋ ଧମ୍ମରାଜା ଚାତୁରନ୍ତୋ ୱିଜିତାୱୀ ଜନପଦତ୍ଥାୱରିଯପ୍ପତ୍ତୋ ସତ୍ତରତନସମନ୍ନାଗତୋ। କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଦେସରଜ୍ଜସ୍ସ!

''ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – 'କିସ୍ସ ନୁ ଖୋ ମେ ଇଦଂ କମ୍ମସ୍ସ ଫଲଂ, କିସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକୋ, ଯେନାହଂ ଏତରହି ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକୋ ଏୱଂମହାନୁଭାୱୋ'ତି? ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – 'ତିଣ୍ଣଂ ଖୋ ମେ ଇଦଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ, ତିଣ୍ଣଂ କମ୍ମାନଂ ୱିପାକୋ, ଯେନାହଂ ଏତରହି ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକୋ ଏୱଂମହାନୁଭାୱୋତି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ [ସେଯ୍ୟଥୀଦଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] – ଦାନସ୍ସ, ଦମସ୍ସ, ସଞ୍ଞମସ୍ସା'''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ପୁଞ୍ଞମେୱ ସୋ ସିକ୍ଖେଯ୍ୟ, ଆଯତଗ୍ଗଂ ସୁଖୁଦ୍ରଯଂ;

ଦାନଞ୍ଚ ସମଚରିଯଞ୍ଚ, ମେତ୍ତଚିତ୍ତଞ୍ଚ ଭାୱଯେ।

''ଏତେ ଧମ୍ମେ ଭାୱଯିତ୍ୱା, ତଯୋ ସୁଖସମୁଦ୍ଦଯେ [ସୁଖସମୁଦ୍ରଯେ (ସୀ। ଅଟ୍ଠ।)];

ଅବ୍ଯାପଜ୍ଝଂ [ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜଂ (ସ୍ୟା। କ।), ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ (?)] ସୁଖଂ ଲୋକଂ, ପଣ୍ଡିତୋ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଉଭଯତ୍ଥସୁତ୍ତଂ

୨୩। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ଏକଧମ୍ମୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଉଭୋ ଅତ୍ଥେ ସମଧିଗଯ୍ହ ତିଟ୍ଠତି – ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକଞ୍ଚେୱ ଅତ୍ଥଂ ସମ୍ପରାଯିକଞ୍ଚ। କତମୋ ଏକଧମ୍ମୋ? ଅପ୍ପମାଦୋ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଧମ୍ମୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଉଭୋ ଅତ୍ଥେ ସମଧିଗଯ୍ହ ତିଟ୍ଠତି – ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକଞ୍ଚେୱ ଅତ୍ଥଂ ସମ୍ପରାଯିକଞ୍ଚା''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଅପ୍ପମାଦଂ ପସଂସନ୍ତି, ପୁଞ୍ଞକିରିଯାସୁ ପଣ୍ଡିତା;

ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଉଭୋ ଅତ୍ଥେ, ଅଧିଗଣ୍ହାତି ପଣ୍ଡିତୋ।

''ଦିଟ୍ଠେ ଧମ୍ମେ ଚ ଯୋ ଅତ୍ଥୋ, ଯୋ ଚତ୍ଥୋ ସମ୍ପରାଯିକୋ;

ଅତ୍ଥାଭିସମଯା ଧୀରୋ, ପଣ୍ଡିତୋତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଅଟ୍ଠିପୁଞ୍ଜସୁତ୍ତଂ

୨୪। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଏକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, କପ୍ପଂ ସନ୍ଧାୱତୋ ସଂସରତୋ ସିଯା ଏୱଂ ମହା ଅଟ୍ଠିକଙ୍କଲୋ ଅଟ୍ଠିପୁଞ୍ଜୋ ଅଟ୍ଠିରାସି ଯଥାଯଂ ୱେପୁଲ୍ଲୋ ପବ୍ବତୋ, ସଚେ ସଂହାରକୋ ଅସ୍ସ, ସମ୍ଭତଞ୍ଚ ନ ୱିନସ୍ସେଯ୍ୟା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଏକସ୍ସେକେନ କପ୍ପେନ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସଟ୍ଠିସଞ୍ଚଯୋ;

ସିଯା ପବ୍ବତସମୋ ରାସି, ଇତି ୱୁତ୍ତଂ ମହେସିନା।

‘‘ସୋ ଖୋ ପନାଯଂ ଅକ୍ଖାତୋ, ୱେପୁଲ୍ଲୋ ପବ୍ବତୋ ମହା;

ଉତ୍ତରୋ ଗିଜ୍ଝକୂଟସ୍ସ, ମଗଧାନଂ ଗିରିବ୍ବଜେ।

‘‘ଯତୋ ଚ ଅରିଯସଚ୍ଚାନି, ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି;

ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖସମୁପ୍ପାଦଂ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ଅତିକ୍କମଂ;

ଅରିଯଞ୍ଚଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ, ଦୁକ୍ଖୂପସମଗାମିନଂ।

‘‘ସ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପରମଂ, ସନ୍ଧାୱିତ୍ୱାନ ପୁଗ୍ଗଲୋ;

ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି, ସବ୍ବସଂଯୋଜନକ୍ଖଯା’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ମୁସାୱାଦସୁତ୍ତଂ

୨୫। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଏକଧମ୍ମଂ ଅତୀତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନାହଂ ତସ୍ସ କିଞ୍ଚି ପାପକମ୍ମଂ ଅକରଣୀଯନ୍ତି ୱଦାମି। କତମଂ ଏକଧମ୍ମଂ? ଯଦିଦଂ [ଯଥଯିଦଂ (ସୀ। ସ୍ଯା। କ।), ଯଥାଯିଦଂ (ପୀ।)] ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦୋ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଏକଧମ୍ମଂ ଅତୀତସ୍ସ, ମୁସାୱାଦିସ୍ସ ଜନ୍ତୁନୋ;

ୱିତିଣ୍ଣପରଲୋକସ୍ସ, ନତ୍ଥି ପାପଂ ଅକାରିଯ’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦାନସୁତ୍ତଂ

୨୬। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଏୱଞ୍ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଜାନେୟ୍ୟୁଂ ଦାନସଂୱିଭାଗସ୍ସ ୱିପାକଂ ଯଥାହଂ ଜାନାମି, ନ ଅଦତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ, ନ ଚ ନେସଂ ମଚ୍ଛେରମଲଂ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ। ଯୋପି ନେସଂ ଅସ୍ସ ଚରିମୋ ଆଲୋପୋ ଚରିମଂ କବଳଂ, ତତୋପି ନ ଅସଂୱିଭଜିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ, ସଚେ ନେସଂ ପଟିଗ୍ଗାହକା ଅସ୍ସୁ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ନ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତି ଦାନସଂୱିଭାଗସ୍ସ ୱିପାକଂ ଯଥାହଂ ଜାନାମି, ତସ୍ମା ଅଦତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ମଚ୍ଛେରମଲଞ୍ଚ ନେସଂ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠତୀ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଏୱଂ ଚେ ସତ୍ତା ଜାନେୟ୍ୟୁଂ, ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ମହେସିନା;

ୱିପାକଂ ସଂୱିଭାଗସ୍ସ, ଯଥା ହୋତି ମହପ୍ଫଲଂ।

‘‘ୱିନେୟ୍ୟ ମଚ୍ଛେରମଲଂ, ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ଚେତସା;

ଦଜ୍ଜୁଂ କାଲେନ ଅରିଯେସୁ, ଯତ୍ଥ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ।

‘‘ଅନ୍ନଞ୍ଚ ଦତ୍ୱା [ଦତ୍ୱାନ (ସ୍ୟା।)] ବହୁନୋ, ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟେସୁ ଦକ୍ଖିଣଂ;

ଇତୋ ଚୁତା ମନୁସ୍ସତ୍ତା, ସଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଦାଯକା।

‘‘ତେ ଚ ସଗ୍ଗଗତା [ସଗ୍ଗଂ ଗତା (ସୀ। ପୀ। କ।)] ତତ୍ଥ, ମୋଦନ୍ତି କାମକାମିନୋ;

ୱିପାକଂ ସଂୱିଭାଗସ୍ସ, ଅନୁଭୋନ୍ତି ଅମଚ୍ଛରା’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ମେତ୍ତାଭାୱନାସୁତ୍ତଂ

୨୭। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଯାନି କାନିଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଓପଧିକାନି ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୂନି ସବ୍ବାନି ତାନି ମେତ୍ତାଯ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯା କଲଂ ନାଗ୍ଘନ୍ତି ସୋଳସିଂ। ମେତ୍ତାୟେୱ ତାନି ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଅଧିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଭାସତେ ଚ ତପତେ ଚ ୱିରୋଚତି ଚ।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯା କାଚି ତାରକରୂପାନଂ ପଭା ସବ୍ବା ତା ଚନ୍ଦିଯା ପଭାଯ କଲଂ ନାଗ୍ଘନ୍ତି ସୋଳସିଂ, ଚନ୍ଦପଭାୟେୱ ତା ଅଧିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଭାସତେ ଚ ତପତେ ଚ ୱିରୋଚତି ଚ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାନି କାନିଚି ଓପଧିକାନି ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୂନି ସବ୍ବାନି ତାନି ମେତ୍ତାଯ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯା କଲଂ ନାଗ୍ଘନ୍ତି ସୋଳସିଂ, ମେତ୍ତାୟେୱ ତାନି ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଅଧିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଭାସତେ ଚ ତପତେ ଚ ୱିରୋଚତି ଚ।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱସ୍ସାନଂ ପଚ୍ଛିମେ ମାସେ ସରଦସମଯେ ୱିଦ୍ଧେ ୱିଗତୱଲାହକେ ଦେୱେ [ନଭେ (ସୀ।)] ଆଦିଚ୍ଚୋ ନଭଂ ଅବ୍ଭୁସ୍ସକ୍କମାନୋ [ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗମମାନୋ (କ। ଅଟ୍ଠ।)] ସବ୍ବଂ ଆକାସଗତଂ [ଆକାସଂ (ସ୍ୟା।)] ତମଗତଂ ଅଭିୱିହଚ୍ଚ [ଅଭିହଚ୍ଚ (ସ୍ୟା।)] ଭାସତେ ଚ ତପତେ ଚ ୱିରୋଚତି ଚ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାନି କାନିଚି ଓପଧିକାନି ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୂନି ସବ୍ବାନି ତାନି ମେତ୍ତାଯ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯା କଲଂ ନାଗ୍ଘନ୍ତି ସୋଳସିଂ, ମେତ୍ତାୟେୱ ତାନି ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଅଧିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଭାସତେ ଚ ତପତେ ଚ ୱିରୋଚତି ଚ।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ରତ୍ତିଯା ପଚ୍ଚୂସସମଯଂ ଓସଧିତାରକା ଭାସତେ ଚ ତପତେ ଚ ୱିରୋଚତି ଚ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାନି କାନିଚି ଓପଧିକାନି ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୂନି ସବ୍ବାନି ତାନି ମେତ୍ତାଯ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯା କଲଂ ନାଗ୍ଘନ୍ତି ସୋଳସିଂ , ମେତ୍ତାୟେୱ ତାନି ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଅଧିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଭାସତେ ଚ ତପତେ ଚ ୱିରୋଚତି ଚା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଯୋ ଚ ମେତ୍ତଂ ଭାୱଯତି, ଅପ୍ପମାଣଂ ପଟିସ୍ସତୋ;

ତନୂ [ତନୁ (ସୀ।)] ସଂଯୋଜନା ହୋନ୍ତି, ପସ୍ସତୋ ଉପଧିକ୍ଖୟଂ।

‘‘ଏକମ୍ପି ଚେ ପାଣମଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ, ମେତ୍ତାୟତି କୁସଲୋ ତେନ ହୋତି;

ସବ୍ବେ ଚ ପାଣେ ମନସାନୁକମ୍ପଂ, ପହୂତମରିୟୋ ପକରୋତି ପୁଞ୍ଞଂ।

‘‘ଯେ [ଯୋ (ସୀ।)] ସତ୍ତସଣ୍ଡଂ ପଥୱିଂ ୱିଜିତ୍ୱା, ରାଜିସୟୋ [ରାଜୀସୟୋ (ସୀ।)] ଯଜମାନାନୁପରିୟଗା;

ଅସ୍ସମେଧଂ ପୁରିସମେଧଂ, ସମ୍ମାପାସଂ ୱାଜପେୟ୍ୟଂ ନିରଗ୍ଗଳଂ।

‘‘ମେତ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସୁଭାୱିତସ୍ସ, କଲମ୍ପି ତେ ନାନୁଭୱନ୍ତି ସୋଳସିଂ;

ଚନ୍ଦପ୍ପଭା ତାରଗଣାୱ ସବ୍ବେ।

‘‘ଯୋ ନ ହନ୍ତି ନ ଘାତେତି, ନ ଜିନାତି ନ ଜାପୟେ;

ମେତ୍ତଂସୋ ସବ୍ବଭୂତେସୁ, ୱେରଂ ତସ୍ସ ନ କେନଚୀ’’ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

ତତିୟୋ ୱଗ୍ଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଚିତ୍ତଂ ମେତ୍ତଂ [ଝାୟୀ (ସୀ। ସ୍ୟା।), ଝାୟି (ପୀ। କ।)] ଉଭୋ ଅତ୍ଥେ, ପୁଞ୍ଜଂ ୱେପୁଲ୍ଲପବ୍ବତଂ;

ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦୋ, ଦାନଞ୍ଚ ମେତ୍ତଭାୱନା [ମେତ୍ତଭାୱଞ୍ଚ (ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।), ମେତ୍ତୱାଚଞ୍ଚ (କ।)]।

ସତ୍ତିମାନି ଚ [ସତ୍ତିମାନିଧ (ସୀ। କ।)] ସୁତ୍ତାନି, ପୁରିମାନି ଚ ୱୀସତି;

ଏକଧମ୍ମେସୁ ସୁତ୍ତନ୍ତା, ସତ୍ତୱୀସତିସଙ୍ଗହାତି।

ଏକକନିପାତୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨। ଦୁକନିପାତୋ

୧। ପଠମୱଗ୍ଗୋ

୧। ଦୁକ୍ଖୱିହାରସୁତ୍ତଂ

୨୮। (ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମେ ଅନୁକ୍କଟି) [( ) ସ୍ୟାମପୋତ୍ଥକେ ନତ୍ଥି] ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ଦ୍ୱୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରତି ସୱିଘାତଂ ସୌପାଯାସଂ ସପରିଳାହଂ; କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଦୁଗ୍ଗତି ପାଟିକଙ୍ଖା। କତମେହି ଦ୍ୱୀହି? ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତାଯ [ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ (ଅଟ୍ଠ।)] ଚ, ଭୋଜନେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତାଯ [ଅମତ୍ତଞ୍ଞୂ (ଅଟ୍ଠ।)] ଚ। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରତି ସୱିଧାତଂ ସୌପାଯାସଂ ସପରିଳାହଂ; କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଦୁଗ୍ଗତି ପାଟିକଙ୍ଖା''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଚକ୍ଖୁ ସୋତଞ୍ଚ ଘାନଞ୍ଚ, ଜିୱ୍ହା କାଯୋ ତଥା ମନୋ;

ଏତାନି ଯସ୍ସ ଦ୍ୱାରାନି, ଅଗୁତ୍ତାନିଧ [ଅଗୁତ୍ତାନି ଚ (ସ୍ୟା।)] ଭିକ୍ଖୁନୋ।

''ଭୋଜନମ୍ହି ଅମତ୍ତଞ୍ଞୂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଅସଂୱୁତୋ;

କାଯଦୁକ୍ଖଂ ଚେତୋଦୁକ୍ଖଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ଅଧିଗଚ୍ଛତି।

''ଡଯ୍ହମାନେନ କାଯେନ, ଡଯ୍ହମାନେନ ଚେତସା;

ଦିୱା ୱା ଯଦି ୱା ରତ୍ତିଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରତି ତାଦିସୋ''ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ସୁଖୱିହାରସୁତ୍ତଂ

୨୯। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ଦ୍ୱୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୁଖଂ ୱିହରତି ଅୱିଘାତଂ ଅନୁପାଯାସଂ ଅପରିଳାହଂ; କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତି ପାଟିକଙ୍ଖା । କତମେହି ଦ୍ୱୀହି? ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତାଯ ଚ, ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତାଯ ଚ। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୁଖଂ ୱିହରତି ଅୱିଘାତଂ ଅନୁପାଯାସଂ ଅପରିଳାହଂ; କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତି ପାଟିକଙ୍ଖା''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଚକ୍ଖୁ ସୋତଞ୍ଚ ଘାନଞ୍ଚ, ଜିୱ୍ହା କାଯୋ ତଥା [ଅଥୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କ।)] ମନୋ;

ଏତାନି ଯସ୍ସ ଦ୍ୱାରାନି, ସୁଗୁତ୍ତାନିଧ ଭିକ୍ଖୁନୋ।

''ଭୋଜନମ୍ହି ଚ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଚ ସଂୱୁତୋ;

କାଯସୁଖଂ ଚେତୋସୁଖଂ, ସୁଖଂ ସୋ ଅଧିଗଚ୍ଛତି।

‘‘ଅଡଯ୍ହମାନେନ କାଯେନ, ଅଡଯ୍ହମାନେନ ଚେତସା;

ଦିୱା ୱା ଯଦି ୱା ରତ୍ତିଂ, ସୁଖଂ ୱିହରତି ତାଦିସୋ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ତପନୀଯସୁତ୍ତଂ

୩୦। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଦ୍ୱେମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ତପନୀଯା। କତମେ ଦ୍ୱେ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅକତକଲ୍ୟାଣୋ ହୋତି, ଅକତକୁସଲୋ, ଅକତଭୀରୁତ୍ତାଣୋ, କତପାପୋ, କତଲୁଦ୍ଦୋ, କତକିବ୍ବିସୋ। ସୋ ‘ଅକତଂ ମେ କଲ୍ୟାଣ’ନ୍ତିପି ତପ୍ପତି, ‘କତଂ ମେ ପାପ’ନ୍ତିପି ତପ୍ପତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ତପନୀଯା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ କତ୍ୱା, ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତାନି ଚ;

ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଂ କତ୍ୱା, ଯଞ୍ଚଞ୍ଞଂ ଦୋସସଞ୍ହିତଂ।

‘‘ଅକତ୍ୱା କୁସଲଂ କମ୍ମଂ, କତ୍ୱାନାକୁସଲଂ ବହୁଂ;

କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ, ନିରଯଂ ସୋପପଜ୍ଜତୀ’’ତି [ନିରଯଂ ସୋ ଉପପଜ୍ଜତୀତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଅତପନୀଯସୁତ୍ତଂ

୩୧। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଦ୍ୱେମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ଅତପନୀଯା। କତମେ ଦ୍ୱେ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ କତକଲ୍ୟାଣୋ ହୋତି, କତକୁସଲୋ, କତଭୀରୁତ୍ତାଣୋ, ଅକତପାପୋ, ଅକତଲୁଦ୍ଦୋ, ଅକତକିବ୍ବିସୋ। ସୋ ‘କତଂ ମେ କଲ୍ୟାଣ’ନ୍ତିପି ନ ତପ୍ପତି, ‘ଅକତଂ ମେ ପାପ’ନ୍ତିପି ନ ତପ୍ପତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ଅତପନୀଯା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ ହିତ୍ୱା, ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତାନି ଚ;

ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଂ ହିତ୍ୱା, ଯଞ୍ଚଞ୍ଞଂ ଦୋସସଞ୍ହିତଂ।

‘‘ଅକତ୍ୱାକୁସଲଂ କମ୍ମଂ, କତ୍ୱାନ କୁସଲଂ ବହୁଂ;

କାଯସ୍ସ ଭେଦା ସପ୍ପଞ୍ଞୋ, ସଗ୍ଗଂ ସୋ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଠମସୀଲସୁତ୍ତଂ

୩୨। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଦ୍ୱୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ନିରଯେ। କତମେହି ଦ୍ୱୀହି? ପାପକେନ ଚ ସୀଲେନ, ପାପିକାଯ ଚ ଦିଟ୍ଠିଯା। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ନିରଯେ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ପାପକେନ ଚ ସୀଲେନ, ପାପିକାଯ ଚ ଦିଟ୍ଠିଯା;

ଏତେହି ଦ୍ୱୀହି ଧମ୍ମେହି, ଯୋ ସମନ୍ନାଗତୋ ନରୋ;

କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ, ନିରଯଂ ସୋପପଜ୍ଜତୀ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯସୀଲସୁତ୍ତଂ

୩୩। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଦ୍ୱୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ସଗ୍ଗେ। କତମେହି ଦ୍ୱୀହି ? ଭଦ୍ଦକେନ ଚ ସୀଲେନ, ଭଦ୍ଦିକାଯ ଚ ଦିଟ୍ଠିଯା। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ସଗ୍ଗେ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଭଦ୍ଦକେନ ଚ ସୀଲେନ, ଭଦ୍ଦିକାଯ ଚ ଦିଟ୍ଠିଯା;

ଏତେହି ଦ୍ୱୀହି ଧମ୍ମେହି, ଯୋ ସମନ୍ନାଗତୋ ନରୋ;

କାଯସ୍ସ ଭେଦା ସପ୍ପଞ୍ଞୋ, ସଗ୍ଗଂ ସୋ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଆତାପୀସୁତ୍ତଂ

୩୪। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଅନାତାପୀ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନୋତ୍ତାପୀ [ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ (ବହୂସୁ) ଅଟ୍ଠକଥା ପସ୍ସିତବ୍ବା] ଅଭବ୍ବୋ ସମ୍ବୋଧାଯ, ଅଭବ୍ବୋ ନିବ୍ବାନାଯ, ଅଭବ୍ବୋ ଅନୁତ୍ତରସ୍ସ ଯୋଗକ୍ଖେମସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ଆତାପୀ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଓତ୍ତାପୀ [ଓତ୍ତପ୍ପୀ (ବହୂସୁ)] ଭବ୍ବୋ ସମ୍ବୋଧାଯ, ଭବ୍ବୋ ନିବ୍ବାନାଯ, ଭବ୍ବୋ ଅନୁତ୍ତରସ୍ସ ଯୋଗକ୍ଖେମସ୍ସ ଅଧିଗମାଯା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ । ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଅନାତାପୀ ଅନୋତ୍ତାପୀ, କୁସୀତୋ ହୀନୱୀରିଯୋ;

ଯୋ ଥୀନମିଦ୍ଧବହୁଲୋ, ଅହିରୀକୋ ଅନାଦରୋ;

ଅଭବ୍ବୋ ତାଦିସୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଫୁଟ୍ଠୁଂ ସମ୍ବୋଧିମୁତ୍ତମଂ।

‘‘ଯୋ ଚ ସତିମା ନିପକୋ ଝାଯୀ, ଆତାପୀ ଓତ୍ତାପୀ ଚ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ;

ସଂଯୋଜନଂ ଜାତିଜରାଯ ଛେତ୍ୱା, ଇଧେୱ ସମ୍ବୋଧିମନୁତ୍ତରଂ ଫୁସେ’’ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ପଠମନକୁହନସୁତ୍ତଂ

୩୫। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ନୟିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତି ଜନକୁହନତ୍ଥଂ, ନ ଜନଲପନତ୍ଥଂ, ନ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକାନିସଂସତ୍ଥଂ, ନ 'ଇତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ'ତି। ଅଥ ଖୋ ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତି ସଂୱରତ୍ଥଞ୍ଚେୱ ପହାନତ୍ଥଞ୍ଚା''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ସଂୱରତ୍ଥଂ ପହାନତ୍ଥଂ, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଅନୀତିହଂ;

ଅଦେସୟି ସୋ ଭଗୱା, ନିବ୍ବାନୋଗଧଗାମିନଂ।

''ଏସ ମଗ୍ଗୋ ମହତ୍ତେହି [ମହନ୍ତେହି (ସୀ। କ।), ମହତ୍ଥେହି (ସ୍ୟା।)], ଅନୁୟାତୋ ମହେସିଭି [ମହେସିନୋ (ସୀ। କ।)];

ୟେ ୟେ ତଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ୟଥା ବୁଦ୍ଧେନ ଦେସିତଂ;

ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତି, ସତ୍ଥୁସାସନକାରିନୋ''ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଦୁତିୟନକୁହନସୁତ୍ତଂ

୩୬। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ନୟିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତି ଜନକୁହନତ୍ଥଂ, ନ ଜନଲପନତ୍ଥଂ, ନ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକାନିସଂସତ୍ଥଂ, ନ 'ଇତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ'ତି। ଅଥ ଖୋ ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତି ଅଭିଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚେୱ ପରିଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚା''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଅଭିଞ୍ଞତ୍ଥଂ ପରିଞ୍ଞତ୍ଥଂ, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଅନୀତିହଂ;

ଅଦେସୟି ସୋ ଭଗୱା, ନିବ୍ବାନୋଗଧଗାମିନଂ।

''ଏସ ମଗ୍ଗୋ ମହତ୍ତେହି, ଅନୁୟାତୋ ମହେସିଭି;

ୟେ ୟେ ତଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ୟଥା ବୁଦ୍ଧେନ ଦେସିତଂ;

ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତି, ସତ୍ଥୁସାସନକାରିନୋ''ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ସୋମନସ୍ସସୁତ୍ତଂ

୩୭। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ଦ୍ୱୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୁଖସୋମନସ୍ସବହୁଲୋ ୱିହରତି, ୟୋନି ଚସ୍ସ [ୟୋନିସୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।), ୟୋନିସ୍ସ (କ।)] ଆରଦ୍ଧା ହୋତି ଆସୱାନଂ ଖୟାୟ। କତମେହି ଦ୍ୱୀହି? ସଂୱେଜନୀୟେସୁ ଠାନେସୁ ସଂୱେଜନେନ, ସଂୱିଗ୍ଗସ୍ସ ଚ ୟୋନିସୋ

ପଧାନେନ। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୁଖସୋମନସ୍ସବହୁଲୋ ୱିହରତି, ୟୋନି ଚସ୍ସ ଆରଦ୍ଧା ହୋତି ଆସୱାନଂ ଖଯାଯା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ସଂୱେଜନୀଯଟ୍ଠାନେସୁ [ସଂୱେଜନୀଯେସୁ ଠାନେସୁ (ସ୍ୟା। ପୀ।)], ସଂୱିଜ୍ଜେଥେୱ ପଣ୍ଡିତୋ;

ଆତାପୀ ନିପକୋ ଭିକ୍ଖୁ, ପଞ୍ଞାଯ ସମୱେକ୍ଖିଯ।

‘‘ଏୱଂ ୱିହାରୀ ଆତାପୀ, ସନ୍ତୱୁତ୍ତି ଅନୁଦ୍ଧତୋ;

ଚେତୋସମଥମନୁଯୁତ୍ତୋ, ଖଯଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପାପୁଣେ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦସମଂ।

ପଠମୋ ୱଗ୍ଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦ୍ୱେ ଚ ଭିକ୍ଖୂ ତପନୀଯା, ତପନୀଯା ପରତ୍ଥେହି;

ଆତାପୀ [ଦ୍ୱେ ପାଦା (କ।), ଦ୍ୱେ ଆତାପୀ (ସୀ।)] ନକୁହନା ଦ୍ୱେ [ନ କୁହନା ଚ (ସଜ୍ଝ)], ସୋମନସ୍ସେନ ତେ ଦସାତି।

୨। ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ୱିତକ୍କସୁତ୍ତଂ

୩୮। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତଥାଗତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହନ୍ତଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଦ୍ୱେ ୱିତକ୍କା ବହୁଲଂ ସମୁଦାଚରନ୍ତି – ଖେମୋ ଚ ୱିତକ୍କୋ, ପୱିୱେକୋ ଚ [ୱିୱେକୋ ଚ (ସ୍ୟା।)]। ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝାରାମୋ [ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜାରାମୋ (କ।), ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝାରାମୋ (?)], ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝରତୋ। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତଂ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝାରାମଂ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝରତଂ ଏସେୱ ୱିତକ୍କୋ ବହୁଲଂ ସମୁଦାଚରତି – ‘ଇମାଯାହଂ ଇରିଯାଯ ନ କିଞ୍ଚି ବ୍ୟାବାଧେମି ତସଂ ୱା ଥାୱରଂ ୱା’ତି।

‘‘ପୱିୱେକାରାମୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ପୱିୱେକରତୋ। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତଂ ପୱିୱେକାରାମଂ ପୱିୱେକରତଂ ଏସେୱ ୱିତକ୍କୋ ବହୁଲଂ ସମୁଦାଚରତି – ‘ଯଂ ଅକୁସଲଂ ତଂ ପହୀନ’ନ୍ତି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହେପି ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝାରାମା ୱିହରଥ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝରତା। ତେସଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝାରାମାନଂ ୱିହରତଂ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝରତାନଂ ଏସେୱ ୱିତକ୍କୋ ବହୁଲଂ ସମୁଦାଚରିସ୍ସତି – ‘ଇମାଯ ମଯଂ ଇରିଯାଯ ନ କିଞ୍ଚି ବ୍ୟାବାଧେମ ତସଂ ୱା ଥାୱରଂ ୱା’ତି।

‘‘ପୱିୱେକାରାମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିହରଥ ପୱିୱେକରତା। ତେସଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହାକଂ ପୱିୱେକାରାମାନଂ ୱିହରତଂ ପୱିୱେକରତାନଂ ଏସେୱ ୱିତକ୍କୋ ବହୁଲଂ ସମୁଦାଚରିସ୍ସତି – ‘କିଂ ଅକୁସଲଂ, କିଂ ଅପ୍ପହୀନଂ, କିଂ ପଜହାମା’’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ତଥାଗତଂ ବୁଦ୍ଧମସଯ୍ହସାହିନଂ, ଦୁୱେ ୱିତକ୍କା ସମୁଦାଚରନ୍ତି ନଂ;

ଖେମୋ ୱିତକ୍କୋ ପଠମୋ ଉଦୀରିତୋ, ତତୋ ୱିୱେକୋ ଦୁତିଯୋ ପକାସିତୋ।

‘‘ତମୋନୁଦଂ ପାରଗତଂ ମହେସିଂ, ତଂ ପତ୍ତିପତ୍ତଂ ୱସିମଂ ଅନାସୱଂ;

ୱିସନ୍ତରଂ [ୱେସନ୍ତରଂ (ସୀ। କ।), ୱିସ୍ସନ୍ତରଂ (ପୀ।)] ତଣ୍ହକ୍ଖଯେ ୱିମୁତ୍ତଂ, ତଂ ୱେ ମୁନିଂ ଅନ୍ତିମଦେହଧାରିଂ;

ମାରଞ୍ଜହଂ [ମାରଜହଂ (ସ୍ଯା।), ମାନଜହଂ (ସୀ। କ।), ମାନଂ ଜହଂ (ପୀ।)] ବ୍ରୂମି ଜରାଯ ପାରଗୁଂ।

''ସେଲେ ଯଥା ପବ୍ବତମୁଦ୍ଧନିଟ୍ଠିତୋ, ଯଥାପି ପସ୍ସେ ଜନତଂ ସମନ୍ତତୋ;

ତଥୂପମଂ ଧମ୍ମମଯଂ ସୁମେଧୋ, ପାସାଦମାରୁଯ୍ହ ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁ;

ସୋକାୱତିଣ୍ଣଂ ଜନତମପେତସୋକୋ, ଅୱେକ୍ଖତି ଜାତିଜରାଭିଭୂତ''ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦେସନାସୁତ୍ତଂ

୩୯। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ତଥାଗତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମଦେସନା ପରିଯାଯେନ ଭୱନ୍ତି। କତମା ଦ୍ୱେ? 'ପାପଂ ପାପକତୋ ପସ୍ସଥା'ତି – ଅଯଂ ପଠମା ଧମ୍ମଦେସନା; 'ପାପଂ ପାପକତୋ ଦିସ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିବ୍ବିନ୍ଦଥ ୱିରଜ୍ଜଥ ୱିମୁଚ୍ଚଥା'ତି – ଅଯଂ ଦୁତିଯା ଧମ୍ମଦେସନା। ତଥାଗତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଇମା ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମଦେସନା ପରିଯାଯେନ ଭୱନ୍ତୀ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ତଥାଗତସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ, ସବ୍ବଭୂତାନୁକମ୍ପିନୋ;

ପରିଯାଯୱଚନଂ ପସ୍ସ, ଦ୍ୱେ ଚ ଧମ୍ମା ପକାସିତା।

''ପାପକଂ ପସ୍ସଥ ଚେତଂ [ଚେକଂ (ସୀ। ପୀ।), ଛେକା (ସ୍ଯା।)], ତତ୍ଥ ଚାପି ୱିରଜ୍ଜଥ;

ତତୋ ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତାସେ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସଥା''ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ୱିଜ୍ଜାସୁତ୍ତଂ

୪୦। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ଅୱିଜ୍ଜା , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମାପତ୍ତିଯା ଅନ୍ୱଦେୱ ଅହିରିକଂ ଅନୋତ୍ତପ୍ପଂ; ୱିଜ୍ଜା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମାପତ୍ତିଯା ଅନ୍ୱଦେୱ ହିରୋତ୍ତପ୍ପ''ନ୍ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଯା କାଚିମା ଦୁଗ୍ଗତିଯୋ, ଅସ୍ମିଂ ଲୋକେ ପରମ୍ହି ଚ;

ଅୱିଜ୍ଜାମୂଲିକା ସବ୍ବା, ଇଚ୍ଛାଲୋଭସମୁସ୍ସଯା।

''ଯତୋ ଚ ହୋତି ପାପିଚ୍ଛୋ, ଅହିରୀକୋ ଅନାଦରୋ;

ତତୋ ପାପଂ ପସୱତି, ଅପାଯଂ ତେନ ଗଚ୍ଛତି।

''ତସ୍ମା ଛନ୍ଦଞ୍ଚ ଲୋଭଞ୍ଚ, ଅୱିଜ୍ଜଞ୍ଚ ୱିରାଜଯଂ;

ୱିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦଯଂ ଭିକ୍ଖୁ, ସଙ୍ଘା ଦୁଗ୍ଗତିଯୋ ଜହେ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। ପଞ୍ଞାପରିହୀନସୁତ୍ତଂ

୪୧। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସୁପରିହୀନା ଯେ ଅରିଯାଯ ପଞ୍ଞାଯ ପରିହୀନା। ତେ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରନ୍ତି ସୱିଘାତଂ ସୌପାଯାସଂ ସପରିଳାହଂ; କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଦୁଗ୍ଗତି ପାଟିକଙ୍ଖା। ତେ [ତେ ଚ ଖୋ (?)], ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଅପରିହୀନା ଯେ ଅରିଯାଯ ପଞ୍ଞାଯ ଅପରିହୀନା। ତେ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୁଖଂ ୱିହରନ୍ତି ଅୱିଘାତଂ ଅନୁପାଯାସଂ ଅପରିଳାହଂ; କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତି ପାଟିକଙ୍ଖା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ପଞ୍ଞାଯ ପରିହାନେନ, ପସ୍ସ ଲୋକଂ ସଦେୱକଂ;

ନିୱିଟ୍ଠଂ ନାମରୂପସ୍ମିଂ, ଇଦଂ ସଚ୍ଚନ୍ତି ମଞ୍ଞତି।

‘‘ପଞ୍ଞା ହି ସେଟ୍ଠା ଲୋକସ୍ମିଂ, ଯାଯଂ ନିବ୍ବେଧଗାମିନୀ;

ଯାଯ ସମ୍ମା ପଜାନାତି, ଜାତିଭୱପରିକ୍ଖଯଂ।

‘‘ତେସଂ ଦେୱା ମନୁସ୍ସା ଚ, ସମ୍ବୁଦ୍ଧାନଂ ସତୀମତଂ;

ପିହଯନ୍ତି ହାସପଞ୍ଞାନଂ [ହାସୁପଞ୍ଞାନଂ (ସୀ। ଅଟ୍ଠ।)], ସରୀରନ୍ତିମଧାରିନ’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସୁକ୍କଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୪୨। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଦ୍ୱେମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁକ୍କା ଧମ୍ମା ଲୋକଂ ପାଲେନ୍ତି। କତମେ ଦ୍ୱେ? ହିରୀ [ହିରି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଚ, ଓତ୍ତପ୍ପଞ୍ଚ। ଇମେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱେ ସୁକ୍କା ଧମ୍ମା ଲୋକଂ ନ ପାଲେଯ୍ୟୁଂ, ନଯିଧ ପଞ୍ଞାଯେଥ ମାତାତି ୱା ମାତୁଚ୍ଛାତି ୱା ମାତୁଲାନୀତି ୱା ଆଚରିଯଭରିଯାତି ୱା ଗରୂନଂ ଦାରାତି ୱା। ସମ୍ଭେଦଂ ଲୋକୋ ଅଗମିସ୍ସ ଯଥା ଅଜେଳକା କୁକ୍କୁଟସୂକରା ସୋଣସିଙ୍ଗାଲା [ସୋଣସିଗାଲା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ଦ୍ୱେ ସୁକ୍କା ଧମ୍ମା ଲୋକଂ ପାଲେନ୍ତି ତସ୍ମା ପଞ୍ଞାଯତି ମାତାତି ୱା ମାତୁଚ୍ଛାତି ୱା ମାତୁଲାନୀତି ୱା ଆଚରିଯଭରିଯାତି ୱା ଗରୂନଂ ଦାରାତି ୱା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଯେସଂ ଚେ ହିରିଓତ୍ତପ୍ପଂ, ସବ୍ବଦା ଚ ନ ୱିଜ୍ଜତି;

ୱୋକ୍କନ୍ତା ସୁକ୍କମୂଲା ତେ, ଜାତିମରଣଗାମିନୋ।

‘‘ଯେସଞ୍ଚ ହିରିଓତ୍ତପ୍ପଂ, ସଦା ସମ୍ମା ଉପଟ୍ଠିତା;

ୱିରୂଳ୍ହବ୍ରହ୍ମଚରିଯା ତେ, ସନ୍ତୋ ଖୀଣପୁନବ୍ଭୱା’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅଜାତସୁତ୍ତଂ

୪୩। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ , ଅଜାତଂ ଅଭୂତଂ ଅକତଂ ଅସଙ୍ଖତଂ। ନୋ ଚେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭୱିସ୍ସ ଅଜାତଂ ଅଭୂତଂ ଅକତଂ ଅସଙ୍ଖତଂ, ନୟିଧ ଜାତସ୍ସ ଭୂତସ୍ସ କତସ୍ସ ସଙ୍ଖତସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ପଞ୍ଞାୟେଥ। ୟସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ଅଜାତଂ ଅଭୂତଂ ଅକତଂ ଅସଙ୍ଖତଂ, ତସ୍ମା ଜାତସ୍ସ ଭୂତସ୍ସ କତସ୍ସ ସଙ୍ଖତସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ପଞ୍ଞାୟତୀ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଜାତଂ ଭୂତଂ ସମୁପ୍ପନ୍ନଂ, କତଂ ସଙ୍ଖତମଦ୍ଧୁୱଂ;

ଜରାମରଣସଙ୍ଘାଟଂ, ରୋଗନୀଳଂ [ରୋଗନିଡ୍ଡଂ (ସୀ।)] ପଭଙ୍ଗୁରଂ [ପଭଙ୍ଗୁନଂ (କ। ସୀ। କ।), ପଭଙ୍ଗୁଣଂ (ସ୍ୟା।)]।

‘‘ଆହାରନେତ୍ତିପ୍ପଭୱଂ, ନାଲଂ ତଦଭିନନ୍ଦିତୁଂ;

ତସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ସନ୍ତଂ, ଅତକ୍କାୱଚରଂ ଧୁୱଂ।

‘‘ଅଜାତଂ ଅସମୁପ୍ପନ୍ନଂ, ଅସୋକଂ ୱିରଜଂ ପଦଂ;

ନିରୋଧୋ ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମାନଂ, ସଙ୍ଖାରୂପସମୋ ସୁଖୋ’’ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ନିବ୍ବାନଧାତୁସୁତ୍ତଂ

୪୪। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଦ୍ୱେମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିବ୍ବାନଧାତୁୟୋ। କତମେ ଦ୍ୱେ? ସଉପାଦିସେସା ଚ ନିବ୍ବାନଧାତୁ, ଅନୁପାଦିସେସା ଚ ନିବ୍ବାନଧାତୁ।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଉପାଦିସେସା ନିବ୍ବାନଧାତୁ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ହୋତି ଖୀଣାସୱୋ ୱୁସିତୱା କତକରଣୀୟୋ ଓହିତଭାରୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥୋ ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂୟୋଜନୋ ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତୋ। ତସ୍ସ ତିଟ୍ଠନ୍ତେୱ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ୟେସଂ ଅୱିଘାତତ୍ତା [ଅୱିଗତତ୍ତା (ସୀ। ଅଟ୍ଠ।)] ମନାପାମନାପଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି, ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେତି । ତସ୍ସ ୟୋ ରାଗକ୍ଖୟୋ, ଦୋସକ୍ଖୟୋ, ମୋହକ୍ଖୟୋ – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଉପାଦିସେସା ନିବ୍ବାନଧାତୁ।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପାଦିସେସା ନିବ୍ବାନଧାତୁ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ହୋତି ଖୀଣାସୱୋ ୱୁସିତୱା କତକରଣୀୟୋ ଓହିତଭାରୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥୋ ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂୟୋଜନୋ ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତୋ। ତସ୍ସ ଇଧେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବୱେଦୟିତାନି ଅନଭିନନ୍ଦିତାନି ସୀତି ଭୱିସ୍ସନ୍ତି [ସୀତୀଭୱିସ୍ସନ୍ତି (?)]। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପାଦିସେସା ନିବ୍ବାନଧାତୁ। ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱେ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟୋ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଦୁୱେ ଇମା ଚକ୍ଖୁମତା ପକାସିତା, ନିବ୍ବାନଧାତୂ ଅନିସ୍ସିତେନ ତାଦିନା;

ଏକା ହି ଧାତୁ ଇଧ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା, ସଉପାଦିସେସା ଭୱନେତ୍ତିସଙ୍ଖୟା;

ଅନୁପାଦିସେସା ପନ ସମ୍ପରାୟିକା, ୟମ୍ହି ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି ଭୱାନି ସବ୍ବସୋ।

‘‘ୟେ ଏତଦଞ୍ଞାୟ ପଦଂ ଅସଙ୍ଖତଂ, ୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତା ଭୱନେତ୍ତିସଙ୍ଖୟା;

ତେ ଧମ୍ମସାରାଧିଗମା ଖଯେ ରତା, ପହଂସୁ ତେ ସବ୍ବଭଓ୍ୱାନି ତାଦିନୋ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ଵୁତ୍ତୋ ଭଗଵତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ପଟିସଲ୍ଲାନସୁତ୍ତଂ

୪୫। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗଵତା, ଵୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ପଟିସଲ୍ଲାନାରାମା [ପଟିସଲ୍ଲାନାରାମା (କ।)], ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିହରଥ ପଟିସଲ୍ଲାନରତା, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋସମଥମନୁଯୁତ୍ତା, ଅନିରାକତଜ୍ଝାନା, ଵିପସ୍ସନାଯ ସମନ୍ନାଗତା, ବ୍ରୂହେତା ସୁଞ୍ଞାଗାରାନଂ । ପଟିସଲ୍ଲାନାରାମାନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିହରତଂ ପଟିସଲ୍ଲାନରତାନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋସମଥମନୁଯୁତ୍ତାନଂ ଅନିରାକତମଜ୍ଝାନାନଂ ଵିପସ୍ସନାଯ ସମନ୍ନାଗତାନଂ ବ୍ରୂହେତାନଂ ସୁଞ୍ଞାଗାରାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଫଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଫଲଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ଅଞ୍ଞା, ସତି ଵା ଉପାଦିସେସେ ଅନାଗାମିତା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗଵା ଅଵୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ଵୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଯେ ସନ୍ତଚିତ୍ତା ନିପକା, ସତିମନ୍ତୋ ଚ [ସତିମନ୍ତୋଵ (ସୀ। କ।)] ଝାଯିନୋ;

ସମ୍ମା ଧମ୍ମଂ ଵିପସ୍ସନ୍ତି, କାମେସୁ ଅନପେକ୍ଖିନୋ।

‘‘ଅପ୍ପମାଦରତା ସନ୍ତା, ପମାଦେ ଭଯଦସ୍ସିନୋ;

ଅଭବ୍ବା ପରିହାନାଯ, ନିବ୍ବାନସ୍ସେଵ ସନ୍ତିକେ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ଵୁତ୍ତୋ ଭଗଵତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ସିକ୍ଖାନିସଂସସୁତ୍ତଂ

୪୬। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗଵତା, ଵୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ସିକ୍ଖାନିସଂସା , ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିହରଥ ପଞ୍ଞୁତ୍ତରା ଵିମୁତ୍ତିସାରା ସତାଧିପତେଯ୍ୟା। ସିକ୍ଖାନିସଂସାନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିହରତଂ ପଞ୍ଞୁତ୍ତରାନଂ ଵିମୁତ୍ତିସାରାନଂ ସତାଧିପତେଯ୍ୟାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଫଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଫଲଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ଅଞ୍ଞା, ସତି ଵା ଉପାଦିସେସେ ଅନାଗାମିତା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗଵା ଅଵୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ଵୁଚ୍ଚତି –

‘‘ପରିପୁଣ୍ଣସିକ୍ଖଂ [ପରିପୁଣ୍ଣସେଖଂ (ସୀ।), ପରିପୁଣ୍ଣସେକ୍ଖଂ (ସ୍ୟା।)] ଅପହାନଧମ୍ମଂ, ପଞ୍ଞୁତ୍ତରଂ ଜାତିଖଯନ୍ତଦସ୍ସିଂ;

ତଂ ଵେ ମୁନିଂ ଅନ୍ତିମଦେହଧାରିଂ, ମାରଞ୍ଜହଂ ବ୍ରୂମି ଜରାଯ ପାରଗୁଂ।

‘‘ତସ୍ମା ସଦା ଝାନରତା ସମାହିତା, ଆତାପିନୋ ଜାତିଖଯନ୍ତଦସ୍ସିନୋ;

ମାରଂ ସସେନଂ ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ଭିକ୍ଖଵୋ, ଭଵଥ ଜାତିମରଣସ୍ସ ପାରଗା’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ଵୁତ୍ତୋ ଭଗଵତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ଜାଗରିଯସୁତ୍ତଂ

୪୭। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗଵତା, ଵୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଜାଗରୋ ଚସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରେୟ୍ୟ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ସମାହିତୋ ପମୁଦିତୋ ୱିପ୍ପସନ୍ନୋ ଚ ତତ୍ଥ କାଲୱିପସ୍ସୀ ଚ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ଜାଗରସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱିହରତୋ ସତସ୍ସ ସମ୍ପଜାନସ୍ସ ସମାହିତସ୍ସ ପମୁଦିତସ୍ସ ୱିପ୍ପସନ୍ନସ୍ସ ତତ୍ଥ କାଲୱିପସ୍ସିନୋ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଫଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଫଲଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଅଞ୍ଞା, ସତି ୱା ଉପାଦିସେସେ ଅନାଗାମିତା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଜାଗରନ୍ତା ସୁଣାଥେତଂ, ଯେ ସୁତ୍ତା ତେ ପବୁଜ୍ଝଥ;

ସୁତ୍ତା ଜାଗରିତଂ ସେୟ୍ୟୋ, ନତ୍ଥି ଜାଗରତୋ ଭଯଂ।

‘‘ଯୋ ଜାଗରୋ ଚ ସତିମା ସମ୍ପଜାନୋ, ସମାହିତୋ ମୁଦିତୋ ୱିପ୍ପସନ୍ନୋ ଚ;

କାଲେନ ସୋ ସମ୍ମା ଧମ୍ମଂ ପରିୱୀମଂସମାନୋ, ଏକୋଦିଭୂତୋ ୱିହନେ ତମଂ ସୋ।

‘‘ତସ୍ମା ହୱେ ଜାଗରିଯଂ ଭଜେଥ, ଆତାପୀ ଭିକ୍ଖୁ ନିପକୋ ଝାନଲାଭୀ;

ସଂଯୋଜନଂ ଜାତିଜରାଯ ଛେତ୍ୱା, ଇଧେୱ ସମ୍ବୋଧିମନୁତ୍ତରଂ ଫୁସେ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ଆପାଯିକସୁତ୍ତଂ

୪୮। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଦ୍ୱେମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆପାଯିକା ନେରଯିକା ଇଦମପ୍ପହାଯ। କତମେ ଦ୍ୱେ? ଯୋ ଚ ଅବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବ୍ରହ୍ମଚାରିପଟିଞ୍ଞୋ, ଯୋ ଚ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତଂ ଅମୂଲକେନ ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯେନ ଅନୁଦ୍ଧଂସେତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱେ ଆପାଯିକା ନେରଯିକା ଇଦମପ୍ପହାଯା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଅଭୂତୱାଦୀ ନିରଯଂ ଉପେତି, ଯୋ ୱାପି କତ୍ୱା ନ କରୋମି ଚାହ;

ଉଭୋପି ତେ ପେଚ୍ଚ ସମା ଭୱନ୍ତି, ନିହୀନକମ୍ମା ମନୁଜା ପରତ୍ଥ।

‘‘କାସାୱକଣ୍ଠା ବହୱୋ, ପାପଧମ୍ମା ଅସଞ୍ଞତା;

ପାପା ପାପେହି କମ୍ମେହି, ନିରଯଂ ତେ ଉପପଜ୍ଜରେ।

‘‘ସେୟ୍ୟୋ ଅଯୋଗୁଳୋ ଭୁତ୍ତୋ, ତତ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିସିଖୂପମୋ;

ଯଞ୍ଚେ ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ ଦୁସ୍ସୀଲୋ, ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡମସଞ୍ଞତୋ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ଦିଟ୍ଠିଗତସୁତ୍ତଂ

୪୯। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଦ୍ୱୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିଗତେହି ପରିଯୁଟ୍ଠିତା ଦେୱମନୁସ୍ସା ଓଲୀଯନ୍ତି ଏକେ, ଅତିଧାୱନ୍ତି ଏକେ; ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ଚ ପସ୍ସନ୍ତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଓଲୀଯନ୍ତି ଏକେ? ଭଵାରାମା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେଵମନୁସ୍ସା ଭଵରତା ଭଵସମ୍ମୁଦିତା ତେସଂ ଭଵନିରୋଧାଯ ଧମ୍ମେ ଦେସିଯମାନେ ଚିତ୍ତଂ ନ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ନ ପସୀଦତି ନ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ନାଧିମୁଚ୍ଚତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଓଲୀଯନ୍ତି ଏକେ।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଅତିଧାଵନ୍ତି ଏକେ? ଭଵେନେଵ ଖୋ ପନେକେ ଅଟ୍ଟୀଯମାନା ହରାଯମାନା ଜିଗୁଚ୍ଛମାନା ଵିଭଵଂ ଅଭିନନ୍ଦନ୍ତି – ଯତୋ କିର, ଭୋ, ଅଯଂ ଅତ୍ତା [ସତ୍ତୋ (ସୀ। କ।)] କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି ଵିନସ୍ସତି ନ ହୋତି ପରଂ ମରଣା; ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତଂ ଏତଂ ଯାଥାଵନ୍ତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅତିଧାଵନ୍ତି ଏକେ।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ପସ୍ସନ୍ତି? ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଭୂତଂ ଭୂତତୋ ପସ୍ସତି; ଭୂତଂ ଭୂତତୋ ଦିସ୍ଵା ଭୂତସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାଯ ଵିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ପସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗଵା ଅଵୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ଵୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଯେ [ଯୋ (ସ୍ୟା। କ।)] ଭୂତଂ ଭୂତତୋ ଦିସ୍ଵା, ଭୂତସ୍ସ ଚ ଅତିକ୍କମଂ;

ଯଥାଭୂତେ ଵିମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭଵତଣ୍ହା ପରିକ୍ଖଯା।

‘‘ସ ଵେ [ସଚେ (କ। ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।)] ଭୂତପରିଞ୍ଞୋ, ସୋ ଵୀତତଣ୍ହୋ ଭଵାଭଵେ;

ଭୂତସ୍ସ ଵିଭଵା ଭିକ୍ଖୁ, ନାଗଚ୍ଛତି ପୁନବ୍ଭଵ’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ଵୁତ୍ତୋ ଭଗଵତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦ୍ଵାଦସମଂ।

ଦୁତିଯୋ ଵଗ୍ଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦ୍ଵେ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଦ୍ଵେ ତପନୀଯା, ସୀଲେନ ଅପରେ ଦୁଵେ;

ଅନୋତ୍ତାପୀ କୁହନା ଦ୍ଵେ ଚ, ସଂଵେଜନୀଯେନ ତେ ଦସ।

ଵିତକ୍କା ଦେସନା ଵିଜ୍ଜା, ପଞ୍ଞା ଧମ୍ମେନ ପଞ୍ଚମଂ;

ଅଜାତଂ ଧାତୁସଲ୍ଲାନଂ, ସିକ୍ଖା ଜାଗରିଯେନ ଚ;

ଅପାଯଦିଟ୍ଠିଯା ଚେଵ [ଯେଵ (ସୀ। ସ୍ୟା।)], ବାଵୀସତି ପକାସିତାତି।

ଦୁକନିପାତୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। ତିକନିପାତୋ

୧। ପଠମୱଗ୍ଗୋ

୧। ମୂଲସୁତ୍ତଂ

୫୦। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅକୁସଲମୂଲାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଲୋଭୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ, ଦୋସୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ, ମୋହୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ଅକୁସଲମୂଲାନୀ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଲୋଭୋ ଦୋସୋ ଚ ମୋହୋ ଚ, ପୁରିସଂ ପାପଚେତସଂ;

ହିଂସନ୍ତି ଅତ୍ତସମ୍ଭୂତା, ତଚସାରଂୱ ସମ୍ଫଲ''ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ଧାତୁସୁତ୍ତଂ

୫୧। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁଯୋ। କତମା ତିସ୍ସୋ? ରୂପଧାତୁ, ଅରୂପଧାତୁ, ନିରୋଧଧାତୁ – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ଧାତୁଯୋ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ରୂପଧାତୁଂ [ରୂପଧାତୁ (ସଙ୍ଖ୍ୟ)] ପରିଞ୍ଞାଯ, ଅରୂପେସୁ ଅସଣ୍ଠିତା;

ନିରୋଧେ ଯେ ୱିମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତେ ଜନା ମଚ୍ଚୁହାଯିନୋ।

''କାଯେନ ଅମତଂ ଧାତୁଂ, ଫୁସଯିତ୍ୱା [ଫୁସ୍ସଯିତ୍ୱା (ସ୍ଯା।), ଫସ୍ସଯିତ୍ୱା (ପୀ।)] ନିରୂପଧିଂ;

ଉପଧିପ୍ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗଂ, ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଅନାସୱୋ;

ଦେସେତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଅସୋକଂ ୱିରଜଂ ପଦ''ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ପଠମୱେଦନାସୁତ୍ତଂ

୫୨। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା –

ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ସମାହିତୋ ସମ୍ପଜାନୋ, ସତୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାୱକୋ;

ୱେଦନା ଚ ପଜାନାତି, ୱେଦନାନଞ୍ଚ ସମ୍ଭୱଂ।

‘‘ଯତ୍ଥ ଚେତା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ମଗ୍ଗଞ୍ଚ ଖଯଗାମିନଂ;

ୱେଦନାନଂ ଖଯା ଭିକ୍ଖୁ, ନିଚ୍ଛାତୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁତିଯୱେଦନାସୁତ୍ତଂ

୫୩। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା , ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା। ସୁଖା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା ଦୁକ୍ଖତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବା; ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ସଲ୍ଲତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବା; ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ସୁଖା ୱେଦନା ଦୁକ୍ଖତୋ ଦିଟ୍ଠା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ସଲ୍ଲତୋ ଦିଟ୍ଠା ହୋତି, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦିଟ୍ଠା ହୋତି; ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯୋ ସମ୍ମଦ୍ଦସୋ ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛି [ଅଚ୍ଛେଜ୍ଜି (ସୀ। ପୀ।), ଅଚ୍ଛିଜ୍ଜି (କ।)], ତଣ୍ହଂ, ୱିୱତ୍ତଯି [ୱାୱତ୍ତଯି (ସୀ। ଅଟ୍ଠ।)] ସଂଯୋଜନଂ, ସମ୍ମା ମାନାଭିସମଯା ଅନ୍ତମକାସି ଦୁକ୍ଖସ୍ସା’’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଯୋ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖତୋ ଅଦ୍ଦ [ଦକ୍ଖି (ସୀ। ପୀ। କ।), ଅଦକ୍ଖି (ସ୍ଯା।)], ଦୁକ୍ଖମଦ୍ଦକ୍ଖି ସଲ୍ଲତୋ;

ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ସନ୍ତଂ, ଅଦକ୍ଖି ନଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ।

‘‘ସ ୱେ ସମ୍ମଦ୍ଦସୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଯତୋ ତତ୍ଥ ୱିମୁଚ୍ଚତି;

ଅଭିଞ୍ଞାୱୋସିତୋ ସନ୍ତୋ, ସ ୱେ ଯୋଗାତିଗୋ ମୁନୀ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଠମଏସନାସୁତ୍ତଂ

୫୪। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏସନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? କାମେସନା, ଭୱେସନା, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ଏସନା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ସମାହିତୋ ସମ୍ପଜାନୋ, ସତୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାୱକୋ;

ଏସନା ଚ ପଜାନାତି, ଏସନାନଞ୍ଚ ସମ୍ଭୱଂ।

‘‘ଯତ୍ଥ ଚେତା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ମଗ୍ଗଞ୍ଚ ଖଯଗାମିନଂ;

ଏସନାନଂ ଖଯା ଭିକ୍ଖୁ, ନିଚ୍ଛାତୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯଏସନାସୁତ୍ତଂ

୫୫। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏସନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? କାମେସନା, ଭୱେସନା, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ଏସନା''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''କାମେସନା ଭୱେସନା, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନା ସହ;

ଇତି ସଚ୍ଚପରାମାସୋ, ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନା ସମୁସ୍ସଯା।

''ସବ୍ବରାଗୱିରତ୍ତସ୍ସ, ତଣ୍ହକ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତିନୋ;

ଏସନା ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠା, ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନା ସମୂହତା;

ଏସନାନଂ ଖଯା ଭିକ୍ଖୁ, ନିରାସୋ ଅକଥଂକଥୀ''ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପଠମଆସୱସୁତ୍ତଂ

୫୬। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆସୱା। କତମେ ତଯୋ? କାମାସୱୋ, ଭୱାସୱୋ, ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋ – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ଆସୱା''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ସମାହିତୋ ସମ୍ପଜାନୋ, ସତୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାୱକୋ;

ଆସୱେ ଚ ପଜାନାତି, ଆସୱାନଞ୍ଚ ସମ୍ଭୱଂ।

''ଯତ୍ଥ ଚେତା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ମଗ୍ଗଞ୍ଚ ଖଯଗାମିନଂ;

ଆସୱାନଂ ଖଯା ଭିକ୍ଖୁ, ନିଚ୍ଛାତୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ''ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିଯଆସୱସୁତ୍ତଂ

୫୭। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆସୱା। କତମେ ତଯୋ? କାମାସୱୋ, ଭୱାସୱୋ, ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋ – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ଆସୱା''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଯସ୍ସ କାମାସୱୋ ଖୀଣୋ, ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ୱିରାଜିତା;

ଭୱାସୱୋ ପରିକ୍ଖୀଣୋ, ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ନିରୂପଧି;

ଧାରେତି ଅନ୍ତିମଂ ଦେହଂ, ଜେତ୍ୱା ମାରଂ ସୱାହିନି’’ନ୍ତି [ସୱାହନନ୍ତି (ବହୂସୁ)]।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ତଣ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୫୮। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଣ୍ହା। କତମା ତିସ୍ସୋ? କାମତଣ୍ହା, ଭୱତଣ୍ହା, ୱିଭୱତଣ୍ହା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ତଣ୍ହା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ତଣ୍ହାଯୋଗେନ ସଂଯୁତ୍ତା, ରତ୍ତଚିତ୍ତା ଭୱାଭୱେ;

ତେ ଯୋଗଯୁତ୍ତା ମାରସ୍ସ, ଅଯୋଗକ୍ଖେମିନୋ ଜନା;

ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ସଂସାରଂ, ଜାତୀମରଣଗାମିନୋ।

‘‘ଯେ ଚ ତଣ୍ହଂ ପହନ୍ତ୍ୱାନ, ୱୀତତଣ୍ହା [ନିକ୍କଣ୍ହା ଚ (ସୀ। କ।)] ଭୱାଭୱେ;

ତେ ୱେ [ତେ ଚ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ପାରଙ୍ଗତା [ପାରଗତା (କ। ସୀ। ସ୍ୟା।)] ଲୋକେ, ଯେ ପତ୍ତା ଆସୱକ୍ଖଯ’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ମାରଧେଯ୍ୟସୁତ୍ତଂ

୫୯। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅତିକ୍କମ୍ମ ମାରଧେଯ୍ୟଂ ଆଦିଚ୍ଚୋୱ ୱିରୋଚତି। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅସେଖେନ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅସେଖେନ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅସେଖେନ ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅତିକ୍କମ୍ମ ମାରଧେଯ୍ୟଂ ଆଦିଚ୍ଚୋୱ ୱିରୋଚତୀ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ସୀଲଂ ସମାଧି ପଞ୍ଞା ଚ, ଯସ୍ସ ଏତେ ସୁଭାୱିତା;

ଅତିକ୍କମ୍ମ ମାରଧେଯ୍ୟଂ, ଆଦିଚ୍ଚୋୱ ୱିରୋଚତୀ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦସମଂ।

ପଠମୋ ୱଗ୍ଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ମୂଲଧାତୁ ଅଥ ୱେଦନା ଦୁୱେ, ଏସନା ଚ ଦୁୱେ ଆସୱା ଦୁୱେ;

ତଣ୍ହାତୋ ଚ ଅଥ [ତଣ୍ହାତୋ ଅଥ (ସ୍ୟା।)] ମାରଧେଯ୍ୟତୋ, ୱଗ୍ଗମାହୁ ପଠମନ୍ତି ମୁତ୍ତମନ୍ତି।

୨ । ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୋ

୧ । ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୁସୁତ୍ତଂ

୬୦ । ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୂନି। କତମାନି ତୀଣି? ଦାନମଯଂ ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୁ, ସୀଲମଯଂ ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୁ, ଭାୱନାମଯଂ ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୁ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୂନୀ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ପୁଞ୍ଞମେୱ ସୋ ସିକ୍ଖେଯ୍ଯ, ଆଯତଗ୍ଗଂ ସୁଖୁଦ୍ରଯଂ;

ଦାନଞ୍ଚ ସମଚରିଯଞ୍ଚ, ମେତ୍ତଚିତ୍ତଞ୍ଚ ଭାୱଯେ।

''ଏତେ ଧମ୍ମେ ଭାୱଯିତ୍ୱା, ତଯୋ ସୁଖସମୁଦ୍ଦଯେ;

ଅବ୍ଯାପଜ୍ଝଂ ସୁଖଂ ଲୋକଂ, ପଣ୍ଡିତୋ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨ । ଚକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୬୧ । ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୂନି। କତମାନି ତୀଣି? ମଂସଚକ୍ଖୁ, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ, ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ଚକ୍ଖୂନୀ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ମଂସଚକ୍ଖୁ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ, ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁ ଅନୁତ୍ତରଂ;

ଏତାନି ତୀଣି ଚକ୍ଖୂନି, ଅକ୍ଖାସି ପୁରିସୁତ୍ତମୋ।

''ମଂସଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ, ମଗ୍ଗୋ ଦିବ୍ବସ୍ସ ଚକ୍ଖୁନୋ;

ଯତୋ ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁ ଅନୁତ୍ତରଂ;

ଯସ୍ସ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ପଟିଲାଭା, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତୀ''ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଇନ୍ଦ୍ରିଯସୁତ୍ତଂ

୬୨ । ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ସେଖସ୍ସ ସିକ୍ଖମାନସ୍ସ, ଉଜୁମଗ୍ଗାନୁସାରିନୋ;

ଖଯସ୍ମିଂ ପଠମଂ ଞାଣଂ, ତତୋ ଅଞ୍ଞା ଅନନ୍ତରା।

‘‘ତତୋ ଅଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତସ୍ସ, ଞାଣଂ ୱେ ହୋତି ତାଦିନୋ;

ଅକୁପ୍ପା ମେ ୱିମୁତ୍ତୀତି, ଭୱସଂଯୋଜନକ୍ଖଯା।

‘‘ସ ୱେ [ସଚେ (ସୀ। ସ୍ଯା।)] ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମ୍ପନ୍ନୋ, ସନ୍ତୋ ସନ୍ତିପଦେ ରତୋ;

ଧାରେତି ଅନ୍ତିମଂ ଦେହଂ, ଜେତ୍ୱା ମାରଂ ସୱାହିନି’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଅଦ୍ଧାସୁତ୍ତଂ

୬୩। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧା। କତମେ ତଯୋ? ଅତୀତୋ ଅଦ୍ଧା, ଅନାଗତୋ ଅଦ୍ଧା, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋ ଅଦ୍ଧା – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ଅଦ୍ଧା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଅକ୍ଖେଯ୍ଯସଞ୍ଞିନୋ ସତ୍ତା, ଅକ୍ଖେଯ୍ଯସ୍ମିଂ ପତିଟ୍ଠିତା;

ଅକ୍ଖେଯ୍ଯଂ ଅପରିଞ୍ଞାଯ, ଯୋଗମାଯନ୍ତି ମଚ୍ଚୁନୋ।

‘‘ଅକ୍ଖେଯ୍ଯଞ୍ଚ ପରିଞ୍ଞାଯ, ଅକ୍ଖାତାରଂ ନ ମଞ୍ଞତି;

ଫୁଟ୍ଠୋ ୱିମୋକ୍ଖୋ ମନସା, ସନ୍ତିପଦମନୁତ୍ତରଂ।

‘‘ସ ୱେ [ସଚେ (କ।)] ଅକ୍ଖେଯ୍ଯସମ୍ପନ୍ନୋ, ସନ୍ତୋ ସନ୍ତିପଦେ ରତୋ;

ସଙ୍ଖାଯସେୱୀ ଧମ୍ମଟ୍ଠୋ, ସଙ୍ଖ୍ଯଂ ନୋପେତି ୱେଦଗୂ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁଚ୍ଚରିତସୁତ୍ତଂ

୬୪। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁଚ୍ଚରିତାନି। କତମାନି ତୀଣି? କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ, ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତଂ, ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ଦୁଚ୍ଚରିତାନୀ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ କତ୍ୱା, ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତାନି ଚ;

ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଂ କତ୍ୱା, ଯଞ୍ଚଞ୍ଞଂ ଦୋସସଂହିତଂ।

‘‘ଅକତ୍ୱା କୁସଲଂ କମ୍ମଂ, କତ୍ୱାନାକୁସଲଂ ବହୁଂ;

କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ, ନିରଯଂ ସୋପପଜ୍ଜତୀ’’ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସୁଚରିତସୁତ୍ତଂ

୬୫। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଚରିତାନି। କତମାନି ତୀଣି? କାଯସୁଚରିତଂ, ୱଚୀସୁଚରିତଂ, ମନୋସୁଚରିତଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ସୁଚରିତାନୀ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ ହିତ୍ୱା, ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତାନି ଚ;

ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଂ ହିତ୍ୱା, ଯଞ୍ଚଞ୍ଞଂ ଦୋସସଂହିତଂ।

''ଅକତ୍ୱାକୁସଲଂ କମ୍ମଂ, କତ୍ୱାନ କୁସଲଂ ବହୁଂ;

କାଯସ୍ସ ଭେଦା ସପ୍ପଞ୍ଞୋ, ସଗ୍ଗଂ ସୋ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସୋଚେଯ୍ୟସୁତ୍ତଂ

୬୬। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋଚେଯ୍ୟାନି। କତମାନି ତୀଣି? କାଯସୋଚେଯ୍ୟଂ, ୱଚୀସୋଚେଯ୍ୟଂ, ମନୋସୋଚେଯ୍ୟଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ସୋଚେଯ୍ୟାନୀ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''କାଯସୁଚିଂ ୱଚୀସୁଚିଂ [ୱାଚାସୁଚିଂ (କ।)], ଚେତୋସୁଚିମନାସୱଂ;

ସୁଚିଂ ସୋଚେଯ୍ୟସମ୍ପନ୍ନଂ, ଆହୁ ସବ୍ବପ୍ପହାଯିନ''ନ୍ତି [ଆହୁ ନିନ୍ହାତପାପକନ୍ତି (ଅ। ନି। ୩।୧୨୨) ଯୁତ୍ତତରଂ]।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ମୋନେଯ୍ୟସୁତ୍ତଂ

୬୭। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୋନେଯ୍ୟାନି। କତମାନି ତୀଣି? କାଯମୋନେଯ୍ୟଂ, ୱଚୀମୋନେଯ୍ୟଂ, ମନୋମୋନେଯ୍ୟଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ମୋନେଯ୍ୟାନୀ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''କାଯମୁନିଂ ୱଚୀମୁନିଂ, ମନୋମୁନିମନାସୱଂ;

ମୁନିଂ ମୋନେଯ୍ୟସମ୍ପନ୍ନଂ, ଆହୁ ନିନ୍ହାତପାପକ''ନ୍ତି [ଆହୁ ସବ୍ବପ୍ପହାଯିନନ୍ତି (ଅ। ନି। ୩।୧୨୩)]।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଠମରାଗସୁତ୍ତଂ

୬୮। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଗୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଦୋସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ମୋହୋ ଅପ୍ପହୀନୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ବଦ୍ଧୋ [ବନ୍ଦୋ (ବହୂସୁ)] ମାରସ୍ସ ପଟିମୁକ୍କସ୍ସ ମାରପାସୋ ଯଥାକାମକରଣୀୟୋ [ଯଥା କାମକରଣୀୟୋ ଚ (ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ। କ।)] ପାପିମତୋ'। ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଗୋ ପହୀନୋ, ଦୋସୋ ପହୀନୋ, ମୋହୋ ପହୀନୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଅବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସ ଓମୁକ୍କସ୍ସ ମାରପାସୋ ନ ଯଥା କାମକରଣୀୟୋ [ନ ଯଥାକାମକରଣୀୟୋ ଚ (ସ୍ୟା।)] ପାପିମତୋ'''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଯସ୍ସ ରାଗୋ ଚ ଦୋସୋ ଚ, ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ୱିରାଜିତା;

ତଂ ଭାୱିତତ୍ତଞ୍ଞତରଂ, ବ୍ରହ୍ମଭୂତଂ ତଥାଗତଂ;

ବୁଦ୍ଧଂ ୱେରଭୟାତୀତଂ, ଆହୁ ସବ୍ବପ୍ପହାୟିନ''ନ୍ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିୟରାଗସୁତ୍ତଂ

୬୯। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିୟା ୱା ରାଗୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଦୋସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ମୋହୋ ଅପ୍ପହୀନୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ 'ଅତରି [ଅତିଣ୍ଣୋ (କ। ସୀ। କ।)] ସମୁଦ୍ଦଂ ସଊମିଂ ସୱୀଚିଂ ସାୱଟ୍ଟଂ ସଗହଂ ସରକ୍ଖସଂ'। ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିୟା ୱା ରାଗୋ ପହୀନୋ, ଦୋସୋ ପହୀନୋ, ମୋହୋ ପହୀନୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଅତରି ସମୁଦ୍ଦଂ ସଊମିଂ ସୱୀଚିଂ ସାୱଟ୍ଟଂ ସଗହଂ ସରକ୍ଖସଂ, ତିଣ୍ଣୋ ପାରଙ୍ଗତୋ [ପାରଗତୋ (ସୀ। ଅଟ୍ଠ। ସ୍ୟା।)] ଥଲେ ତିଟ୍ଠତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ'''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଯସ୍ସ ରାଗୋ ଚ ଦୋସୋ ଚ, ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ୱିରାଜିତା;

ସୋମଂ ସମୁଦ୍ଦଂ ସଗହଂ ସରକ୍ଖସଂ, ସଊମିଭୟଂ ଦୁତ୍ତରଂ ଅଚ୍ଚତାରି।

''ସଙ୍ଗାତିଗୋ ମଚ୍ଚୁଜହୋ ନିରୂପଧି, ପହାସି ଦୁକ୍ଖଂ ଅପୁନବ୍ଭୱାୟ;

ଅତ୍ଥଙ୍ଗତୋ ସୋ ନ ପମାଣମେତି, ଅମୋହୟି ମଚ୍ଚୁରାଜନ୍ତି ବ୍ରୂମୀ''ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦସମଂ।

ଦୁତିୟୋ ୱଗ୍ଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ପୁଞ୍ଞଂ ଚକ୍ଖୁ ଅଥ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି [ଅଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟା (ସ୍ୟା।)], ଅଦ୍ଧା ଚ ଚରିତଂ ଦୁୱେ ସୋଚି [ସୁଚି (ସ୍ୟା।)];

ମୁନୋ [ମୁନେ (ସ୍ୟା।)] ଅଥ ରାଗଦୁୱେ, ପୁନ ୱଗ୍ଗମାହୁ ଦୁତିୟମୁତ୍ତମନ୍ତି।

୩। ତତିୟୱଗ୍ଗୋ

୧। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକସୁତ୍ତଂ

୭୦। ବୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗଵତା, ଵୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଦିଟ୍ଠା ମଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତା କାଯଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଵଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିଯାନଂ ଉପଵାଦକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା। ତେ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଵିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପନ୍ନା।

‘‘ତଂ ଖୋ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନାଞ୍ଞସ୍ସ ସମଣସ୍ସ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଵା ସୁତ୍ଵା ଵଦାମି। ଦିଟ୍ଠା ମଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତା କାଯଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଵଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିଯାନଂ ଉପଵାଦକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା। ତେ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଵିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପନ୍ନା। ଅପି ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯଦେଵ ସାମଂ ଞାତଂ ସାମଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସାମଂ ଵିଦିତଂ ତଦେଵାହଂ ଵଦାମି।

‘‘ଦିଟ୍ଠା ମଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତା କାଯଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଵଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିଯାନଂ ଉପଵାଦକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା। ତେ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଵିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପନ୍ନା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗଵା ଅଵୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ଵୁଚ୍ଚତି –

‘‘ମିଚ୍ଛା ମନଂ ପଣିଧାଯ, ମିଚ୍ଛା ଵାଚଞ୍ଚ ଭାସିଯ [ମିଚ୍ଛା ଵାଚଂ ଅଭାସିଯ (ସକ୍ଖ)];

ମିଚ୍ଛା କମ୍ମାନି କତ୍ଵାନ, କାଯେନ ଇଧ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

‘‘ଅପ୍ପସ୍ସୁତାପୁଞ୍ଞକରୋ [ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋପୁଞ୍ଞକରୋ (ସୀ।), ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ ଅପୁଞ୍ଞକରୋ (ସ୍ୟା। ପୀ।)], ଅପ୍ପସ୍ମିଂ ଇଧ ଜୀଵିତେ;

କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ, ନିରଯଂ ସୋପପଜ୍ଜତୀ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ଵୁତ୍ତୋ ଭଗଵତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକସୁତ୍ତଂ

୭୧। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗଵତା, ଵୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଦିଟ୍ଠା ମଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତା କାଯସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଵଚୀସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିଯାନଂ ଅନୁପଵାଦକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା। ତେ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନା।

‘‘ତଂ ଖୋ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନାଞ୍ଞସ୍ସ ସମଣସ୍ସ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଵା ସୁତ୍ଵା ଵଦାମି। ଦିଟ୍ଠା ମଯା , ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତା କାଯସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଵଚୀସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିଯାନଂ ଅନୁପଵାଦକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା। ତେ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନା। ଅପି ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯଦେଵ ସାମଂ ଞାତଂ ସାମଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସାମଂ ଵିଦିତଂ ତଦେଵାହଂ ଵଦାମି।

‘‘ଦିଟ୍ଠା ମଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତା କାଯସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଵଚୀସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିଯାନଂ ଅନୁପଵାଦକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା। ତେ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗଵା ଅଵୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ଵୁଚ୍ଚତି –

‘‘ସମ୍ମା ମନଂ ପଣିଧାଯ, ସମ୍ମା ଵାଚଞ୍ଚ ଭାସିଯ [ସମ୍ମା ଵାଚଂ ଅଭାସିଯ (ସକ୍ଖ)];

ସମ୍ମା କମ୍ମାନି କତ୍ଵାନ, କାଯେନ ଇଧ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

‘‘ବହୁସ୍ସୁତୋ ପୁଞ୍ଞକରୋ, ଅପ୍ପସ୍ମିଂ ଇଧ ଜୀଵିତେ;

କାଯସ୍ସ ଭେଦା ସପ୍ପଞ୍ଞୋ, ସଗ୍ଗଂ ସୋ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ନିସ୍ସରଣିଯସୁତ୍ତଂ

୭୨। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିସ୍ସରଣିଯା [ନିସ୍ସାରଣୀଯା (ଅ। ନି। ୫।୨୦୦)] ଧାତୁଯୋ। କତମା ତିସ୍ସୋ? କାମାନମେତଂ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଦିଦଂ ନେକ୍ଖମ୍ମଂ, ରୂପାନମେତଂ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଦିଦଂ ଆରୁପ୍ପଂ, ଯଂ ଖୋ ପନ କିଞ୍ଚି ଭୂତଂ ସଙ୍ଖତଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ନିରୋଧୋ ତସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ନିସ୍ସରଣିଯା ଧାତୁଯୋ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘କାମନିସ୍ସରଣଂ ଞତ୍ୱା, ରୂପାନଞ୍ଚ ଅତିକ୍କମଂ;

ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥଂ, ଫୁସଂ ଆତାପି ସବ୍ବଦା।

‘‘ସ ୱେ ସମ୍ମଦ୍ଦସୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଯତୋ ତତ୍ଥ ୱିମୁଚ୍ଚତି;

ଅଭିଞ୍ଞାୱୋସିତୋ ସନ୍ତୋ, ସ ୱେ ଯୋଗାତିଗୋ ମୁନୀ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। ସନ୍ତତରସୁତ୍ତଂ

୭୩। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ରୂପେହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରୂପା [ଆରୁପ୍ପା (ସୀ।)] ସନ୍ତତରା, ଅରୂପେହି ନିରୋଧୋ ସନ୍ତତରୋ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଯେ ଚ ରୂପୂପଗା ସତ୍ତା, ଯେ ଚ ଅରୂପଟ୍ଠାଯିନୋ [ଆରୁପ୍ପଟ୍ଠାଯିନୋ (ସୀ।)];

ନିରୋଧଂ ଅପ୍ପଜାନନ୍ତା, ଆଗନ୍ତାରୋ ପୁନବ୍ଭୱଂ।

‘‘ଯେ ଚ ରୂପେ ପରିଞ୍ଞାଯ, ଅରୂପେସୁ ଅସଣ୍ଠିତା;

ନିରୋଧେ ଯେ ୱିମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତେ ଜନା ମଚ୍ଚୁହାଯିନୋ।

‘‘କାଯେନ ଅମତଂ ଧାତୁଂ, ଫୁସଯିତ୍ୱା ନିରୂପଧିଂ;

ଉପଧିପ୍ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗଂ, ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଅନାସୱୋ;

ଦେସେତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଅସୋକଂ ୱିରଜଂ ପଦ’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପୁତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୭୪। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁତ୍ତା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତଯୋ? ଅତିଜାତୋ, ଅନୁଜାତୋ, ଅୱଜାତୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁତ୍ତୋ ଅତିଜାତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁତ୍ତସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ହୋନ୍ତି ନ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତା, ନ ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତା, ନ ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତା; ପାଣାତିପାତା ଅପ୍ପଟିୱିରତା, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ଅପ୍ପଟିୱିରତା, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ଅପ୍ପଟିୱିରତା, ମୁସାୱାଦା ଅପ୍ପଟିୱିରତା, ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ଅପ୍ପଟିୱିରତା, ଦୁସ୍ସୀଲା ପାପଧମ୍ମା। ପୁତ୍ତୋ ଚ ନେସଂ ହୋତି ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ; ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ, ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ, ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ, ସୀଲୱା କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁତ୍ତୋ ଅତିଜାତୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁତ୍ତୋ ଅନୁଜାତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁତ୍ତସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ହୋନ୍ତି ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତା, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତା, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତା; ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତା, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତା, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତା, ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତା, ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତା, ସୀଲୱନ୍ତୋ କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମା। ପୁତ୍ତୋପି ନେସଂ ହୋତି ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ; ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ, ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ, ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ, ସୀଲୱା କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁତ୍ତୋ ଅନୁଜାତୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁତ୍ତୋ ଅୱଜାତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁତ୍ତସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ହୋନ୍ତି ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତା, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତା, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତା; ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତା, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତା, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତା, ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତା, ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତା, ସୀଲୱନ୍ତୋ କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମା। ପୁତ୍ତୋ ଚ ନେସଂ ହୋତି ନ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ, ନ ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ, ନ ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ; ପାଣାତିପାତା ଅପ୍ପଟିୱିରତୋ, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ଅପ୍ପଟିୱିରତୋ, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ଅପ୍ପଟିୱିରତୋ, ମୁସାୱାଦା ଅପ୍ପଟିୱିରତୋ, ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ଅପ୍ପଟିୱିରତୋ, ଦୁସ୍ସୀଲୋ ପାପଧମ୍ମୋ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁତ୍ତୋ ଅୱଜାତୋ ହୋତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ପୁତ୍ତା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମି’’ନ୍ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଅତିଜାତଂ ଅନୁଜାତଂ, ପୁତ୍ତମିଚ୍ଛନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା;

ଅୱଜାତଂ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ଯୋ ହୋତି କୁଲଗନ୍ଧନୋ।

‘‘ଏତେ ଖୋ ପୁତ୍ତା ଲୋକସ୍ମିଂ, ଯେ ଭୱନ୍ତି ଉପାସକା;

ସଦ୍ଧା ସୀଲେନ ସମ୍ପନ୍ନା, ୱଦଞ୍ଞୂ ୱୀତମଚ୍ଛରା;

ଚନ୍ଦୋ ଅବ୍ଭଘନା ମୁତ୍ତୋ, ପରିସାସୁ ୱିରୋଚରେ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅୱୁଟ୍ଠିକସୁତ୍ତଂ

୭୫। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତଯୋ? ଅୱୁଟ୍ଠିକସମୋ , ପଦେସୱସ୍ସୀ, ସବ୍ବତ୍ଥାଭିୱସ୍ସୀ।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅୱୁଟ୍ଠିକସମୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସବ୍ବେସଞ୍ଞେୱ ନ ଦାତା ହୋତି, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣକପଣଦ୍ଧିକୱନିବ୍ବକଯାଚକାନଂ [… ୱଣିବ୍ବକଯାଚକାନଂ (ସୀ।)] ଅନ୍ନଂ ପାନଂ ୱତ୍ଥଂ ଯାନଂ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଂ

ସେୟ୍ୟାୱସଥପଦୀପେୟ୍ୟଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅୱୁଟ୍ଠିକସମୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଦେସୱସ୍ସୀ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଏକଚ୍ଚାନଂ ଦାତା (ହୋତି) [( ) ନତ୍ଥି ସ୍ୟାମପୋତ୍ଥକେ], ଏକଚ୍ଚାନଂ ନ ଦାତା ହୋତି ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣକପଣଦ୍ଧିକୱନିଦ୍ଧକଯାଚକାନଂ ଅନ୍ନଂ ପାନଂ ୱତ୍ଥଂ ଯାନଂ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଂ ସେୟ୍ୟାୱସଥପଦୀପେୟ୍ୟଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଦେସୱସ୍ସୀ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ସବ୍ବତ୍ଥାଭିୱସ୍ସୀ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସବ୍ବେସଂୱ ଦେତି, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣକପଣଦ୍ଧିକୱନିଦ୍ଧକଯାଚକାନଂ ଅନ୍ନଂ ପାନଂ ୱତ୍ଥଂ ଯାନଂ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଂ ସେୟ୍ୟାୱସଥପଦୀପେୟ୍ୟଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ସବ୍ବତ୍ଥାଭିୱସ୍ସୀ ହୋତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମି’’ନ୍ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ନ ସମଣେ ନ ବ୍ରାହ୍ମଣେ, ନ କପଣଦ୍ଧିକୱନିଦ୍ଧକେ;

ଲଦ୍ଧାନ ସଂୱିଭାଜେତି, ଅନ୍ନଂ ପାନଞ୍ଚ ଭୋଜନଂ;

ତଂ ୱେ ଅୱୁଟ୍ଠିକସମୋତି, ଆହୁ ନଂ ପୁରିସାଧମଂ।

‘‘ଏକଚ୍ଚାନଂ ନ ଦଦାତି, ଏକଚ୍ଚାନଂ ପୱେଚ୍ଛତି;

ତଂ ୱେ ପଦେସୱସ୍ସୀତି, ଆହୁ ମେଧାୱିନୋ ଜନା।

‘‘ସୁଭିକ୍ଖୱାଚୋ ପୁରିସୋ, ସବ୍ବଭୂତାନୁକମ୍ପକୋ;

ଆମୋଦମାନୋ ପକିରେତି, ଦେଥ ଦେଥାତି ଭାସତି।

‘‘ଯଥାପି ମେଘୋ ଥନଯିତ୍ୱା, ଗଜ୍ଜଯିତ୍ୱା ପୱସ୍ସତି;

ଥଲଂ ନିନ୍ନଞ୍ଚ ପୂରେତି, ଅଭିସନ୍ଦନ୍ତୋୱ [ଅଭିସନ୍ଦେନ୍ତୋୱ (?)] ୱାରିନା।

‘‘ଏୱମେୱ ଇଧେକଚ୍ଚୋ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ହୋତି ତାଦିସୋ;

ଧମ୍ମେନ ସଂହରିତ୍ୱାନ, ଉଟ୍ଠାନାଧିଗତଂ ଧନଂ;

ତପ୍ପେତି ଅନ୍ନପାନେନ, ସମ୍ମା ପତ୍ତେ ୱନିଦ୍ଧକେ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସୁଖପତ୍ଥନାସୁତ୍ତଂ

୭୬। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଖାନି ପତ୍ଥଯମାନୋ ସୀଲଂ ରକ୍ଖେୟ୍ୟ ପଣ୍ଡିତୋ। କତମାନି ତୀଣି? ପସଂସା ମେ ଆଗଚ୍ଛତୂତି [ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂତି (ସ୍ୟା।)] ସୀଲଂ ରକ୍ଖେୟ୍ୟ ପଣ୍ଡିତୋ, ଭୋଗା ମେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୂତି ସୀଲଂ ରକ୍ଖେୟ୍ୟ ପଣ୍ଡିତୋ, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀତି ସୀଲଂ ରକ୍ଖେୟ୍ୟ ପଣ୍ଡିତୋ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ସୁଖାନି ପତ୍ଥଯମାନୋ ସୀଲଂ ରକ୍ଖେୟ୍ୟ ପଣ୍ଡିତୋ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ସୀଲଂ ରକ୍ଖେଯ୍ୟ ମେଧାୱୀ, ପତ୍ଥଯାନୋ ତଯୋ ସୁଖେ;

ପସଂସଂ ୱିତ୍ତଲାଭଞ୍ଚ, ପେଚ୍ଚ ସଗ୍ଗେ ପମୋଦନଂ।

‘‘ଅକରୋନ୍ତୋପି ଚେ ପାପଂ, କରୋନ୍ତମୁପସେୱତି;

ସଙ୍କିଯୋ ହୋତି ପାପସ୍ମିଂ, ଅୱଣ୍ଣୋ ଚସ୍ସ ରୂହତି।

‘‘ଯାଦିସଂ କୁରୁତେ ମିତ୍ତଂ, ଯାଦିସଂ ଚୂପସେୱତି;

ସ ୱେ ତାଦିସକୋ ହୋତି, ସହୱାସୋ ହି [ସହୱାସୋପି (ସୀ। କ।)] ତାଦିସୋ।

‘‘ସେୱମାନୋ ସେୱମାନଂ, ସମ୍ଫୁଟ୍ଠୋ ସମ୍ଫୁସଂ ପରଂ;

ସରୋ ଦିଦ୍ଧୋ କଲାପଂୱ, ଅଲିତ୍ତମୁପଲିମ୍ପତି;

ଉପଲେପଭଯା [ଉପଲିମ୍ପଭଯା (କ।)] ଧୀରୋ, ନେୱ ପାପସଖା ସିଯା।

‘‘ପୂତିମଚ୍ଛଂ କୁସଗ୍ଗେନ, ଯୋ ନରୋ ଉପନଯ୍ହତି;

କୁସାପି ପୂତି ୱାଯନ୍ତି, ଏୱଂ ବାଲୂପସେୱନା।

‘‘ତଗରଞ୍ଚ ପଲାସେନ, ଯୋ ନରୋ ଉପନଯ୍ହତି;

ପତ୍ତାପି ସୁରଭି ୱାଯନ୍ତି, ଏୱଂ ଧୀରୂପସେୱନା।

‘‘ତସ୍ମା ପତ୍ତପୁଟସ୍ସେୱ [ପଲାସପୁଟସ୍ସେୱ (ପୀ। କ।)], ଞତ୍ୱା ସମ୍ପାକମତ୍ତନୋ;

ଅସନ୍ତେ ନୁପସେୱେଯ୍ୟ, ସନ୍ତେ ସେୱେଯ୍ୟ ପଣ୍ଡିତୋ;

ଅସନ୍ତୋ ନିରଯଂ ନେନ୍ତି, ସନ୍ତୋ ପାପେନ୍ତି ସୁଗ୍ଗତି’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଭିଦୁରସୁତ୍ତଂ

୭୭। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଭିଦୁରାଯଂ [ଭିନ୍ଦନ୍ତାଯଂ (ସ୍ୟା। ପୀ। କ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯୋ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିରାଗଧମ୍ମଂ, ସବ୍ବେ ଉପଧୀ ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘କାଯଞ୍ଚ ଭିଦୁରଂ [ଭିନ୍ଦନ୍ତଂ (ସ୍ୟା। ପୀ। କ।)] ଞତ୍ୱା, ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ୱିରାଗୁନଂ [ୱିରାଗିକଂ (କ। ସୀ।), ପଭଙ୍ଗୁଣଂ (ସ୍ୟା।)];

ଉପଧୀସୁ ଭଯଂ ଦିସ୍ୱା, ଜାତିମରଣମଚ୍ଚଗା;

ସମ୍ପତ୍ୱା ପରମଂ ସନ୍ତିଂ, କାଲଂ କଙ୍ଖତି ଭାୱିତତ୍ତୋ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଧାତୁସୋସଂସନ୍ଦନସୁତ୍ତଂ

୭୮। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ଧାତୁସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ସତ୍ତା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା ସତ୍ତା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି।

''ଅତୀତମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ସତ୍ତା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ, କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା ସତ୍ତା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ।

''ଅନାଗତମ୍ପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ସମେସ୍ସନ୍ତି। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ସତ୍ତା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ସମେସ୍ସନ୍ତି, କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା ସତ୍ତା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ସମେସ୍ସନ୍ତି।

''ଏତରହିପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ସତ୍ତା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା ସତ୍ତା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତୀ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ସଂସଗ୍ଗା ୱନଥୋ ଜାତୋ, ଅସଂସଗ୍ଗେନ ଛିଜ୍ଜତି;

ପରିତ୍ତଂ ଦାରୁମାରୁଯ୍ହ, ଯଥା ସୀଦେ ମହଣ୍ଣୱେ।

''ଏୱଂ କୁସୀତମାଗମ୍ମ, ସାଧୁଜୀୱୀପି ସୀଦତି;

ତସ୍ମା ତଂ ପରିୱଜ୍ଜେଯ୍ୟ, କୁସୀତଂ ହୀନୱୀରିଯଂ।

''ପୱିୱିତ୍ତେହି ଅରିଯେହି, ପହିତତ୍ତେହି ଝାଯିଭି;

ନିଚ୍ଚଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯେହି, ପଣ୍ଡିତେହି ସହାୱସେ''ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ପରିହାନସୁତ୍ତଂ

୭୯। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ସେଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପରିହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ତଯୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେଖୋ ଭିକ୍ଖୁ କମ୍ମାରାମୋ ହୋତି, କମ୍ମରତୋ, କମ୍ମାରାମତମନୁଯୁତ୍ତୋ; ଭସ୍ସାରାମୋ ହୋତି, ଭସ୍ସରତୋ, ଭସ୍ସାରାମତମନୁଯୁତ୍ତୋ; ନିଦ୍ଦାରାମୋ ହୋତି, ନିଦ୍ଦାରତୋ, ନିଦ୍ଦାରାମତମନୁଯୁତ୍ତୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ଧମ୍ମା ସେଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପରିହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି।

''ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ସେଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅପରିହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ତଯୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ନ କମ୍ମାରାମୋ ହୋତି, ନ କମ୍ମରତୋ, ନ କମ୍ମାରାମତମନୁଯୁତ୍ତୋ; ନ ଭସ୍ସାରାମୋ ହୋତି, ନ ଭସ୍ସରତୋ, ନ ଭସ୍ସାରାମତମନୁଯୁତ୍ତୋ; ନ ନିଦ୍ଦାରାମୋ ହୋତି, ନ ନିଦ୍ଦାରତୋ , ନ ନିଦ୍ଦାରାମତମନୁଯୁତ୍ତୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ଧମ୍ମା ସେଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅପରିହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘କମ୍ମାରାମୋ ଭସ୍ସାରାମୋ [ଭସ୍ସରତୋ (ସଙ୍ଗୀ)], ନିଦ୍ଦାରାମୋ ଚ ଉଦ୍ଧତୋ;

ଅଭବ୍ବୋ ତାଦିସୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଫୁଟ୍ଠୁଂ ସମ୍ବୋଧିମୁତ୍ତମଂ।

‘‘ତସ୍ମା ହି ଅପ୍ପକିଚ୍ଚସ୍ସ, ଅପ୍ପମିଦ୍ଧୋ ଅନୁଦ୍ଧତୋ;

ଭବ୍ବୋ ସୋ ତାଦିସୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଫୁଟ୍ଠୁଂ ସମ୍ବୋଧିମୁତ୍ତମ’’ନ୍ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦସମଂ।

ତତିୟୋ ୱଗ୍ଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦ୍ୱେ ଦିଟ୍ଠୀ ନିସ୍ସରଣଂ ରୂପଂ, ପୁତ୍ତୋ ଅୱୁଟ୍ଠିକେନ ଚ;

ସୁଖା ଚ ଭିଦୁରୋ [ଭିନ୍ଦନା (ସଙ୍ଗୀ)] ଧାତୁ, ପରିହାନେନ ତେ ଦସାତି।

୪। ଚତୁତ୍ଥୱଗ୍ଗୋ

୧। ୱିତକ୍କସୁତ୍ତଂ

୮୦। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତୟୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅକୁସଲୱିତକ୍କା। କତମେ ତୟୋ? ଅନୱଞ୍ଞତ୍ତିପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ, ପରାନୁଦ୍ଦୟତାପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୟୋ ଅକୁସଲୱିତକ୍କା’’ତି । ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଅନୱଞ୍ଞତ୍ତିସଂୟୁତ୍ତୋ, ଲାଭସକ୍କାରଗାରୱୋ;

ସହନନ୍ଦୀ ଅମଚ୍ଚେହି, ଆରା ସଂୟୋଜନକ୍ଖୟା।

‘‘ୟୋ ଚ ପୁତ୍ତପସୁଂ ହିତ୍ୱା, ୱିୱାହେ ସଂହରାନି [ସଙ୍ଗହାନି (କ। ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।)] ଚ;

ଭବ୍ବୋ ସୋ ତାଦିସୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଫୁଟ୍ଠୁଂ ସମ୍ବୋଧିମୁତ୍ତମ’’ନ୍ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ସକ୍କାରସୁତ୍ତଂ

୮୧। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଦିଟ୍ଠା ମୟା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସକ୍କାରେନ ଅଭିଭୂତା, ପରିୟାଦିନ୍ନଚିତ୍ତା, କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପନ୍ନା।

‘‘ଦିଟ୍ଠା ମୟା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଅସକ୍କାରେନ ଅଭିଭୂତା, ପରିୟାଦିନ୍ନଚିତ୍ତା, କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପନ୍ନା।

‘‘ଦିଟ୍ଠା ମଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତା ସକ୍କାରେନ ଚ ଅସକ୍କାରେନ ଚ ତଦୁଭଯେନ ଅଭିଭୂତା, ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତା, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପନ୍ନା।

‘‘ତଂ ଖୋ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନାଞ୍ଞସ୍ସ ସମଣସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା ସୁତ୍ୱା ୱଦାମି; ( ) [(ଦିଟ୍ଠା ମଯା ଭିକ୍ଖଵେ ସତ୍ତା ସକ୍କାରେନ ଅଭିଭୂତା। …ପେ… ଅସକ୍କାରେନ ଅଭିଭୂତା …ପେ… ସକ୍କାରେନ ଚ ଅସକ୍କାରେନ ଚ ତଦୁଭଯେନ ଅଭିଭୂତା ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପନ୍ନା।) (ସ୍ୟା।) ପୁରିମୱଗ୍ଗେ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକସୁତ୍ତେହି ପନ ସମେତି, ଅନ୍ୱଯବ୍ୟତିରେକୱାକ୍ୟାନଂ ପନ ଅନନ୍ତରିତତ୍ତା ପାସଂସତରା।)] ଅପି ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯଦେୱ ମେ ସାମଂ ଞାତଂ ସାମଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସାମଂ ୱିଦିତଂ ତମେୱାହଂ ୱଦାମି।

‘‘ଦିଟ୍ଠା ମଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତା ସକ୍କାରେନ ଅଭିଭୂତା, ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତା, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପନ୍ନା।

‘‘ଦିଟ୍ଠା ମଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତା ଅସକ୍କାରେନ ଅଭିଭୂତା, ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତା, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପନ୍ନା।

‘‘ଦିଟ୍ଠା ମଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତା ସକ୍କାରେନ ଚ ଅସକ୍କାରେନ ଚ ତଦୁଭଯେନ ଅଭିଭୂତା, ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତା, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପନ୍ନା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଯସ୍ସ ସକ୍କରିଯମାନସ୍ସ, ଅସକ୍କାରେନ ଚୂଭଯଂ;

ସମାଧି ନ ୱିକମ୍ପତି, ଅପ୍ପମାଦୱିହାରିନୋ [ଅପ୍ପମାଣୱିହାରିନୋ (ସୀ। ଅଟ୍ଠ।)]।

‘‘ତଂ ଝାଯିନଂ ସାତତିକଂ, ସୁଖୁମଂ ଦିଟ୍ଠିୱିପସ୍ସକଂ ;

ଉପାଦାନକ୍ଖଯାରାମଂ, ଆହୁ ସପ୍ପୁରିସୋ ଇତୀ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଦେୱସଦ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୮୨। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେୱେସୁ ଦେୱସଦ୍ଦା ନିଚ୍ଛରନ୍ତି ସମଯା ସମଯଂ ଉପାଦାଯ। କତମେ ତଯୋ? ଯସ୍ମିଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଯେ ଅରିଯସାୱକୋ କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରେତ୍ୱା କାସାଯାନି ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜାଯ ଚେତେତି, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ [ତସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖଵେ ସମଯେ (ପୀ। କ।)] ଦେୱେସୁ ଦେୱସଦ୍ଦୋ ନିଚ୍ଛରତି – ‘ଏସୋ ଅରିଯସାୱକୋ ମାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଙ୍ଗାମାଯ ଚେତେତୀ’ତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଠମୋ ଦେୱେସୁ ଦେୱସଦ୍ଦୋ ନିଚ୍ଛରତି ସମଯା ସମଯଂ ଉପାଦାଯ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅରିଯସାୱକୋ ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଧିପକ୍ଖିଯାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଭାୱନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ ୱିହରତି, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଦେୱେସୁ ଦେୱସଦ୍ଦୋ ନିଚ୍ଛରତି – ‘ଏସୋ ଅରିଯସାୱକୋ ମାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଙ୍ଗାମେତୀ’ତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁତିଯୋ ଦେୱେସୁ ଦେୱସଦ୍ଦୋ ନିଚ୍ଛରତି ସମଯା ସମଯଂ ଉପାଦାଯ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅରିଯସାୱକୋ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଦେୱେସୁ ଦେୱସଦ୍ଦୋ ନିଚ୍ଛରତି – ‘ଏସୋ ଅରିଯସାୱକୋ ୱିଜିତସଙ୍ଗାମୋ ତମେୱ ସଙ୍ଗାମସୀସଂ ଅଭିୱିଜିଯ ଅଜ୍ଝାୱସତୀ’ତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତତିଯୋ ଦେୱେସୁ ଦେୱସଦ୍ଦୋ ନିଚ୍ଛରତି ସମଯା ସମଯଂ ଉପାଦାଯ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଯୋ ଦେୱେସୁ ଦେୱସଦ୍ଦା ନିଚ୍ଛରନ୍ତି ସମଯା ସମଯଂ ଉପାଦାଯା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଦିସ୍ୱା ୱିଜିତସଙ୍ଗାମଂ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସାୱକଂ;

ଦେୱତାପି ନମସ୍ସନ୍ତି, ମହନ୍ତଂ ୱୀତସାରଦଂ।

‘‘ନମୋ ତେ ପୁରିସାଜଞ୍ଞ, ଯୋ ତ୍ୱଂ ଦୁଜ୍ଜଯମଜ୍ଝଭୂ;

ଜେତ୍ୱାନ ମଚ୍ଚୁନୋ ସେନଂ, ୱିମୋକ୍ଖେନ ଅନାୱରଂ।

‘‘ଇତି ହେତଂ ନମସ୍ସନ୍ତି, ଦେୱତା ପତ୍ତମାନସଂ;

ତଞ୍ହି ତସ୍ସ ନ ପସ୍ସନ୍ତି, ଯେନ ମଚ୍ଚୁୱସଂ ୱଜେ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। ପଞ୍ଚପୁବ୍ବନିମିତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୮୩। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଯଦା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱୋ ଦେୱକାଯା ଚୱନଧମ୍ମୋ ହୋତି, ପଞ୍ଚସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତାନି ପାତୁଭୱନ୍ତି – ମାଲା ମିଲାଯନ୍ତି, ୱତ୍ଥାନି କିଲିସ୍ସନ୍ତି, କଚ୍ଛେହି ସେଦା ମୁଚ୍ଚନ୍ତି, କାଯେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣିଯଂ ଓକ୍କମତି, ସକେ ଦେୱୋ ଦେୱାସନେ ନାଭିରମତୀତି। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱା ‘ଚୱନଧମ୍ମୋ ଅଯଂ ଦେୱପୁତ୍ତୋ’ତି ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ତୀହି ୱାଚାହି ଅନୁମୋଦେନ୍ତି [ଅନୁମୋଦନ୍ତି (ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।)] – ‘ଇତୋ, ଭୋ, ସୁଗତିଂ ଗଚ୍ଛ, ସୁଗତିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୁଲଦ୍ଧଲାଭଂ ଲଭ, ସୁଲଦ୍ଧଲାଭଂ ଲଭିତ୍ୱା ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତୋ ଭୱାହୀ’’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କିନ୍ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଦେୱାନଂ ସୁଗତିଗମନସଙ୍ଖାତଂ; କିଞ୍ଚ, ଭନ୍ତେ, ଦେୱାନଂ ସୁଲଦ୍ଧଲାଭସଙ୍ଖାତଂ ; କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଦେୱାନଂ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତସଙ୍ଖାତ’’ନ୍ତି?

‘‘ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ [ଭିକ୍ଖୱେ (ସ୍ୟା। ପୀ।)], ଦେୱାନଂ ସୁଗତିଗମନସଙ୍ଖାତଂ; ଯଂ ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ସମାନୋ ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତେ ଧମ୍ମୱିନଯେ ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭତି। ଇଦଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ [ଭିକ୍ଖୱେ (ସ୍ୟା। ପୀ।)], ଦେୱାନଂ ସୁଲଦ୍ଧଲାଭସଙ୍ଖାତଂ; ସା ଖୋ ପନସ୍ସ ସଦ୍ଧା ନିୱିଟ୍ଠା ହୋତି ମୂଲଜାତା ପତିଟ୍ଠିତା ଦଳ୍ହା ଅସଂହାରିଯା ସମଣେନ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱା ଦେୱେନ ୱା ମାରେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମୁନା ୱା କେନଚି ୱା ଲୋକସ୍ମିଂ। ଇଦଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ [ଭିକ୍ଖୱେ (ସ୍ୟା। ପୀ।)], ଦେୱାନଂ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତସଙ୍ଖାତ’’ନ୍ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଯଦା ଦେୱୋ ଦେୱକାଯା, ଚୱତି ଆଯୁସଙ୍ଖଯା;

ତଯୋ ସଦ୍ଦା ନିଚ୍ଛରନ୍ତି, ଦେୱାନଂ ଅନୁମୋଦତଂ।

‘‘‘ଇତୋ ଭୋ ସୁଗତିଂ ଗଚ୍ଛ, ମନୁସ୍ସାନଂ ସହବ୍ୟତଂ;

ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ସଦ୍ଧମ୍ମେ, ଲଭ ସଦ୍ଧଂ ଅନୁତ୍ତରଂ।

‘‘‘ସା ତେ ସଦ୍ଧା ନିୱିଟ୍ଠସ୍ସ, ମୂଲଜାତା ପତିଟ୍ଠିତା;

ଯାୱଜୀୱଂ ଅସଂହୀରା, ସଦ୍ଧମ୍ମେ ସୁପ୍ପୱେଦିତେ।

‘‘‘କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ ହିତ୍ୱା, ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତାନି ଚ;

ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଂ ହିତ୍ୱା, ଯଞ୍ଚଞ୍ଞଂ ଦୋସସଞ୍ହିତଂ।

‘‘‘କାୟେନ କୁସଲଂ କତ୍ୱା, ୱାଚାୟ କୁସଲଂ ବହୁଂ;

ମନସା କୁସଲଂ କତ୍ୱା, ଅପ୍ପମାଣଂ ନିରୂପଧିଂ।

‘‘‘ତତୋ ଓପଧିକଂ ପୁଞ୍ଞଂ, କତ୍ୱା ଦାନେନ ତଂ ବହୁଂ;

ଅଞ୍ଞେପି ମଚ୍ଚେ ସଦ୍ଧମ୍ମେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟେ ନିୱେସୟ’ [ନିୱେସୟେ (ସୀ। ସ୍ୟା।)]।

‘‘ଇମାୟ ଅନୁକମ୍ପାୟ, ଦେୱା ଦେୱଂ ୟଦା ୱିଦୂ;

ଚରନ୍ତଂ ଅନୁମୋଦେନ୍ତି, ଏହି ଦେୱ ପୁନପ୍ପୁନ’’ନ୍ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ବହୁଜନହିତସୁତ୍ତଂ

୮୪। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତୟୋମେ ପୁଗ୍ଗଲା ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ବହୁଜନହିତାୟ ବହୁଜନସୁଖାୟ ଲୋକାନୁକମ୍ପାୟ ଅତ୍ଥାୟ ହିତାୟ ସୁଖାୟ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ। କତମେ ତୟୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକୱିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା। ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିୟୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ପକାସେତି। ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଠମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ବହୁଜନହିତାୟ ବହୁଜନସୁଖାୟ ଲୋକାନୁକମ୍ପାୟ ଅତ୍ଥାୟ ହିତାୟ ସୁଖାୟ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ସେୱ ସତ୍ଥୁ [ସତ୍ଥୁନୋ (ସ୍ୟା।)] ସାୱକୋ ଅରହଂ ହୋତି ଖୀଣାସୱୋ ୱୁସିତୱା କତକରଣୀୟୋ ଓହିତଭାରୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥୋ ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂୟୋଜନୋ ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତୋ। ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିୟୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ପକାସେତି। ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁତିୟୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ବହୁଜନହିତାୟ ବହୁଜନସୁଖାୟ ଲୋକାନୁକମ୍ପାୟ ଅତ୍ଥାୟ ହିତାୟ ସୁଖାୟ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ସେୱ ସତ୍ଥୁ ସାୱକୋ ସେଖୋ ହୋତି ପାଟିପଦୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ସୀଲୱତୂପପନ୍ନୋ। ସୋପି [ସୋ (?)] ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିୟୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ପକାସେତି। ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତତିୟୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ବହୁଜନହିତାୟ ବହୁଜନସୁଖାୟ ଲୋକାନୁକମ୍ପାୟ ଅତ୍ଥାୟ ହିତାୟ ସୁଖାୟ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୟୋ ପୁଗ୍ଗଲା ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ବହୁଜନହିତାୟ ବହୁଜନସୁଖାୟ ଲୋକାନୁକମ୍ପାୟ ଅତ୍ଥାୟ ହିତାୟ ସୁଖାୟ ଦେୱମନୁସ୍ସାନ’’ନ୍ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ସତ୍ଥା ହି ଲୋକେ ପଠମୋ ମହେସି, ତସ୍ସନ୍ୱୟୋ ସାୱକୋ ଭାୱିତତ୍ତୋ;

ଅଥାପରୋ ପାଟିପଦୋପି ସେଖୋ, ବହୁସ୍ସୁତୋ ସୀଲୱତୂପପନ୍ନୋ।

‘‘ଏତେ ତୟୋ ଦେୱମନୁସ୍ସସେଟ୍ଠା, ପଭଙ୍କରା ଧମ୍ମମୁଦୀରୟନ୍ତା;

ଅପାପୁରନ୍ତି [ଅପାପୁରେନ୍ତି (କ।)] ଅମତସ୍ସ ଦ୍ୱାରଂ, ୟୋଗା ପମୋଚେନ୍ତି [ୟାଗା ପମୁଚ୍ଚନ୍ତି (ସୀ।), ୟୋଗା ମୋଚନ୍ତି (ସ୍ୟା।)] ବହୁଜ୍ଜନଂ ତେ।

‘‘ୟେ ସତ୍ଥୱାହେନ ଅନୁତ୍ତରେନ, ସୁଦେସିତଂ ମଗ୍ଗମନୁକ୍କମନ୍ତି [ମଗ୍ଗମନୁଗ୍ଗମନ୍ତି (ସୀ। କ।)];

ଇଧେଵ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ କରୋନ୍ତି ଅନ୍ତଂ, ଯେ ଅପ୍ପମତ୍ତା ସୁଗତସ୍ସ ସାସନେ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ଵୁତ୍ତୋ ଭଗଵତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅସୁଭାନୁପସ୍ସୀସୁତ୍ତଂ

୮୫। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗଵତା, ଵୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଅସୁଭାନୁପସ୍ସୀ, ଭିକ୍ଖଵେ, କାଯସ୍ମିଂ ଵିହରଥ; ଆନାପାନସ୍ସତି ଚ ଵୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ପରିମୁଖଂ ସୂପଟ୍ଠିତା ହୋତୁ; ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସିନୋ ଵିହରଥ। ଅସୁଭାନୁପସ୍ସୀନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, କାଯସ୍ମିଂ ଵିହରତଂ ଯୋ ସୁଭାଯ ଧାତୁଯା ରାଗାନୁସଯୋ ସୋ ପହୀଯତି [ପହିଯ୍ଯତି (କ।)]। ଆନାପାନସ୍ସତିଯା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ପରିମୁଖଂ ସୂପଟ୍ଠିତାଯ ଯେ ବାହିରା ଵିତକ୍କାସଯା ଵିଘାତପକ୍ଖିକା, ତେ ନ ହୋନ୍ତି। ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀନଂ ଵିହରତଂ ଯା ଅଵିଜ୍ଜା ସା ପହୀଯତି, ଯା ଵିଜ୍ଜା ସା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗଵା ଅଵୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ଵୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଅସୁଭାନୁପସ୍ସୀ କାଯସ୍ମିଂ, ଆନାପାନେ ପଟିସ୍ସତୋ;

ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥଂ, ପସ୍ସଂ ଆତାପି ସବ୍ବଦା।

‘‘ସ ଵେ ସମ୍ମଦ୍ଦସୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଯତୋ ତତ୍ଥ ଵିମୁଚ୍ଚତି;

ଅଭିଞ୍ଞାଵୋସିତୋ ସନ୍ତୋ, ସ ଵେ ଯୋଗାତିଗୋ ମୁନୀ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ଵୁତ୍ତୋ ଭଗଵତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପଟିପନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୮୬। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗଵତା, ଵୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଯମନୁଧମ୍ମୋ ହୋତି ଵେଯ୍ୟାକରଣାଯ – ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପଟିପନ୍ନୋଯନ୍ତି ଭାସମାନୋ ଧମ୍ମଞ୍ଞେଵ ଭାସତି ନୋ ଅଧମ୍ମଂ, ଵିତକ୍କଯମାନୋ ଵା ଧମ୍ମଵିତକ୍କଞ୍ଞେଵ ଵିତକ୍କେତି ନୋ ଅଧମ୍ମଵିତକ୍କଂ, ତଦୁଭଯଂ ଵା ପନ ଅଭିନିଵେଜ୍ଜେତ୍ଵା ଉପେକ୍ଖକୋ ଵିହରତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗଵା ଅଵୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ଵୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଧମ୍ମାରାମୋ ଧମ୍ମରତୋ, ଧମ୍ମଂ ଅନୁଵିଚିନ୍ତଯଂ;

ଧମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରଂ ଭିକ୍ଖୁ, ସଦ୍ଧମ୍ମା ନ ପରିହାଯତି।

‘‘ଚରଂ ଵା ଯଦି ଵା ତିଟ୍ଠଂ, ନିସିନ୍ନୋ ଉଦ ଵା ସଯଂ;

ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମଯଂ ଚିତ୍ତଂ, ସନ୍ତିମେଵାଧିଗଚ୍ଛତୀ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ଵୁତ୍ତୋ ଭଗଵତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅନ୍ଧକରଣସୁତ୍ତଂ

୮୭। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗଵତା, ଵୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତଯୋମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅକୁସଲୱିତକ୍କା ଅନ୍ଧକରଣା ଅଚକ୍ଖୁକରଣା ଅଞ୍ଞାଣକରଣା ପଞ୍ଞାନିରୋଧିକା ୱିଘାତପକ୍ଖିକା ଅନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକା । କତମେ ତଯୋ? କାମୱିତକ୍କୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ଧକରଣୋ ଅଚକ୍ଖୁକରଣୋ ଅଞ୍ଞାଣକରଣୋ ପଞ୍ଞାନିରୋଧିକୋ ୱିଘାତପକ୍ଖିକୋ ଅନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକୋ। ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ଧକରଣୋ ଅଚକ୍ଖୁକରଣୋ ଅଞ୍ଞାଣକରଣୋ ପଞ୍ଞାନିରୋଧିକୋ ୱିଘାତପକ୍ଖିକୋ ଅନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକୋ। ୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ଧକରଣୋ ଅଚକ୍ଖୁକରଣୋ ଅଞ୍ଞାଣକରଣୋ ପଞ୍ଞାନିରୋଧିକୋ ୱିଘାତପକ୍ଖିକୋ ଅନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ଅକୁସଲୱିତକ୍କା ଅନ୍ଧକରଣା ଅଚକ୍ଖୁକରଣା ଅଞ୍ଞାଣକରଣା ପଞ୍ଞାନିରୋଧିକା ୱିଘାତପକ୍ଖିକା ଅନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକା।

‘‘ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁସଲୱିତକ୍କା ଅନନ୍ଧକରଣା ଚକ୍ଖୁକରଣା ଞାଣକରଣା ପଞ୍ଞାୱୁଦ୍ଧିକା ଅୱିଘାତପକ୍ଖିକା ନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକା। କତମେ ତଯୋ? ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନନ୍ଧକରଣୋ ଚକ୍ଖୁକରଣୋ ଞାଣକରଣୋ ପଞ୍ଞାୱୁଦ୍ଧିକୋ ଅୱିଘାତପକ୍ଖିକୋ ନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକୋ। ଅବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନନ୍ଧକରଣୋ ଚକ୍ଖୁକରଣୋ ଞାଣକରଣୋ ପଞ୍ଞାୱୁଦ୍ଧିକୋ ଅୱିଘାତପକ୍ଖିକୋ ନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକୋ। ଅୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନନ୍ଧକରଣୋ ଚକ୍ଖୁକରଣୋ ଞାଣକରଣୋ ପଞ୍ଞାୱୁଦ୍ଧିକୋ ଅୱିଘାତପକ୍ଖିକୋ ନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ କୁସଲୱିତକ୍କା ଅନନ୍ଧକରଣା ଚକ୍ଖୁକରଣା ଞାଣକରଣା ପଞ୍ଞାୱୁଦ୍ଧିକା ଅୱିଘାତପକ୍ଖିକା ନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ତଯୋ ୱିତକ୍କେ କୁସଲେ ୱିତକ୍କଯେ, ତଯୋ ପନ ଅକୁସଲେ ନିରାକରେ;

ସ ୱେ ୱିତକ୍କାନି ୱିଚାରିତାନି, ସମେତି ୱୁଟ୍ଠୀୱ ରଜଂ ସମୂହତଂ;

ସ ୱେ ୱିତକ୍କୂପସମେନ ଚେତସା, ଇଧେୱ ସୋ ସନ୍ତିପଦଂ ସମଜ୍ଝଗା’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଅନ୍ତରାମଲସୁତ୍ତଂ

୮୮। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ତରାମଲା ଅନ୍ତରାଅମିତ୍ତା ଅନ୍ତରାସପତ୍ତା ଅନ୍ତରାୱଧକା ଅନ୍ତରାପଚ୍ଚତ୍ଥିକା। କତମେ ତଯୋ? ଲୋଭୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ତରାମଲୋ ଅନ୍ତରାଅମିତ୍ତୋ ଅନ୍ତରାସପତ୍ତୋ ଅନ୍ତରାୱଧକୋ ଅନ୍ତରାପଚ୍ଚତ୍ଥିକୋ। ଦୋସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ତରାମଲୋ ଅନ୍ତରାଅମିତ୍ତୋ ଅନ୍ତରାସପତ୍ତୋ ଅନ୍ତରାୱଧକୋ ଅନ୍ତରାପଚ୍ଚତ୍ଥିକୋ। ମୋହୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ତରାମଲୋ ଅନ୍ତରାଅମିତ୍ତୋ ଅନ୍ତରାସପତ୍ତୋ ଅନ୍ତରାୱଧକୋ ଅନ୍ତରାପଚ୍ଚତ୍ଥିକୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ଅନ୍ତରାମଲା ଅନ୍ତରାଅମିତ୍ତା ଅନ୍ତରାସପତ୍ତା ଅନ୍ତରାୱଧକା ଅନ୍ତରାପଚ୍ଚତ୍ଥିକା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଅନତ୍ଥଜନନୋ ଲୋଭୋ, ଲୋଭୋ ଚିତ୍ତପ୍ପକୋପନୋ;

ଭଯମନ୍ତରତୋ ଜାତଂ, ତଂ ଜନୋ ନାୱବୁଜ୍ଝତି।

‘‘ଲୁଦ୍ଧୋ ଅତ୍ଥଂ ନ ଜାନାତି, ଲୁଦ୍ଧୋ ଧମ୍ମଂ ନ ପସ୍ସତି;

ଅନ୍ଧତମଂ [ଅନ୍ଧଂ ତମଂ (ସୀ।)] ତଦା ହୋତି, ଯଂ ଲୋଭୋ ସହତେ ନରଂ।

‘‘ଯୋ ଚ ଲୋଭଂ ପହନ୍ତ୍ୱାନ, ଲୋଭନେଯ୍ୟେ ନ ଲୁବ୍ଭତି;

ଲୋଭୋ ପହୀଯତେ ତମ୍ହା, ଉଦବିନ୍ଦୂୱ ପୋକ୍ଖରା।

‘‘ଅନତ୍ଥଜନନୋ ଦୋସୋ, ଦୋସୋ ଚିତ୍ତପ୍ପକୋପନୋ;

ଭଯମନ୍ତରତୋ ଜାତଂ, ତଂ ଜନୋ ନାୱବୁଜ୍ଝତି।

‘‘ଦୁଟ୍ଠୋ ଅତ୍ଥଂ ନ ଜାନାତି, ଦୁଟ୍ଠୋ ଧମ୍ମଂ ନ ପସ୍ସତି;

ଅନ୍ଧତମଂ ତଦା ହୋତି, ଯଂ ଦୋସୋ ସହତେ ନରଂ।

‘‘ଯୋ ଚ ଦୋସଂ ପହନ୍ତ୍ୱାନ, ଦୋସନେୟ୍ୟେ ନ ଦୁସ୍ସତି;

ଦୋସୋ ପହୀଯତେ ତମ୍ହା, ତାଲପକ୍କଂୱ ବନ୍ଧନା।

‘‘ଅନତ୍ଥଜନନୋ ମୋହୋ, ମୋହୋ ଚିତ୍ତପ୍ପକୋପନୋ;

ଭଯମନ୍ତରତୋ ଜାତଂ, ତଂ ଜନୋ ନାୱବୁଜ୍ଝତି।

‘‘ମୂଳ୍ହୋ ଅତ୍ଥଂ ନ ଜାନାତି, ମୂଳ୍ହୋ ଧମ୍ମଂ ନ ପସ୍ସତି;

ଅନ୍ଧତମଂ ତଦା ହୋତି, ଯଂ ମୋହୋ ସହତେ ନରଂ।

‘‘ଯୋ ଚ ମୋହଂ ପହନ୍ତ୍ୱାନ, ମୋହନେୟ୍ୟେ ନ ମୁଯ୍ହତି;

ମୋହଂ ୱିହନ୍ତି ସୋ ସଟ୍ଟଂ, ଆଦିଚ୍ଚୋୱୁଦଯଂ ତମ’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦେୱଦତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୮୯। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଦ୍ଧମ୍ମେହି ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଆପାଯିକୋ ନେରଯିକୋ କପ୍ପଟ୍ଠୋ ଅତେକିଚ୍ଛୋ। କତମେହି ତୀହି? ପାପିଚ୍ଛତାଯ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଆପାଯିକୋ ନେରଯିକୋ କପ୍ପଟ୍ଠୋ ଅତେକିଚ୍ଛୋ। ପାପମିତ୍ତତାଯ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଆପାଯିକୋ ନେରଯିକୋ କପ୍ପଟ୍ଠୋ ଅତେକିଚ୍ଛୋ। ସତି ଖୋ ପନ ଉତ୍ତରିକରଣୀଯେ [ଉତ୍ତରିଂ କରଣୀଯେ (ସ୍ୟା।)] ଓରମତ୍ତକେନ ୱିସେସାଧିଗମେନ [ୱିସେସାଧିଗମେନ ଚ (ସ୍ୟା। ପୀ।)] ଅନ୍ତରା ୱୋସାନଂ ଆପାଦି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଅସଦ୍ଧମ୍ମେହି ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଆପାଯିକୋ ନେରଯିକୋ କପ୍ପଟ୍ଠୋ ଅତେକିଚ୍ଛୋ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ମା ଜାତୁ କୋଚି ଲୋକସ୍ମିଂ, ପାପିଚ୍ଛୋ ଉଦପଜ୍ଜଥ;

ତଦମିନାପି ଜାନାଥ, ପାପିଚ୍ଛାନଂ ଯଥା ଗତି।

‘‘ପଣ୍ଡିତୋତି ସମଞ୍ଞାତୋ, ଭାୱିତତ୍ତୋତି ସମ୍ମତୋ;

ଜଲଂୱ ଯସସା ଅଟ୍ଠା, ଦେୱଦତ୍ତୋତି ୱିସ୍ସୁତୋ [ମେ ସୁତଂ (ପାଠନ୍ତରଂ)]।

‘‘ସୋ ପମାଣମନୁଚିଣ୍ଣୋ [ପମାଦମନୁଚିଣ୍ଣୋ (କ। ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।), ସମାନମନୁଚିଣ୍ଣୋ (ଅଟ୍ଠ।)], ଆସଜ୍ଜ ନଂ ତଥାଗତଂ;

ଅୱୀଚିନିରଯଂ ପତ୍ତୋ, ଚତୁଦ୍ୱାରଂ ଭଯାନକଂ।

‘‘ଅଦୁଟ୍ଠସ୍ସ ହି ଯୋ ଦୁବ୍ଭେ, ପାପକମ୍ମଂ ଅକୁବ୍ବତୋ;

ତମେୱ ପାପଂ ଫୁସତି [ଫୁସ୍ସେତି (ସ୍ୟା।)], ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତଂ ଅନାଦରଂ।

‘‘ସମୁଦ୍ଦଂ ୱିସକୁମ୍ଭେନ, ଯୋ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ ପଦୂସିତୁଂ;

ନ ସୋ ତେନ ପଦୂସେଯ୍ଯ, ଭେସ୍ମା ହି ଉଦଧି ମହା।

‘‘ଏୱମେୱ [ଏୱମେତଂ (ସ୍ୟା।)] ତଥାଗତଂ, ଯୋ ୱାଦେନ ୱିହିଂସତି;

ସମ୍ମଗ୍ଗତଂ [ସମଗ୍ଗତଂ (ସୀ। କ।)] ସନ୍ତଚିତ୍ତଂ, ୱାଦୋ ତମ୍ହି ନ ରୂହତି।

‘‘ତାଦିସଂ ମିତ୍ତଂ କୁବ୍ବେଥ, ତଞ୍ଚ ସେୱେଯ୍ଯ ପଣ୍ଡିତୋ;

ଯସ୍ସ ମଗ୍ଗାନୁଗୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଖଯଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପାପୁଣେ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦସମଂ।

ଚତୁତ୍ଥୋ ୱଗ୍ଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ୱିତକ୍କାସକ୍କାରସଦ୍ଦ, ଚୱନଲୋକେ ଅସୁଭଂ;

ଧମ୍ମଅନ୍ଧକାରମଲଂ, ଦେୱଦତ୍ତେନ ତେ ଦସାତି।

୫। ପଞ୍ଚମୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅଗ୍ଗପ୍ପସାଦସୁତ୍ତଂ

୯୦। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଗ୍ଗପ୍ପସାଦା। କତମେ ତଯୋ? ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଅପଦା ୱା ଦ୍ୱିପଦା ୱା ଚତୁପ୍ପଦା ୱା ବହୁପ୍ପଦା [ବହୁପଦା (କ।)] ୱା ରୂପିନୋ ୱା ଅରୂପିନୋ ୱା ସଞ୍ଞିନୋ ୱା ଅସଞ୍ଞିନୋ ୱା ନେୱସଞ୍ଞିନାସଞ୍ଞିନୋ ୱା, ତଥାଗତୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ । ଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୁଦ୍ଧେ ପସନ୍ନା, ଅଗ୍ଗେ ତେ ପସନ୍ନା। ଅଗ୍ଗେ ଖୋ ପନ ପସନ୍ନାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ୱିପାକୋ ହୋତି।

‘‘ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ସଙ୍ଖତା ୱା ଅସଙ୍ଖତା ୱା, ୱିରାଗୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଯଦିଦଂ ମଦନିମ୍ମଦନୋ ପିପାସୱିନଯୋ ଆଲଯସମୁଗ୍ଘାତୋ ୱଟ୍ଟୁପଚ୍ଛେଦୋ ତଣ୍ହକ୍ଖଯୋ ୱିରାଗୋ ନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନଂ। ଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିରାଗେ ଧମ୍ମେ ପସନ୍ନା, ଅଗ୍ଗେ ତେ ପସନ୍ନା। ଅଗ୍ଗେ ଖୋ ପନ ପସନ୍ନାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ୱିପାକୋ ହୋତି।

‘‘ଯାୱତା , ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଘା ୱା ଗଣା ୱା, ତଥାଗତସାୱକସଙ୍ଘୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଯଦିଦଂ ଚତ୍ତାରି ପୁରିସଯୁଗାନି ଅଟ୍ଠ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲା ଏସ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ ଆହୁନେଯ୍ଯୋ ପାହୁନେଯ୍ଯୋ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ଯୋ ଅଞ୍ଜଲିକରଣୀଯୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସ। ଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଘେ ପସନ୍ନା, ଅଗ୍ଗେ ତେ ପସନ୍ନା। ଅଗ୍ଗେ ଖୋ ପନ ପସନ୍ନାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ୱିପାକୋ ହୋତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ଅଗ୍ଗପ୍ପସାଦା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ

ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଅଗ୍ଗତୋ ୱେ ପସନ୍ନାନଂ, ଅଗ୍ଗଂ ଧମ୍ମଂ ୱିଜାନତଂ;

ଅଗ୍ଗେ ବୁଦ୍ଧେ ପସନ୍ନାନଂ, ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟେ ଅନୁତ୍ତରେ।

‘‘ଅଗ୍ଗେ ଧମ୍ମେ ପସନ୍ନାନଂ, ୱିରାଗୂପସମେ ସୁଖେ;

ଅଗ୍ଗେ ସଙ୍ଘେ ପସନ୍ନାନଂ, ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତେ ଅନୁତ୍ତରେ।

‘‘ଅଗ୍ଗସ୍ମିଂ ଦାନଂ ଦଦତଂ, ଅଗ୍ଗଂ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତି;

ଅଗ୍ଗଂ ଆୟୁ ଚ ୱଣ୍ଣୋ ଚ, ୟସୋ କିତ୍ତି ସୁଖଂ ବଲଂ।

‘‘ଅଗ୍ଗସ୍ସ ଦାତା ମେଧାୱୀ, ଅଗ୍ଗଧମ୍ମସମାହିତୋ;

ଦେୱଭୂତୋ ମନୁସ୍ସୋ ୱା, ଅଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ ପମୋଦତୀ’’ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ଜୀୱିକସୁତ୍ତଂ

୯୧। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଅନ୍ତମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜୀୱିକାନଂ ୟଦିଦଂ ପିଣ୍ଡୋଲ୍ୟଂ। ଅଭିସାପୋୟଂ [ଅଭିସାପାୟଂ (ସୀ।), ଅଭିଲାପାୟଂ (ସ୍ୟା। ପୀ।), ଅଭିସପାୟଂ (କ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକସ୍ମିଂ – ‘ପିଣ୍ଡୋଲୋ ୱିଚରସି ପତ୍ତପାଣୀ’ତି। ତଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁଲପୁତ୍ତା ଉପେନ୍ତି ଅତ୍ଥୱସିକା, ଅତ୍ଥୱସଂ ପଟିଚ୍ଚ; ନେୱ ରାଜାଭିନୀତା, ନ ଚୋରାଭିନୀତା, ନ ଇଣଟ୍ଟା, ନ ଭୟଟ୍ଟା, ନ ଆଜୀୱିକାପକତା। ଅପି ଚ ଖୋ ‘ଓତିଣ୍ଣମ୍ହା ଜାତିୟା ଜରାୟ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାୟାସେହି ଦୁକ୍ଖୋତିଣ୍ଣା ଦୁକ୍ଖପରେତା , ଅପ୍ପେୱ ନାମ ଇମସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିୟା ପଞ୍ଞାୟେଥା’ତି। ଏୱଂ ପବ୍ବଜିତୋ ଚାୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁଲପୁତ୍ତୋ ସୋ ଚ ହୋତି ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ କାମେସୁ ତିବ୍ବସାରାଗୋ, ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପଦୁଟ୍ଠମନସଙ୍କପ୍ପୋ, ମୁଟ୍ଠସ୍ସତି ଅସମ୍ପଜାନୋ ଅସମାହିତୋ ୱିବ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତୋ ପାକତିନ୍ଦ୍ରିୟୋ। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛୱାଲାତଂ ଉଭତୋପଦିତ୍ତଂ ମଜ୍ଝେ ଗୂଥଗତଂ ନେୱ ଗାମେ କଟ୍ଠତ୍ଥଂ ଫରତି ନ ଅରଞ୍ଞେଃ ତଥୂପମାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱଦାମି ଗିହିଭୋଗା ପରିହୀନୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ନ ପରିପୂରେତୀ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଗିହିଭୋଗା ପରିହୀନୋ, ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଦୁବ୍ଭଗୋ;

ପରିଧଂସମାନୋ ପକିରେତି, ଛୱାଲାତଂୱ ନସ୍ସତି।

‘‘କାସାୱକଣ୍ଠା ବହୱୋ, ପାପଧମ୍ମା ଅସଞ୍ଞତା;

ପାପା ପାପେହି କମ୍ମେହି, ନିରୟଂ ତେ ଉପପଜ୍ଜରେ।

‘‘ସେୟ୍ୟୋ ଅୟୋଗୁଳଓ ଭୁତ୍ତୋ, ତତ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିସିଖୂପମୋ;

ୟଞ୍ଚେ ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ ଦୁସ୍ସୀଲୋ, ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡମସଞ୍ଞତୋ’’ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ସଙ୍ଘାଟିକଣ୍ଣସୁତ୍ତଂ

୯୨। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗଵତା, ଵୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ସଙ୍ଘାଟିକଣ୍ଣେ ଚେପି, ଭିକ୍ଖଵେ , ଭିକ୍ଖୁ ଗହେତ୍ଵା ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧୋ ଅସ୍ସ ପାଦେ ପାଦଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତୋ, ସୋ ଚ ହୋତି ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ କାମେସୁ ତିବ୍ବସାରାଗୋ ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପଦୁଟ୍ଠମନସଙ୍କପ୍ପୋ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତି ଅସମ୍ପଜାନୋ ଅସମାହିତୋ ଵିବ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତୋ ପାକତିନ୍ଦ୍ରିୟୋ; ଅଥ ଖୋ ସୋ ଆରକାଵ ମୟ୍ହଂ, ଅହଞ୍ଚ ତସ୍ସ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଧମ୍ମଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ନ ପସ୍ସତି। ଧମ୍ମଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ନ ମଂ ପସ୍ସତି [ମଂ ନ ପସ୍ସତି (ସ୍ୟା।)]।

‘‘ୟୋଜନସତେ ଚେପି ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଵିହରେୟ୍ୟ। ସୋ ଚ ହୋତି ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁ କାମେସୁ ନ ତିବ୍ବସାରାଗୋ ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଅପଦୁଟ୍ଠମନସଙ୍କପ୍ପୋ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତି ସମ୍ପଜାନୋ ସମାହିତୋ ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ ସଂଵୁତିନ୍ଦ୍ରିୟୋ; ଅଥ ଖୋ ସୋ ସନ୍ତିକେଵ ମୟ୍ହଂ, ଅହଞ୍ଚ ତସ୍ସ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଧମ୍ମଂ ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ପସ୍ସତି; ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ମଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗଵା ଅଵୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ଵୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଅନୁବନ୍ଧୋପି ଚେ ଅସ୍ସ, ମହିଚ୍ଛୋ ଚ ଵିଘାତଵା;

ଏଜାନୁଗୋ ଅନେଜସ୍ସ, ନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଅନିବ୍ବୁତୋ;

ଗିଦ୍ଧୋ ସୋ ଵୀତଗେଧସ୍ସ, ପସ୍ସ ୟାଵଞ୍ଚ ଆରକା।

‘‘ୟୋ ଚ ଧମ୍ମମଭିଞ୍ଞାୟ, ଧମ୍ମମଞ୍ଞାୟ ପଣ୍ଡିତୋ;

ରହଦୋଵ ନିଵାତେ ଚ, ଅନେଜୋ ଵୂପସମ୍ମତି।

‘‘ଅନେଜୋ ସୋ ଅନେଜସ୍ସ, ନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଚ ନିବ୍ବୁତୋ;

ଅଗିଦ୍ଧୋ ଵୀତଗେଧସ୍ସ, ପସ୍ସ ୟାଵଞ୍ଚ ସନ୍ତିକେ’’ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ଵୁତ୍ତୋ ଭଗଵତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ତତିୟଂ।

୪। ଅଗ୍ଗିସୁତ୍ତଂ

୯୩। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗଵତା, ଵୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ତୟୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଗ୍ଗୀ। କତମେ ତୟୋ? ରାଗଗ୍ଗି, ଦୋସଗ୍ଗି, ମୋହଗ୍ଗି – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୟୋ ଅଗ୍ଗୀ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗଵା ଅଵୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ଵୁଚ୍ଚତି –

‘‘ରାଗଗ୍ଗି ଦହତି ମଚ୍ଚେ, ରତ୍ତେ କାମେସୁ ମୁଚ୍ଛିତେ;

ଦୋସଗ୍ଗି ପନ ବ୍ୟାପନ୍ନେ, ନରେ ପାଣାତିପାତିନୋ।

‘‘ମୋହଗ୍ଗି ପନ ସମ୍ମୂଳ୍ହେ, ଅରିୟଧମ୍ମେ ଅକୋଵିଦେ;

ଏତେ ଅଗ୍ଗୀ ଅଜାନନ୍ତା, ସକ୍କାୟାଭିରତା ପଜା।

‘‘ତେ ଵଡ୍ଢୟନ୍ତି ନିରୟଂ, ତିରଚ୍ଛାନଞ୍ଚ ୟୋନିୟୋ;

ଅସୁରଂ ପେତ୍ତିଓ୍ୱିସୟଂ, ଅମୁତ୍ତା ମାରବନ୍ଧନା।

''ଯେ ଚ ରତ୍ତିନ୍ଦିଓ୍ୱା ଯୁତ୍ତା, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସାସନେ;

ତେ ନିବ୍ବାପେନ୍ତି ରାଗଗ୍ଗିଂ, ନିଚ୍ଚଂ ଅସୁଭସଞ୍ଞିନୋ।

''ଦୋସଗ୍ଗିଂ ପନ ମେତ୍ତାୟ, ନିବ୍ବାପେନ୍ତି ନରୁତ୍ତମା;

ମୋହଗ୍ଗିଂ ପନ ପଞ୍ଞାୟ, ଯାୟଂ ନିବ୍ବେଧଗାମିନୀ।

''ତେ ନିବ୍ବାପେତ୍ୱା ନିପକା, ରତ୍ତିନ୍ଦିୱମତନ୍ଦିତା;

ଅସେସଂ ପରିନିବ୍ବନ୍ତି, ଅସେସଂ ଦୁକ୍ଖମଚ୍ଚଗୁଂ।

''ଅରିୟଦ୍ଦସା ୱେଦଗୁନୋ, ସମ୍ମଦଞ୍ଞାୟ ପଣ୍ଡିତା;

ଜାତିକ୍ଖୟମଭିଞ୍ଞାୟ, ନାଗଚ୍ଛନ୍ତି ପୁନବ୍ଭୱ''ନ୍ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଉପପରିକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୯୪। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ତଥା ତଥା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଉପପରିକ୍ଖେୟ୍ୟ ଯଥା ଯଥାସ୍ସ [ଯଥା ଯଥା (ବହୂସୁ)] ଉପପରିକ୍ଖତୋ ବହିଦ୍ଧା ଚସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅୱିସଟଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତଂ ଅନୁପାଦାୟ ନ ପରିତସ୍ସେୟ୍ୟ। ବହିଦ୍ଧା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତେ ଅୱିସଟେ ସତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତେ ଅନୁପାଦାୟ ଅପରିତସ୍ସତୋ ଆୟତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଦୁକ୍ଖସମୁଦୟସମ୍ଭୱୋ ନ ହୋତୀ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ସତ୍ତସଙ୍ଗପ୍ପହୀନସ୍ସ, ନେତ୍ତିଚ୍ଛିନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ;

ୱିକ୍ଖୀଣୋ ଜାତିସଂସାରୋ, ନତ୍ଥି ତସ୍ସ ପୁନବ୍ଭୱୋ''ତି।

ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। କାମୂପପତ୍ତିସୁତ୍ତଂ

୯୫। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, କାମୂପପତ୍ତିୟୋ [କାମୁପ୍ପତ୍ତିୟୋ (ସୀ।)]। କତମା ତିସ୍ସୋ? ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତକାମା, ନିମ୍ମାନରତିନୋ , ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତିନୋ – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ କାମୂପପତ୍ତିୟୋ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତକାମା ଚ, ଯେ ଦେୱା ୱସୱତ୍ତିନୋ;

ନିମ୍ମାନରତିନୋ ଦେୱା, ଯେ ଚଞ୍ଞେ କାମଭୋଗିନୋ;

ଇତ୍ଥଭାୱଞ୍ଞଥାଭାୱଂ , ସଂସାରଂ ନାତିୱତ୍ତରେ।

‘‘ଏତମାଦୀନଓଂ ଛତ୍ୱା, କାମଭୋଗେସୁ ପଣ୍ଡିତୋ;

ସବ୍ବେ ପରିଚ୍ଚଜେ କାମେ, ଯେ ଦିବ୍ବା ଯେ ଚ ମାନୁସା।

‘‘ପିଯରୂପସାତଗଧିତଂ , ଛେତ୍ୱା ସୋତଂ ଦୁରଚ୍ଚଯଂ;

ଅସେସଂ ପରିନିବ୍ବନ୍ତି, ଅସେସଂ ଦୁକ୍ଖମଚ୍ଚଗୁଂ।

‘‘ଅରିଯଦସା ୱେଦଗୁନୋ, ସମ୍ମଦଞ୍ଞାଯ ପଣ୍ଡିତା;

ଜାତିକ୍ଖଯମଭିଞ୍ଞାଯ, ନାଗଚ୍ଛନ୍ତି ପୁନବ୍ଭୱ’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। କାମଯୋଗସୁତ୍ତଂ

୯୬। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘କାମଯୋଗଯୁତ୍ତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୱଯୋଗଯୁତ୍ତୋ ଆଗାମୀ ହୋତି ଆଗନ୍ତା [ଆଗନ୍ତ୍ୱା (ସ୍ୟା। କ।)] ଇତ୍ଥତ୍ତଂ। କାମଯୋଗୱିସଂଯୁତ୍ତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୱଯୋଗଯୁତ୍ତୋ ଅନାଗାମୀ ହୋତି ଅନାଗନ୍ତା ଇତ୍ଥତ୍ତଂ। କାମଯୋଗୱିସଂଯୁତ୍ତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୱଯୋଗୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ଅରହା ହୋତି, ଖୀଣାସୱୋ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘କାମଯୋଗେନ ସଂଯୁତ୍ତା, ଭୱଯୋଗେନ ଚୂଭଯଂ;

ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ସଂସାରଂ, ଜାତିମରଣଗାମିନୋ।

‘‘ଯେ ଚ କାମେ ପହନ୍ତ୍ୱାନ, ଅପ୍ପତ୍ତା ଆସୱକ୍ଖଯଂ;

ଭୱଯୋଗେନ ସଂଯୁତ୍ତା, ଅନାଗାମୀତି ୱୁଚ୍ଚରେ।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ ଛିନ୍ନସଂସଯା, ଖୀଣମାନପୁନବ୍ଭୱା;

ତେ ୱେ ପାରଙ୍ଗତା ଲୋକେ, ଯେ ପତ୍ତା ଆସୱକ୍ଖଯ’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

କଲ୍ୟାଣସୀଲସୁତ୍ତଂ

୯୭। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘କଲ୍ୟାଣସୀଲୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ କଲ୍ୟାଣପଞ୍ଞୋ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ‘କେୱଲୀ ୱୁସିତୱା ଉତ୍ତମପୁରିସୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣସୀଲୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲୱା ହୋତି, ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋ ୱିହରତି, ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ୱଜ୍ଜେସୁ ଭଯଦସ୍ସାୱୀ, ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣସୀଲୋ ହୋତି। ଇତି କଲ୍ୟାଣସୀଲୋ।

‘‘କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ ଚ କଥଂ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଧିପକ୍ଖିୟାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଭାୱନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ ୱିହରତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ ହୋତି। ଇତି କଲ୍ୟାଣସୀଲୋ, କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ।

‘‘କଲ୍ୟାଣପଞ୍ଞୋ ଚ କଥଂ ହୋତି ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖୟା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣପଞ୍ଞୋ ହୋତି।

‘‘ଇତି କଲ୍ୟାଣସୀଲୋ କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ କଲ୍ୟାଣପଞ୍ଞୋ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ‘କେୱଲୀ ୱୁସିତୱା ଉତ୍ତମପୁରିସୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଯସ୍ସ କାଯେନ ୱାଚାଯ, ମନସା ନତ୍ଥି ଦୁକ୍କଟଂ;

ତଂ ୱେ କଲ୍ୟାଣସୀଲୋତି, ଆହୁ ଭିକ୍ଖୁଂ ହିରୀମନଂ [ହିରୀମତଂ (ସ୍ୟା। କ।)]।

‘‘ଯସ୍ସ ଧମ୍ମା ସୁଭାୱିତା, ସତ୍ତ [ପତ୍ତ (ସବ୍ବତ୍ଥ)] ସମ୍ବୋଧିଗାମିନୋ;

ତଂ ୱେ କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋତି, ଆହୁ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନୁସ୍ସଦଂ।

‘‘ଯୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପଜାନାତି, ଇଧେୱ ଖଯମତ୍ତନୋ;

ତଂ ୱେ କଲ୍ୟାଣପଞ୍ଞୋତି, ଆହୁ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନାସୱଂ।

‘‘ତେହି ଧମ୍ମେହି ସମ୍ପନ୍ନଂ, ଅନୀଘଂ ଛିନ୍ନସଂସଯଂ;

ଅସିତଂ ସବ୍ବଲୋକସ୍ସ, ଆହୁ ସବ୍ବପହାଯିନ’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଦାନସୁତ୍ତଂ

୯୮। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଦ୍ୱେମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦାନାନି – ଆମିସଦାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମଦାନଞ୍ଚ। ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦାନାନଂ ଯଦିଦଂ – ଧମ୍ମଦାନଂ।

‘‘ଦ୍ୱେମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂୱିଭାଗା – ଆମିସସଂୱିଭାଗୋ ଚ ଧମ୍ମସଂୱିଭାଗୋ ଚ। ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସଂୱିଭାଗାନଂ ଯଦିଦଂ – ଧମ୍ମସଂୱିଭାଗୋ।

‘‘ଦ୍ୱେମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁଗ୍ଗହା – ଆମିସାନୁଗ୍ଗହୋ ଚ ଧମ୍ମାନୁଗ୍ଗହୋ ଚ। ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅନୁଗ୍ଗହାନଂ ଯଦିଦଂ – ଧମ୍ମାନୁଗ୍ଗହୋ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଯମାହୁ ଦାନଂ ପରମଂ ଅନୁତ୍ତରଂ, ଯଂ ସଂୱିଭାଗଂ ଭଗୱା ଅୱଣ୍ଣଯି [ଅୱଣ୍ଣଯୀ (ସୀ।)];

ଅଗ୍ଗମ୍ହି ଖେତ୍ତମ୍ହି ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ, ୱିଞ୍ଞୂ ପଜାନଂ କୋ ନ ଯଜେଥ କାଲେ।

‘‘ଯେ ଚେୱ ଭାସନ୍ତି ସୁଣନ୍ତି ଚୂଭଯଂ, ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସୁଗତସ୍ସ ସାସନେ;

ତେସଂ ସୋ ଅତ୍ଥୋ ପରମୋ ୱିସୁଜ୍ଝତି, ଯେ ଅପ୍ପମତ୍ତା ସୁଗତସ୍ସ ସାସନେ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ତେୱିଜ୍ଜସୁତ୍ତଂ

୯୯। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ଧମ୍ମେନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେୱିଜ୍ଜଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ପଞ୍ଞାପେମି, ନାଞ୍ଞଂ ଲପିତଲାପନମତ୍ତେନ।

''କଥଞ୍ଚାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେନ ତେୱିଜ୍ଜଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ପଞ୍ଞାପେମି, ନାଞ୍ଞଂ ଲପିତଲାପନମତ୍ତେନ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଏକମ୍ପି ଜାତିଂ ଦ୍ୱେପି ଜାତିଯୋ ତିସ୍ସୋପି ଜାତିଯୋ ଚତସ୍ସୋପି ଜାତିଯୋ ପଞ୍ଚପି ଜାତିଯୋ ଦସପି ଜାତିଯୋ ୱୀସମ୍ପି ଜାତିଯୋ ତିଂସମ୍ପି ଜାତିଯୋ ଚତ୍ତାଲୀସମ୍ପି ଜାତିଯୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପି ଜାତିଯୋ ଜାତିସତମ୍ପି ଜାତିସହସ୍ସମ୍ପି ଜାତିସତସହସ୍ସମ୍ପି ଅନେକେପି ସଂୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ଅନେକେପି ୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ଅନେକେପି ସଂୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ – 'ଅମୁତ୍ରାସିଂ ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ ଏୱଂୱଣ୍ଣୋ ଏୱମାହାରୋ ଏୱଂସୁଖଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଏୱମାୟୁପରିଯନ୍ତୋ। ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଅମୁତ୍ର ଉଦପାଦିଂ। ତତ୍ରାପାସିଂ ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ ଏୱଂୱଣ୍ଣୋ ଏୱମାହାରୋ ଏୱଂସୁଖଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଏୱମାୟୁପରିଯନ୍ତୋ। ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଇଧୂପପନ୍ନୋ'ତି । ଇତି ସାକାରଂ ସଉଦ୍ଦେସଂ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି। ଅଯମସ୍ସ ପଠମା ୱିଜ୍ଜା ଅଧିଗତା ହୋତି, ଅୱିଜ୍ଜା ୱିହତା, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପନ୍ନା, ତମୋ ୱିହତୋ, ଆଲୋକୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଯଥା ତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସତି ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ ଯଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାତି – 'ଇମେ ୱତ ଭୋନ୍ତୋ ସତ୍ତା କାଯଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିଯାନଂ ଉପୱାଦକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା। ତେ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପନ୍ନା। ଇମେ ୱା ପନ ଭୋନ୍ତୋ ସତ୍ତା କାଯସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱଚୀସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିଯାନଂ ଅନୁପୱାଦକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା। ତେ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନା'ତି। ଇତି ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସତି ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ ଯଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାତି। ଅଯମସ୍ସ ଦୁତିଯା ୱିଜ୍ଜା ଅଧିଗତା ହୋତି, ଅୱିଜ୍ଜା ୱିହତା, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପନ୍ନା, ତମୋ ୱିହତୋ, ଆଲୋକୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଯଥା ତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଅଯମସ୍ସ ତତିଯା ୱିଜ୍ଜା ଅଧିଗତା ହୋତି, ଅୱିଜ୍ଜା ୱିହତା, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପନ୍ନା, ତମୋ ୱିହତୋ, ଆଲୋକୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଯଥା ତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ। ଏୱଂ ଖୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେନ ତେୱିଜ୍ଜଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ପଞ୍ଞାପେମି, ନାଞ୍ଞଂ ଲପିତଲାପନମତ୍ତେନା''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଯୋୱେଦି [ଯୋୱେଦି (ସବ୍ବତ୍ଥ)], ସଗ୍ଗାପାଯଞ୍ଚ ପସ୍ସତି;

ଅଥୋ [ଅଥ (ସ୍ୟା। କ।)] ଜାତିକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତୋ, ଅଭିଞ୍ଞାୱୋସିତୋ ମୁନି।

''ଏତାହି ତୀହି ୱିଜ୍ଜାହି, ତେୱିଜ୍ଜୋ ହୋତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ;

ତମହଂ ୱଦାମି ତେୱିଜ୍ଜଂ, ନାଞ୍ଞଂ ଲପିତଲାପନ''ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦସମଂ।

ପଞ୍ଚମୋ ୱଗ୍ଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ପସାଦ ଜୀୱିତ ସଙ୍ଘାଟି , ଅଗ୍ଗି ଉପପରିକ୍ଖୟା;

ଉପପତ୍ତି [ଉପ୍ପତ୍ତି (ସୀ।)] କାମ କଲ୍ୟାଣଂ, ଦାନଂ ଧମ୍ମେନ ତେ ଦସାତି।

ତିକନିପାତୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୪। ଚତୁକ୍କନିପାତୋ

୧। ବ୍ରାହ୍ମଣଧମ୍ମଯାଗସୁତ୍ତଂ

୧୦୦। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ଅହମସ୍ମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯାଚଯୋଗୋ ସଦା ପଯତପାଣି [ପଯତପାଣୀ (ସୀ। ସ୍ଯା।)] ଅନ୍ତିମଦେହଧରୋ ଅନୁତ୍ତରୋ ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ। ତସ୍ସ ମେ ତୁମ୍ହେ ପୁତ୍ତା ଓରସା ମୁଖତୋ ଜାତା ଧମ୍ମଜା ଧମ୍ମନିମ୍ମିତା ଧମ୍ମଦାଯାଦା, ନୋ ଆମିସଦାଯାଦା।

''ଦ୍ୱେମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦାନାନି – ଆମିସଦାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମଦାନଞ୍ଚ। ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦାନାନଂ ଯଦିଦଂ – ଧମ୍ମଦାନଂ।

''ଦ୍ୱେମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂୱିଭାଗା – ଆମିସସଂୱିଭାଗୋ ଚ ଧମ୍ମସଂୱିଭାଗୋ ଚ। ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସଂୱିଭାଗାନଂ ଯଦିଦଂ – ଧମ୍ମସଂୱିଭାଗୋ।

''ଦ୍ୱେମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁଗ୍ଗହା – ଆମିସାନୁଗ୍ଗହୋ ଚ ଧମ୍ମାନୁଗ୍ଗହୋ ଚ। ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅନୁଗ୍ଗହାନଂ ଯଦିଦଂ – ଧମ୍ମାନୁଗ୍ଗହୋ।

''ଦ୍ୱେମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାଗା – ଆମିସଯାଗୋ ଚ ଧମ୍ମଯାଗୋ ଚ। ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଯାଗାନଂ ଯଦିଦଂ – ଧମ୍ମଯାଗୋ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଯୋ ଧମ୍ମଯାଗଂ ଅଯଜୀ ଅମଚ୍ଛରୀ, ତଥାଗତୋ ସବ୍ବଭୂତାନୁକମ୍ପୀ [ସବ୍ବସତ୍ତାନୁକମ୍ପୀ (ସ୍ଯା।) ଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି];

ତଂ ତାଦିସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସସେଟ୍ଠଂ, ସତ୍ତା ନମସ୍ସନ୍ତି ଭୱସ୍ସ ପାରଗୁ''ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ସୁଲଭସୁତ୍ତଂ

୧୦୧। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପାନି ଚେୱ ସୁଲଭାନି ଚ, ତାନି ଚ ଅନୱଜ୍ଜାନି। କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ପଂସୁକୂଲଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚୀୱରାନଂ ଅପ୍ପଞ୍ଚ ସୁଲଭଞ୍ଚ, ତଞ୍ଚ ଅନୱଜ୍ଜଂ। ପିଣ୍ଡିଯାଲୋପୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୋଜନାନଂ ଅପ୍ପଞ୍ଚ ସୁଲଭଞ୍ଚ, ତଞ୍ଚ ଅନୱଜ୍ଜଂ। ରୁକ୍ଖମୂଲଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ସେନାସନାନଂ ଅପ୍ପଞ୍ଚ ସୁଲଭଞ୍ଚ, ତଞ୍ଚ ଅନୱଜ୍ଜଂ। ପୂତିମୁତ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭେସଜ୍ଜାନଂ ଅପ୍ପଞ୍ଚ ସୁଲଭଞ୍ଚ ତଞ୍ଚ ଅନୱଜ୍ଜଂ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରି ଅପ୍ପାନି ଚେୱ ସୁଲଭାନି ଚ, ତାନି ଚ ଅନୱଜ୍ଜାନି। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପେନ ଚ ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି ସୁଲଭେନ ଚ (ଅନୱଜ୍ଜେନ ଚ) [(…) ନତ୍ଥି ସୀ। ପୀ। କ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ଚ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରେ ଚ], ଇମସ୍ସାହଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ସାମଞ୍ଞଙ୍ଗନ୍ତି ୱଦାମୀ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଅନୱଜ୍ଜେନ ତୁଟ୍ଠସ୍ସ, ଅପ୍ପେନ ସୁଲଭେନ ଚ;

ନ ସେନାସନମାରବ୍ଭ, ଚୀୱରଂ ପାନଭୋଜନଂ;

ୱିଘାତୋ ହୋତି ଚିତ୍ତସ୍ସ, ଦିସା ନପ୍ପଟିହଞ୍ଞତି।

''ଯେ ଚସ୍ସ [ଯେପସ୍ସ (ସ୍ଯା।)] ଧମ୍ମା ଅକ୍ଖାତା, ସାମଞ୍ଞସ୍ସାନୁଲୋମିକା;

ଅଧିଗ୍ଗହିତା ତୁଟ୍ଠସ୍ସ, ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ''ତି [ସିକ୍ଖତୋତି (ସୀ। କ।)]।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଆସୱକ୍ଖଯସୁତ୍ତଂ

୧୦୨। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ଜାନତୋହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯଂ ୱଦାମି , ନୋ ଅଜାନତୋ ନୋ ଅପସ୍ସତୋ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାନତୋ, କିଂ ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ହୋତି? ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ହୋତି। ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ହୋତି। ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ହୋତି। ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦାତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ହୋତି। ଏୱଂ ଖୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ହୋତୀ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ସେଖସ୍ସ ସିକ୍ଖମାନସ୍ସ, ଉଜୁମଗ୍ଗାନୁସାରିନୋ;

ଖଯସ୍ମିଂ ପଠମଂ ଞାଣଂ, ତତୋ ଅଞ୍ଞା ଅନନ୍ତରା।

''ତତୋ ଅଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତସ୍ସ, ୱିମୁତ୍ତିଞାଣମୁତ୍ତମଂ;

ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଖଯେ ଞାଣଂ, ଖୀଣା ସଂଯୋଜନା ଇତି।

''ନ ତ୍ୱେୱିଦଂ କୁସୀତେନ, ବାଲେନମୱିଜାନତା;

ନିବ୍ବାନଂ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବଂ, ସବ୍ବଗନ୍ଥପ୍ପମୋଚନ''ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୧୦୩। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି; 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି; 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି; 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି – ନ ମେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ୱା ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ନ ଚ ପନେତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି।

''ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି; 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି; 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି; 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି – ତେ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ଚେୱ ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ତେ ଚ ପନାଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଯେ ଦୁକ୍ଖଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଅଥୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମ୍ଭୱଂ;

ଯତ୍ଥ ଚ ସବ୍ବସୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅସେସଂ ଉପରୁଜ୍ଝତି;

ତଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ ନ ଜାନନ୍ତି, ଦୁକ୍ଖୂପସମଗାମିନଂ।

‘‘ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିହୀନା ତେ, ଅଥୋ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଯା;

ଅଭବ୍ବା ତେ ଅନ୍ତକିରିଯାଯ, ତେ ୱେ ଜାତିଜରୂପଗା।

‘‘ଯେ ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ପଜାନନ୍ତି, ଅଥୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମ୍ଭୱଂ;

ଯତ୍ଥ ଚ ସବ୍ବସୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅସେସଂ ଉପରୁଜ୍ଝତି;

ତଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ ପଜାନନ୍ତି, ଦୁକ୍ଖୂପସମଗାମିନଂ।

‘‘ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନା, ଅଥୋ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଯା;

ଭବ୍ବା ତେ ଅନ୍ତକିରିଯାଯ, ନ ତେ ଜାତିଜରୂପଗା’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସୀଲସମ୍ପନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୧୦୪। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଯେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନା ସମାଧିସମ୍ପନ୍ନା ପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନା ୱିମୁତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନା ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନା ଓୱାଦକା ୱିଞ୍ଞାପକା ସନ୍ଦସ୍ସକା ସମାଦପକା ସମୁତ୍ତେଜକା ସମ୍ପହଂସକା ଅଲଂସମକ୍ଖାତାରୋ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ଦସ୍ସନମ୍ପହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୂପକାରଂ ୱଦାମି; ସୱନମ୍ପହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୂପକାରଂ ୱଦାମି; ଉପସଙ୍କମନମ୍ପହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୂପକାରଂ ୱଦାମି; ପଯିରୁପାସନମ୍ପହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୂପକାରଂ ୱଦାମି; ଅନୁସ୍ସରଣମ୍ପହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୂପକାରଂ ୱଦାମି; ଅନୁପବ୍ବଜ୍ଜମ୍ପହଂ [ଅନୁସ୍ସତିମ୍ପହଂ (ସ୍ୟା।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୂପକାରଂ ୱଦାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ତଥାରୂପେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ସେୱତୋ ଭଜତୋ ପଯିରୁପାସତୋ ଅପରିପୂରୋପି ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅପରିପୂରୋପି ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅପରିପୂରୋପି ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅପରିପୂରୋପି ୱିମୁତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅପରିପୂରୋପି ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନକ୍ଖନ୍ଧୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱରୂପା ଚ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥାରୋତିପି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ସତ୍ଥୱାହାତିପି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ରଣଞ୍ଜହାତିପି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତମୋନୁଦାତିପି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଆଲୋକକରାତିପି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଓଭାସକରାତିପି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ପଜ୍ଜୋତକରାତିପି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଉକ୍କାଧାରାତିପି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ପଭଙ୍କରାତିପି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଅରିଯାତିପି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋତିପି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ପାମୋଜ୍ଜକରଣଂ ଠାନଂ [… କରଣଠାନଂ (ସୀ। ସ୍ୟା।)], ଏତଂ ହୋତି ୱିଜାନତଂ;

ଯଦିଦଂ ଭାୱିତତ୍ତାନଂ, ଅରିଯାନଂ ଧମ୍ମଜୀୱିନଂ।

‘‘ତେ ଜୋତଯନ୍ତି ସଦ୍ଧମ୍ମଂ, ଭାସଯନ୍ତି ପଭଙ୍କରା;

ଆଲୋକକରଣା ଧୀରା, ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ରଣଞ୍ଜହା।

‘‘ଯେସଂ ୱେ ସାସନଂ ସୁତ୍ୱା, ସମ୍ମଦଞ୍ଞାଯ ପଣ୍ଡିତା;

ଜାତିକ୍ଖଯମଭିଞ୍ଞାଯ , ନାଗଚ୍ଛନ୍ତି ପୁନବ୍ଭୱ’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ତଣ୍ହୁପ୍ପାଦସୁତ୍ତଂ

୧୦୫। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଣ୍ହୁପ୍ପାଦା, ଯତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଣ୍ହା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଚୀୱରହେତୁ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଣ୍ହା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି; ପିଣ୍ଡପାତହେତୁ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଣ୍ହା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି; ସେନାସନହେତୁ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଣ୍ହା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି; ଇତିଭୱାଭୱହେତୁ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଣ୍ହା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ତଣ୍ହୁପ୍ପାଦା ଯତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଣ୍ହା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ତଣ୍ହାଦୁତିଯୋ ପୁରିସୋ, ଦୀଘମଦ୍ଧାନ ସଂସରଂ;

ଇତ୍ଥଭାୱଞ୍ଞଥାଭାୱଂ, ସଂସାରଂ ନାତିୱତ୍ତତି।

‘‘ଏତମାଦୀନୱଂ ଞତ୍ୱା, ତଣ୍ହଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମ୍ଭୱଂ;

ୱୀତତଣ୍ହୋ ଅନାଦାନୋ, ସତୋ ଭିକ୍ଖୁ ପରିବ୍ବଜେ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସବ୍ରହ୍ମକସୁତ୍ତଂ

୧୦୬। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ସବ୍ରହ୍ମକାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତାନି କୁଲାନି ଯେସଂ ପୁତ୍ତାନଂ ମାତାପିତରୋ ଅଜ୍ଝାଗାରେ ପୂଜିତା ହୋନ୍ତି। ସପୁବ୍ବଦେୱତାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ତାନି କୁଲାନି ଯେସଂ ପୁତ୍ତାନଂ ମାତାପିତରୋ ଅଜ୍ଝାଗାରେ ପୂଜିତା ହୋନ୍ତି। ସପୁବ୍ବାଚରିଯକାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତାନି କୁଲାନି ଯେସଂ ପୁତ୍ତାନଂ ମାତାପିତରୋ ଅଜ୍ଝାଗାରେ ପୂଜିତା ହୋନ୍ତି। ସାହୁନେଯ୍ୟକାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତାନି କୁଲାନି ଯେସଂ ପୁତ୍ତାନଂ ମାତାପିତରୋ ଅଜ୍ଝାଗାରେ ପୂଜିତା ହୋନ୍ତି।

‘‘‘ବ୍ରହ୍ମା’ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତାପିତୂନଂ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ‘ପୁବ୍ବଦେୱତା’ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତାପିତୂନଂ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ‘ପୁବ୍ବାଚରିଯା’ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତାପିତୂନଂ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ‘ଆହୁନେଯ୍ୟା’ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତାପିତୂନଂ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ବହୁକାରା, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତାପିତରୋ ପୁତ୍ତାନଂ ଆପାଦକା ପୋସକା ଇମସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଦସ୍ସେତାରୋ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ବ୍ରହ୍ମାତି ମାତାପିତରୋ, ପୁବ୍ବାଚରିଯାତି ୱୁଚ୍ଚରେ;

ଆହୁନେଯ୍ୟା ଚ ପୁତ୍ତାନଂ, ପଜାଯ ଅନୁକମ୍ପକା।

‘‘ତସ୍ମା ହି ନେ ନମସ୍ସେଯ୍ୟ, ସକ୍କରେଯ୍ୟ ଚ ପଣ୍ଡିତୋ;

ଅନ୍ନେନ ଅଥ ପାନେନ, ୱତ୍ଥେନ ସଯନେନ ଚ;

ଉଚ୍ଛାଦନେନ ନ୍ହାପନେନ [ନହାପନେନ (ସୀ।)], ପାଦାନଂ ଧୋୱନେନ ଚ।

‘‘ତାଯ ନଂ ପାରିଚରିଯାଯ, ମାତାପିତୂସୁ ପଣ୍ଡିତା;

ଇଧେୱ ନଂ ପସଂସନ୍ତି, ପେଚ୍ଚ ସଗ୍ଗେ ପମୋଦତୀ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ବହୁକାରସୁତ୍ତଂ

୧୦୭। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ବହୁକାରା [ବହୂପକାରା (ସୀ। ପୀ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ତୁମ୍ହାକଂ ଯେ ୱୋ [ଯେ ତେ (ସଦ୍ଧତ୍ଥ)] ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତା ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରେହି। ତୁମ୍ହେପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବହୁକାରା ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକାନଂ ଯଂ [ଯେ (?)] ନେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେଥ ଆଦିକଲ୍ଯାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ଯାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ଯାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ଯଞ୍ଜନଂ, କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେଥ। ଏୱମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନିସ୍ସାଯ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତି ଓଘସ୍ସ ନିତ୍ଥରଣତ୍ଥାଯ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯାଯା''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''ସାଗାରା ଅନଗାରା ଚ, ଉଭୋ ଅଞ୍ଞୋଞ୍ଞନିସ୍ସିତା;

ଆରାଧଯନ୍ତି ସଦ୍ଧମ୍ମଂ, ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ଅନୁତ୍ତରଂ।

''ସାଗାରେସୁ ଚ ଚୀୱରଂ, ପଚ୍ଚଯଂ ସଯନାସନଂ;

ଅନଗାରା ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି, ପରିସ୍ସଯୱିନୋଦନଂ।

''ସୁଗତଂ [ପୁଗ୍ଗଲଂ (ସୀ। କ।)] ପନ ନିସ୍ସାଯ, ଗହଟ୍ଠା ଘରମେସିନୋ;

ସଦ୍ଦହାନା ଅରହତଂ, ଅରିଯପଞ୍ଞାଯ ଝାଯିନୋ।

''ଇଧ ଧମ୍ମଂ ଚରିତ୍ୱାନ, ମଗ୍ଗଂ ସୁଗତିଗାମିନଂ;

ନନ୍ଦିନୋ ଦେୱଲୋକସ୍ମିଂ, ମୋଦନ୍ତି କାମକାମିନୋ''ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। କୁହସୁତ୍ତଂ

୧୦୮। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

''ଯେ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ କୁହା ଥଦ୍ଧା ଲପା ସିଙ୍ଗୀ ଉନ୍ନଳା ଅସମାହିତା, ନ ମେ ତେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ମାମକା। ଅପଗତା ଚ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଇମସ୍ମା ଧମ୍ମୱିନଯା; ନ ଚ ତେ [ନ ଚ ତେ ଭିକ୍ଖୱେ ଭିକ୍ଖୂ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି। ଯେ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ନିକ୍କୁହା ନିଲ୍ଲପା ଧୀରା ଅତ୍ଥଦ୍ଧା ସୁସମାହିତା, ତେ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ମାମକା। ଅନପଗତା ଚ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଇମସ୍ମା ଧମ୍ମୱିନଯା; ତେ ଚ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ [ଇମସ୍ମିଂ ଚ ତେ ଧମ୍ମୱିନଯେ (ସ୍ୟା।), ତେ ଭିକ୍ଖୱେ ଭିକ୍ଖୂ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ (କ।)] ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

''କୁହା ଥଦ୍ଧା ଲପା ସିଙ୍ଗୀ, ଉନ୍ନଳା ଅସମାହିତା;

ନ ତେ ଧମ୍ମେ ୱିରୂହନ୍ତି, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଦେସିତେ।

''ନିକ୍କୁହା ନିଲ୍ଲପା ଧୀରା, ଅତ୍ଥଦ୍ଧା ସୁସମାହିତା;

ତେ ୱେ ଧମ୍ମେ ୱିରୂହନ୍ତି, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଦେସିତେ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ନଦୀସୋତସୁତ୍ତଂ

୧୦୯। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ନଦିଯା ସୋତେନ ଓୱୁୟ୍ହେଯ୍ୟ ପିଯରୂପସାତରୂପେନ। ତମେନଂ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ତୀରେ ଠିତୋ ଦିସ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘କିଞ୍ଚାପି ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ନଦିଯା ସୋତେନ ଓୱୁୟ୍ହସି ପିଯରୂପସାତରୂପେନ, ଅତ୍ଥି ଚେତ୍ଥ ହେଟ୍ଠା ରହଦୋ ସଉମି ସାୱଟ୍ଟୋ ସଗହୋ ସରକ୍ଖସୋ ଯଂ ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ରହଦଂ ପାପୁଣିତ୍ୱା ମରଣଂ ୱା ନିଗଚ୍ଛସି ମରଣମତ୍ତଂ ୱା ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ହତ୍ଥେହି ଚ ପାଦେହି ଚ ପଟିସୋତଂ ୱାଯମେଯ୍ୟ।

‘‘ଉପମା ଖୋ ମେ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତା ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାପନାଯ। ଅଯଂ ଚେତ୍ଥ [ଅଯଂ ଚେୱେତ୍ଥ (ସ୍ୟା।)] ଅତ୍ଥୋ – ‘ନଦିଯା ସୋତୋ’ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଣ୍ହାଯେତଂ ଅଧିୱଚନଂ।

‘‘‘ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପ’ନ୍ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛନ୍ନେତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନଂ ଆଯତନାନଂ ଅଧିୱଚନଂ।

‘‘‘ହେଟ୍ଠା ରହଦୋ’ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଧିୱଚନଂ;

‘‘‘ଉମିଭଯ’ନ୍ତି ଖୋ [ସଉମୀତି ଖୋ (ବହୂସୁ)], ଭିକ୍ଖୱେ, କୋଧୁପାଯାସସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ;

‘‘‘ଆୱଟ୍ଟ’ନ୍ତି ଖୋ [ସାୱଟ୍ଟୋତି ଖୋ (ବହୂସୁ)], ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନେତଂ କାମଗୁଣାନଂ ଅଧିୱଚନଂ;

‘‘‘ଗହରକ୍ଖସୋ’ତି ଖୋ [ସଗହୋ ସରକ୍ଖସୋତି ଖୋ (ବହୂସୁ)], ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ;

‘‘‘ପଟିସୋତୋ’ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନେକ୍ଖମ୍ମସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ;

‘‘‘ହତ୍ଥେହି ଚ ପାଦେହି ଚ ୱାଯାମୋ’ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୀରିଯାରମ୍ଭସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ;

‘‘‘ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ତୀରେ ଠିତୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସା’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ସହାପି ଦୁକ୍ଖେନ ଜହେଯ୍ୟ କାମେ, ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ଆଯତିଂ ପତ୍ଥଯାନୋ;

ସମ୍ମପ୍ପଜାନୋ ସୁୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତୋ, ୱିମୁତ୍ତିଯା ଫସ୍ସଯେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ;

ସ ୱେଦଗୂ ୱୁସିତବ୍ରହ୍ମଚରିଯୋ, ଲୋକନ୍ତଗୂ ପାରଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ଚରସୁତ୍ତଂ

୧୧୦। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଚରତୋ ଚେପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମୱିତକ୍କୋ ୱା ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋ ୱା ୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ ୱା। ତଞ୍ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଧିୱାସେତି ନପ୍ପଜହତି ନ ୱିନୋଦେତି ନ ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି [ବ୍ୟନ୍ତିକରୋତି (ସୀ। ପୀ।), ବ୍ୟନ୍ତଂ କରୋତି (କ।)] ଅନଭାୱଂ ଗମେତି। ଚରମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂଭୂତୋ ଅନାତାପୀ ଅନୋତ୍ତାପୀ [ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ (ସଦ୍ଧତ୍ଥ) ଦୁକନିପାତେ, ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରେ ୧।୪।୧୧ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ] ସତତଂ ସମିତଂ କୁସୀତୋ ହୀନୱୀରିୟୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ଠିତସ୍ସ ଚେପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମୱିତକ୍କୋ ୱା ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋ ୱା ୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ ୱା। ତଞ୍ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଧିୱାସେତି ନପ୍ପଜହତି ନ ୱିନୋଦେତି ନ ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ନ ଅନଭାୱଂ ଗମେତି। ଠିତୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂଭୂତୋ ଅନାତାପୀ ଅନୋତ୍ତାପୀ ସତତଂ ସମିତଂ କୁସୀତୋ ହୀନୱୀରିୟୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଚେପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମୱିତକ୍କୋ ୱା ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋ ୱା ୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ ୱା। ତଞ୍ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଧିୱାସେତି ନପ୍ପଜହତି ନ ୱିନୋଦେତି ନ ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ନ ଅନଭାୱଂ ଗମେତି। ନିସିନ୍ନୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂଭୂତୋ ଅନାତାପୀ ଅନୋତ୍ତାପୀ ସତତଂ ସମିତଂ କୁସୀତୋ ହୀନୱୀରିୟୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ସୟାନସ୍ସ ଚେପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଜାଗରସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମୱିତକ୍କୋ ୱା ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋ ୱା ୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ ୱା। ତଞ୍ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଧିୱାସେତି ନପ୍ପଜହତି ନ ୱିନୋଦେତି ନ ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ନ ଅନଭାୱଂ ଗମେତି। ସୟାନୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଜାଗରୋ ଏୱଂଭୂତୋ ଅନାତାପୀ ଅନୋତ୍ତାପୀ ସତତଂ ସମିତଂ କୁସୀତୋ ହୀନୱୀରିୟୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ଚରତୋ ଚେପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମୱିତକ୍କୋ ୱା ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋ ୱା ୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ ୱା। ତଞ୍ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନାଧିୱାସେତି ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତି। ଚରମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂଭୂତୋ ଆତାପୀ ଓତ୍ତାପୀ [ଓତ୍ତପ୍ପୀ (ସଦ୍ଧତ୍ଥ)] ସତତଂ ସମିତଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ପହିତତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ଠିତସ୍ସ ଚେପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମୱିତକ୍କୋ ୱା ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋ ୱା ୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ ୱା। ତଞ୍ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନାଧିୱାସେତି ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତି। ଠିତୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂଭୂତୋ ଆତାପୀ ଓତ୍ତାପୀ ସତତଂ ସମିତଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ପହିତତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଚେପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମୱିତକ୍କୋ ୱା ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋ ୱା ୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ ୱା। ତଞ୍ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନାଧିୱାସେତି ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତି। ନିସିନ୍ନୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂଭୂତୋ ଆତାପୀ ଓତ୍ତାପୀ ସତତଂ ସମିତଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ପହିତତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ସୟାନସ୍ସ ଚେପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଜାଗରସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମୱିତକ୍କୋ ୱା ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋ ୱା ୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ ୱା। ତଞ୍ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନାଧିୱାସେତି ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତି। ସୟାନୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଜାଗରୋ ଏୱଂଭୂତୋ ଆତାପୀ ଓତ୍ତାପୀ ସତତଂ ସମିତଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ପହିତତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଚରଂ ୱା ଯଦି ୱା ତିଟ୍ଠଂ, ନିସିନ୍ନୋ ଉଦ ୱା ସୟଂ;

ଯୋ ୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେତି, ପାପକଂ ଗେହନିସ୍ସିତଂ।

‘‘କୁମ୍ମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନୋ [କୁମ୍ମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋ (ଅ। ନି। ୪।୧୧)] ସୋ, ମୋହନେୟ୍ୟେସୁ ମୁଚ୍ଛିତୋ;

ଅଭବ୍ବୋ ତାଦିସୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଫୁଟ୍ଠୁଂ ସମ୍ବୋଧିମୁତ୍ତମଂ।

‘‘ଯୋ ଚ ଚରଂ ୱା ତିଟ୍ଠଂ ୱା [ଯୋ ଚରଂ ୱା ଯଦି ୱା ତିଟ୍ଠଂ (ସ୍ୟା।), ଯୋ ଚରଂ ୱାଥ ତିଟ୍ଠଂ ୱା (ସୀ। କ।)], ନିସିନ୍ନୋ ଉଦ ୱା ସୟଂ;

ୱିତକ୍କଂ ସମୟିତ୍ୱାନ, ୱିତକ୍କୂପସମେ ରତୋ;

ଭଦ୍ଦକୋ ସୋ ତାଦିସୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଫୁଟ୍ଠୁଂ ସମ୍ବୋଧିମୁତ୍ତମ’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ସମ୍ପନ୍ନସୀଲସୁତ୍ତଂ

୧୧୧। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ସମ୍ପନ୍ନସୀଲା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିହରଥ [ହୋଥ (ସ୍ଯା।)] ସମ୍ପନ୍ନପାତିମୋକ୍ଖା; ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତା ୱିହରଥ ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନା ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ୱଜ୍ଜେସୁ ଭଯଦସ୍ସାୱିନୋ; ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖଥ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ।

‘‘ସମ୍ପନ୍ନସୀଲାନଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିହରତଂ [ଭୱତଂ (ସ୍ଯା।)] ସମ୍ପନ୍ନପାତିମୋକ୍ଖାନଂ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତାନଂ ୱିହରତଂ ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନାନଂ ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ୱଜ୍ଜେସୁ ଭଯଦସ୍ସାୱୀନଂ ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତଂ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ କିମସ୍ସ ଉତ୍ତରି କରଣୀଯଂ [କିମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୱେ ଉତ୍ତରି କରଣୀଯଂ (ସବ୍ବତ୍ଥ)]?

‘‘ଚରତୋ ଚେପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ [ଅଭିଜ୍ଝା ବ୍ଯାପାଦୋ ୱିଗତୋ (ଅ। ନି। ୪।୧୨) ଅଟ୍ଠକଥାଯ ସମେତି] ଭିଜ୍ଝା ୱିଗତା [ଅଭିଜ୍ଝା ବ୍ଯାପାଦୋ ୱିଗତୋ (ଅ। ନି। ୪।୧୨) ଅଟ୍ଠକଥାଯ ସମେତି] ହୋତି, ବ୍ଯାପାଦୋ ୱିଗତୋ ହୋତି [ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛା (ଅ। ନି। ୪।୧୨)], ଥିନମିଦ୍ଧଂ ୱିଗତଂ ହୋତି, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ୱିଗତଂ ହୋତି, ୱିଚିକିଚ୍ଛା [ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛା (ଅ। ନି। ୪।୧୨)] ପହୀନା ହୋତି, ଆରଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱୀରିଯଂ ଅସଲ୍ଲୀନଂ, ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା [ଅପ୍ପମୁଟ୍ଠା (ସ୍ଯା।)], ପସ୍ସଦ୍ଧୋ କାଯୋ ଅସାରଦ୍ଧୋ, ସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ । ଚରମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂଭୂତୋ ଆତାପୀ ଓତ୍ତାପୀ ସତତଂ ସମିତଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ପହିତତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ଠିତସ୍ସ ଚେପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଭିଜ୍ଝା ୱିଗତା ହୋତି ବ୍ଯାପାଦୋ…ପେ… ଥିନମିଦ୍ଧଂ… ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ… ୱିଚିକିଚ୍ଛା ପହୀନା ହୋତି, ଆରଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱୀରିଯଂ ଅସଲ୍ଲୀନଂ , ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା, ପସ୍ସଦ୍ଧୋ କାଯୋ ଅସାରଦ୍ଧୋ, ସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ। ଠିତୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂଭୂତୋ ଆତାପୀ ଓତ୍ତାପୀ ସତତଂ ସମିତଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ପହିତତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଚେପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଭିଜ୍ଝା ୱିଗତା ହୋତି, ବ୍ଯାପାଦୋ…ପେ… ଥିନମିଦ୍ଧଂ… ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ… ୱିଚିକିଚ୍ଛା ପହୀନା ହୋତି, ଆରଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱୀରିଯଂ ଅସଲ୍ଲୀନଂ, ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା, ପସ୍ସଦ୍ଧୋ କାଯୋ ଅସାରଦ୍ଧୋ, ସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ। ନିସିନ୍ନୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂଭୂତୋ ଆତାପୀ ଓତ୍ତାପୀ ସତତଂ ସମିତଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ପହିତତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ସଯାନସ୍ସ ଚେପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଜାଗରସ୍ସ ଅଭିଜ୍ଝା ୱିଗତା ହୋତି ବ୍ଯାପାଦୋ…ପେ… ଥିନମିଦ୍ଧଂ… ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ… ୱିଚିକିଚ୍ଛା ପହୀନା ହୋତି, ଆରଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱୀରିଯଂ ଅସଲ୍ଲୀନଂ, ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା, ପସ୍ସଦ୍ଧୋ କାଯୋ ଅସାରଦ୍ଧୋ, ସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ। ସଯାନୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଜାଗରୋ ଏୱଂଭୂତୋ ଆତାପୀ ଓତ୍ତାପୀ ସତତଂ ସମିତଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ପହିତତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଯତଂ ଚରେ ଯତଂ ତିଟ୍ଠେ, ଯତଂ ଅଚ୍ଛେ ଯତଂ ସଯେ;

ଯତଂ ସମିଞ୍ଜଯେ [ସମ୍ମିଞ୍ଜଯେ (ସୀ। ସ୍ଯା।)] ଭିକ୍ଖୁ, ଯତମେନଂ ପସାରଯେ।

‘‘ଉଦ୍ଧଂ ତିରିଯଂ ଅପାଚୀନଂ, ଯାୱତା ଜଗତୋ ଗତି;

ସମୱେକ୍ଖିତା ଚ ଧମ୍ମାନଂ, ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦଯବ୍ବଯଂ।

‘‘ଏୱଂ ୱିହାରିମାତାପିଂ, ସନ୍ତୱୁତ୍ତିମନୁଦ୍ଧତଂ;

ଚେତୋସମଥସାମୀଚିଂ, ସିକ୍ଖମାନଂ ସଦା ସତଂ;

ସତତଂ ପହିତତ୍ତୋତି, ଆହୁ ଭିକ୍ଖୁଂ ତଥାୱିଧ’’ନ୍ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

୧୩। ଲୋକସୁତ୍ତଂ

୧୧୨। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମରହତାତି ମେ ସୁତଂ –

‘‘ଲୋକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକସ୍ମା ତଥାଗତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ। ଲୋକସମୁଦଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକସମୁଦଯୋ ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନୋ। ଲୋକନିରୋଧୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକନିରୋଧୋ ତଥାଗତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକତୋ। ଲୋକନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଲୋକନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ତଥାଗତସ୍ସ ଭାୱିତା।

‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ସମାରକସ୍ସ ସବ୍ରହ୍ମକସ୍ସ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତଂ ୱିଞ୍ଞାତଂ ପତ୍ତଂ ପରିଯେସିତଂ ଅନୁୱିଚରିତଂ ମନସା ଯସ୍ମା ତଂ ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ତସ୍ମା ତଥାଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ଯଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରତ୍ତିଂ ତଥାଗତୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ଯଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବାଯତି, ଯଂ ଏତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ଭାସତି ଲପତି ନିଦ୍ଦିସତି, ସବ୍ବଂ ତଂ ତଥେୱ ହୋତି ନୋ ଅଞ୍ଞଥା, ତସ୍ମା ତଥାଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ଯଥାୱାଦୀ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ତଥାକାରୀ, ଯଥାକାରୀ ତଥାୱାଦୀ, ଇତି ଯଥାୱାଦୀ ତଥାକାରୀ ଯଥାକାରୀ ତଥାୱାଦୀ, ତସ୍ମା ତଥାଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ସଦେୱକେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ତଥାଗତୋ ଅଭିଭୂ ଅନଭିଭୂତୋ ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁଦସୋ ୱସୱତ୍ତୀ, ତସ୍ମା ତଥାଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ସବ୍ବଲୋକଂ [ସବ୍ବଂ ଲୋକଂ (ଅ। ନି। ୪।୨୩)] ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ସବ୍ବଲୋକେ ଯଥାତଥଂ;

ସବ୍ବଲୋକୱିସଂଯୁତ୍ତୋ, ସବ୍ବଲୋକେ ଅନୂପଯୋ [ଅନୁସଯୋ (ସୀ।), ଅନୁପଯୋ (ସ୍ଯା।)]।

‘‘ସ ୱେ [ସବ୍ବେ (ସବ୍ବତ୍ଥ) ଅ। ନି। ୪।୨୩ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ] ସବ୍ବାଭିଭୂ ଧୀରୋ, ସବ୍ବଗନ୍ଥପ୍ପମୋଚନୋ;

ଫୁଟ୍ଠାସ୍ସ ପରମା ସନ୍ତି, ନିବ୍ବାନଂ ଅକୁତୋଭଯଂ।

‘‘ଏସ ଖୀଣାସୱୋ ବୁଦ୍ଧୋ, ଅନୀଘୋ ଛିନ୍ନସଂସଯୋ;

ସବ୍ବକମ୍ମକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତୋ, ୱିମୁତ୍ତୋ ଉପଧିସଙ୍ଖଯେ।

‘‘ଏସ ସୋ ଭଗୱା ବୁଦ୍ଧୋ, ଏସ ସୀହୋ ଅନୁତ୍ତରୋ;

ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ, ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତଯି।

‘‘ଇତି ଦେୱା ମନୁସ୍ସା ଚ, ଯେ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତା;

ସଙ୍ଗମ୍ମ ତଂ ନମସ୍ସନ୍ତି, ମହନ୍ତଂ ୱୀତସାରଦଂ।

‘‘ଦନ୍ତୋ ଦମଯତଂ ସେଟ୍ଠୋ, ସନ୍ତୋ ସମଯତଂ ଇସି;

ମୁତ୍ତୋ ମୋଚଯତଂ ଅଗ୍ଗୋ, ତିଣ୍ଣୋ ତାରଯତଂ ୱରୋ।

‘‘ଇତି ହେତଂ ନମସ୍ସନ୍ତି, ମହନ୍ତଂ ୱୀତସାରଦଂ;

ସଦେୱକସ୍ମିଂ ଲୋକସ୍ମିଂ, ନତ୍ଥି ତେ ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ’’ତି।

ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି। ତେରସମଂ।

ଚତୁକ୍କନିପାତୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ବ୍ରାହ୍ମଣସୁଲଭା [ବ୍ରାହ୍ମଣଚତ୍ତାରି (ସଙ୍ଖ୍ୟା)] ଜାନଂ, ସମଣସୀଲା ତଣ୍ହା ବ୍ରହ୍ମା;

ବହୁକାରା କୁହପୁରିସା [କୁହନା (ସ୍ୟା।)], ଚର ସମ୍ପନ୍ନ ଲୋକେନ ତେରସାତି।

ସୁତ୍ତସଙ୍ଗହୋ –

ସତ୍ତୱିସେକନିପାତଂ, ଦୁକ୍କଂ ବାୱୀସସୁତ୍ତସଙ୍ଗହିତଂ;

ସମପଞ୍ଞାସମଥତିକଂ, ତେରସ ଚତୁକ୍କଞ୍ଚ ଇତି ଯମିଦଂ।

ଦ୍ୱିଦସୁତ୍ତରସୁତ୍ତସତେ, ସଙ୍ଗାଯିତ୍ୱା ସମାଦହିଂସୁ ପୁରା;

ଅରହନ୍ତୋ ଚିରଟ୍ଠିତିଯା, ତମାହୁ ନାମେନ ଇତିୱୁତ୍ତନ୍ତି।

ଇତିୱୁତ୍ତକପାଳି ନିଟ୍ଠିତା।